

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЗАСЛОЦЬКА МАРИНА ОЛЕГІВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри
англійської філології
канд. філол. наук, доцент
Залужна Ольга Олексіївна

(підпис)
«__» _____ 20__ р.

ОНОМАТОПЕЇСТИЧНА ЛЕКСИКА В НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ
МОВАХ

Спеціальність 035 «Філологія»

Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша англійська»

Освітня програма «Англійська та друга іноземна мови та літератури
(переклад включно)»

Магістерська робота

Науковий керівник:

О. В. Білецька

канд. філол. наук, доцент кафедри
германської філології

Оцінка: ____ / ____ / ____
(бали/за шкалою ЄКТ5/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2021

АНОТАЦІЯ

Заслоцька М. О. Ономатопеїстична лексика в німецькій та українській мовах. Спеціальність 035 «Філологія». Спеціалізація 035.04 «Германські мови та літератури (переклад включно)». Освітня програма «Англійська та друга іноземна мови та літератури (переклад включно)». Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2021. – 130 с.

Магістерську роботу присвячено порівняльному аналізу ономатопеїстичної лексики в німецькій та українській мовах на рівні семантики, тематики та стилістики.

Матеріал дослідження містить німецькі та українські звуконаслідувальні лексеми, обрані методом суцільної вибірки з одномовних словників німецької та української мов. Обсяг вибірки становить 1356 одиниць (835 в німецькій та 521 в українській мові). У роботі детально проаналізовано 948 одиниць. Здійснено аналіз поняття «ономатопея», характеристик ономатопеїстичних (звуконаслідувальних) лексем (вигуків, дієслів, іменників та прикметників) в німецькій та українській мовах, а також спроба виявити мотиваційні основи номінації цих лексем на синхронному зрізі.

За допомогою проведеного аналізу було розглянуто та проаналізовано основні теоретичні положення щодо звуконаслідувальної лексики у лінгвістичних працях; за допомогою вибірки з лексикографічних джерел був зібраний повний корпус звуконаслідувальних іменників, дієслів, прикметників та вигуків в німецькій та українській мовах; здійснено лексико-семантичну класифікацію звуконаслідувальної лексики німецької та української мов та визначено словотворчий потенціал звуконаслідувальних лексем.

Ключові слова: Ономатопея, звуконаслідувальна лексика, мімема, імітатив, вигук, особливості словотворення звуконаслідувальної лексики, звукосимволізм, словотвір, гемінація (подвоєння) кореня, редуплікація, словоскладання, суфіксація, префіксація, конверсія, словотвірні гнізда.

SUMMARY

Zaslotska M. O. Onomatopoeia in Ukrainian and German languages.

Specialty 035 “Philology”. Specialization 035.04 “Germanic languages and literatures (including translation)”. Educational program “English and second foreign languages and literatures (including translation)”. Vasyl’ Stus Donetsk National University, 2021. – 130 p.

The Master's thesis is devoted to the comparative analysis of onomatopoeic vocabulary in German and Ukrainian languages at the level of semantics, themes and stylistics.

The research material contains German and Ukrainian imitation tokens, selected by the method of continuous sampling from monolingual dictionaries of German and Ukrainian languages. The sample size is 1356 units (835 in German and 521 in Ukrainian). 948 units are analyzed in detail in the work. An analysis of the concept of "onomatopoeia", characteristics of onomatopoeic (sound-imitating) tokens (interjection, verbs, nouns and adjectives) in German and Ukrainian, as well as an attempt to identify the motivational basis for the nomination of these tokens on a synchronous section.

With the help of the conducted analysis the basic theoretical positions concerning sound-imitating vocabulary in linguistic works were considered and analyzed; by the means of a sample from lexicographic sources a complete corpus of phonetic nouns, verbs, adjectives and interjection in German and Ukrainian languages was collected; the lexical-semantic classification of sound-imitating vocabulary in German and Ukrainian languages is carried out and the word-forming potential of sound-imitating lexical items is determined.

Keywords: Onomatopoeia, echoism, mimema, imitative, interjection, sound-imitating lexical items, onomatopoetische Interjektionen, lautmalende Wörter, distinctive morphology of onomatopoeia, sound symbolism, word-formation, germination, reduplication, word-building, suffixation, prefixation, conversion, family of words.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОНОМАТОПЕЇСТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ	9
1.1. Ономатопея як один із шляхів поповнення словникового складу мов.....	9
1.2. Дослідження звуко символізму.....	14
1.3. Особливості звуконаслідувальної лексики.....	18
1.4. Особливості словотворення звуконаслідувальних слів	21
1.5. Способи словотворення ономатопеїстичних лексем.....	28
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	32
РОЗДІЛ 2. Лексико-семантичні особливості ономатопеїстичної лексики	35
2.1. Вигуки.....	35
2.1.1. Вигуки в німецькій мові.....	36
2.1.2. Вигуки в українській мові.....	37
2.2. Звуконаслідувальні іменники.....	46
2.2.1 Звуконаслідувальні іменники німецької мови.....	46
2.2.2 Звуконаслідувальні іменники української мови.....	52
2.3. Звуконаслідувальні дієслова.....	57
2.3.1 Звуконаслідувальні дієслова німецької мови.....	58
2.3.2 Звуконаслідувальні дієслова української мови.....	62
2.4. Звуконаслідувальні прикметники	70
2.4.1 Звуконаслідувальні прикметники німецької мови.....	70
2.4.2 Звуконаслідувальні прикметники української мови.....	71
2.5. Словотвірні гнізда (зіставний аналіз німецької та української мов).....	75
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	80
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	92
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	100
ДОДАТКИ.....	101

ВСТУП

Ономатопея, або звуконаслідування є одним з найцікавіших мовних явищ та втілює передачу емоцій, настрою та свого бачення світу і полегшення передачі необхідної інформації, яка відображає уявлення носіїв певної мови про навколишній світ.

Звуконаслідування – повноцінний спосіб словотворення і, як наслідок, спосіб збагачення словникового складу, за допомогою якого в минулому було створено достатньо велика кількість слів, і яке продовжує продуктивно утворювати нові слова.

Однією з найбільш популярних в сучасній лінгвістиці гіпотез про природне походження мови є теорія звуконаслідування. У роботах деякі сучасні вчені називають цю теорію також ономатопея (від грец. *Onomatopoeia* - "виробництво назв"); цим терміном в даний час позначаються звуконаслідувальні явища в мові, утворення слів шляхом звуконаслідування. Об'єктивною основою звуконаслідування у будь-якій із мов світу є позамовне звучання. В основі звуконаслідувань та їх похідних лежить наслідування людиною тих чи інших звуків живої та неживої природи. Власне тому є підстави вважати, що саме звуконаслідування були одними з перших слів, які постали у комунікативному обміні людей.

Проблема звукового символізму – одна з найдавніших проблем у мовознавстві, психології, філософії та інших науках і дотепер залишається насувною у психолінгвістичних дослідженнях. Кожен мовознавець, який фундаментально досліджував мову, в першу чергу звертався до теми звуконаслідувальних слів. Можемо хоча б згадати таких мовознавців, як Ф. де Соссюр, який обґрунтував основне положення про немотивованість мовного знака. Згідно з його дослідженням, звуконаслідувальні слова не є органічними елементами мови, що їх умотивованість не є повною, здебільшого вони напівумовні уподібнення певним звукам. Більше того, в мові вони є нечисленними. Разом з тим, Ф. де Соссюр, визнає повноправність у мовній системі, відштовхуючись від того, що звуконаслідувальні слова змінюються,

залежно від розвитку у фонетичному та морфологічному плані, та набуваючи рис, притаманних решті мовних знаків. Отже, хоч звуконаслідувальна лексика близька до передачі звуків навколишнього світу, вона, безперечно, належить до мовної системи, використовуючи фонему, притаманні конкретній мові, тому, природна мотивація значною мірою змінюється соціально [77, с. 109].

Аналіз даного явища проводили такі вчені у своїх працях, як Я. Бем, Ш. де Брос, З. Ертель, Г. Лейбніц, Е. Френц, Ю. Шоттель, Е. Юнгер, О. Есперсен, С. Воронін, В. Левицький, О. Журавльов, О. Газова-Гінзберг, М. Панов, О. Михальов, В. Кушнерик та ін.

Актуальність роботи полягає в тому, що сила і динамічність звукового символізму (або фоносемантики) дозволяє при передачі однієї і тієї ж думки за допомогою різних слів формувати неусвідомлюваний емоційний фон сприйняття. Функціонуючи практично в усіх мовах світу, про що свідчить поданий у першому розділі представленої роботи огляд наукових досліджень, дає можливість долучитися до типологічних досліджень, до лінгвістики універсалій. Дослідження у галузі універсалій дозволяють скласти максимально системне уявлення про сутність та функції мови.

Проблема ономатопоестичної лексики в сучасному мовознавстві не є достатньо дослідженою, попри усі спроби лінгвістів проаналізувати деякі аспекти цього явища.

Об'єктом дослідження є звуконаслідувальна лексика в сучасній німецькій та українській мовах.

Предметом дослідження є лексико-семантичні, структурні та функціональні особливості звуконаслідувальних лексем німецької та української мов.

Мета магістерської роботи полягає у здійсненні комплексного дослідження структурно-семантичних характеристик ономатопоестичних (звукослідувальних) лексем (*виуків, дієслів, іменників та прикметників*) німецької та української мов, а також у спробі виявити мотиваційні основи номінації цих лексем на синхронному зрізі.

Завдання дослідження:

- 1) розглянути та проаналізувати основні теоретичні положення щодо звуконаслідувальної лексики у лінгвістичних працях;
- 2) за допомогою вибірки з лексикографічних джерел зібрати повний корпус звуконаслідувальних іменників, дієслів, прикметників та вигуків німецької та української мов;
- 3) здійснити лексико-семантичну класифікацію звуконаслідувальної лексики німецької та української мов;
- 4) визначити словотворчий потенціал звуконаслідувальних лексем;
- 5) провести зіставний аналіз ономатопей німецької та української мов.

Специфіка структурно-семантичного аналізу дієслівної лексики визначила вибір **методів** дослідження, серед яких переважають описовий та зіставний, що широко використовуються для опрацювання подібних лексичних шарів. Окрім того, в роботі застосовуються методи етимологічного й семантичного аналізу лексики, компонентний, словотвірний та кількісний аналіз, що дало змогу розглянути дану проблему під різними кутами зору.

Головним методом дослідження є когнітивно-ономасіологічний аналіз, що дає змогу дослідити мотивацію ономатопеїстичної лексики за допомогою інтерпретації ономасіологічної структури.

Зв'язок між ономасіологічною структурою та значенням досліджуваної лексики німецької та української мов встановлюється на підставі компонентного та зіставного аналізів.

Практичним матеріалом дослідження є звуконаслідувальні лексеми, вилучені за допомогою суцільної вибірки з академічного словника німецької мови, а саме з - Duden: Das Universalwörterbuch // Hrsg. vom Wissenschaftlichen Rat der Dudenredaktion. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 2001. – 1892 S. для німецької мови. **Загальний обсяг практичного матеріалу** складає **835** лексем німецької мови та **521** лексеми української мови. Критерієм для відбору фактичного матеріалу була ономатопеїстична мотивуюча основа лексем.

Практична цінність результатів роботи визначається можливістю їх використання: в перекладі відіменникових дієслів у літературно-художніх та інших контекстах; під час викладання таких вузівських дисциплін, як лексикологія (розділ лексичної семантики), типологія і стилістика німецької мови; при викладанні теорії та практики перекладу з німецької мови.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної теоретичної літератури (**111 джерел**) джерел практичного матеріалу та додатку.

Вступ до роботи містить описову частину, що визначає мету дослідження, її актуальність, предмет, об'єкт, завдання, матеріал та методи дослідження.

В **першому** розділі визначено теоретичні та методологічні засади дослідження звуконаслідувальної лексики.

Другий розділ присвячений практичному дослідженню структурно-семантичних особливостей та функціонування ониматопейстичної лексики в сучасних німецькій та українській мовах.

Наприкінці роботи викладені **загальні висновки** проведеного дослідження.

Перелік використаної літератури містить **109** джерел наукової літератури та **2** джерела практичного матеріалу.

Загальний обсяг роботи становить **129** сторінок, з них **91** сторінка текстової частини.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження викладено в доповіді на Міжвузівській науковій студентській конференції «Зіставне вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур» (ДонНУ, Вінниця, 2021р.).

Публікації. Основні положення магістерської роботи викладено у 3 публікаціях: 1 стаття у збірнику студентських наукових статей ДонНУ імені Василя Стуса та у 1 матеріалі доповідей на студентській науковій конференції.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОНОМАТОПЕЇСТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ

1.1. Ономатопея як один із шляхів поповнення словникового складу

Суспільство знаходиться у постійному процесі розвитку, досить швидко змінюється соціально, технологічно, тож членам мовної спільноти вкрай важливо створити нові категорії на позначення нових реалій задля успішної реалізації себе в ньому.

Систематизація продуктивних способів утворення нових одиниць словника, вияв найвищої активності відповідних їх типів, спостереження за тенденціями втрати продуктивності – усі ці процеси належать до групи лінгвістичних. Здебільшого вони взаємопов'язані, оскільки не завжди можливо якимось одним із них пояснити зміни, що відбуваються в мові. Проблему шляхів поповнення словникового складу мови досліджувало багато вчених, вони зібрали й систематизували значний фактичний матеріал, однак у цій ділянці ще чимало невивчених проблем, одна з яких – особливості утворення фонологічних неологізмів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблема неологізмів є предметом постійного зацікавлення з боку дослідників. У своїх розвідках вони аналізують причини появи нових одиниць словника, описують шляхи їх постання, пропонують власні класифікаційні схеми неологізмів – слів чи сполук, використаних мовою в певний період на позначення нового або вже наявного поняття чи набуття одиницями мови нових значень, що усвідомлюються як такі носіями мови, виокремлюючи, серед іншого, і фонологічний їх різновид.

Звуконаслідування або ономатопея (від грец. *ὀνοματοποιᾶ*; *ὀνομα* — “ім’я”, *ποιᾶ* — “ім’я” *ποιᾶ* — “створю”, *ποιᾶ* — “словотворчість”) є також одним із способів утворення фонологічних неологізмів. За допомогою звуку, імітації реальних явищ відтворюються звуки, спостережувані в довкіллі. Аналіз

сучасного мовлення показує, що неологізми цього типу активно збагачують словниковий запас мовців.

На початковому етапі увагу дослідників у всіх мовах приваблює саме ониматопея. «Усвідомлюючи навколишній світ, людина виділяє в ньому не те, що знаходиться у стані спокою і безмовні предмети, а в першу чергу предмети, що рухаються та звучать» [56, с. 54].

Як відомо, теорія звуконаслідування (ониматопеїстична теорія) – це одна з гіпотез походження мови. Люди сперечаються щодо випадковості чи закономірності зв'язку між звукопоєднанням, складовими слова, і поняттям, яке воно позначає, ще з античних часів. Древні люди надавали звукам таємничого значення, а багатьом звуконаслідуванням приписували магічний характер. Ймовірно, це було пов'язано з властивістю звука викликати у людей певні відчуття. Так, філологи, що досліджують область звукового символізму, відмічають, що високі звуки у більшості мовців, викликають відчуття світлого, а низькі – темного.

В історії науки велось та ведеться багато суперечок стосовно того, наскільки первісна мова зобов'язана своїм походженням принципу звуконаслідування.

У свій час цю проблему досліджували такі відомі філософи та вчені, як Платон, В. фон Гумбольдт, М. Ломоносов та багато інших.

Давньогрецькі філософи, що займались походженням мови, дотримувались різних теорій: одні були прихильниками природного походження мови та вважали, що сама природа дає назви предметам. Імена речей є тінню чи відображають їх. Інші вчені думали, що імена є довільними і домовляючись між собою, люди самі встановлюють назви предметів. На противагу цьому прихильники природного походження мови стверджували, що є правильні найменування предметів, а є такі, які даються помилково.

В будь-якій сучасній мові існує достатньо велика кількість слів звуконаслідувального характеру. Проте сам принцип звуконаслідування

проявився, очевидно, значно пізніше, ніж використання звуків, котрі були успадковані первісними людьми від їх тваринного предка.

Світ звуків, які ми зустрічаємо в природі, є дуже різноманітний та численний. Фонетична структура будь-якої мови значно бідніша. Мова намагається передати звуки різними способами. Все це призводить до того, що звуконаслідувальні слова на відміну від інтелектуальних слів мають особливу фонетику, котра не властива звичайним словам мови. Природні звуки досить різноманітні: деякі дуже складні, інші прості. Звуконаслідувальні слова унаслідок цього передають звуки природи неоднаково. Одні звуки передаються досить точно, інші— лише приблизно.

"Ймовірно, звуконаслідування грали значну роль в процесі формування мови. Але ця роль була досить обмеженою, і не вона визначила загальну лінію формування мови. Сфера дії звуконаслідування була обмежена тими предметами та явищами, котрі могли виробляти звуки. Звуконаслідування, мабуть, не були і не могли бути абсолютно точними. Необхідно було лише те, що їх могли впізнавати в реальному контексті життя ті, до кого вони були звернені" [74, с. 30]. "Звуковий подразник по принципу асоціації зв'язувався у мозку людини із зоровим образом цього предмета. Наслідування цьому звуку породжувалось за допомогою здатності повідомити іншим членам колективу про цей предмет. Утворювався та закріплювався умовний зв'язок між образом та думкою про предмет, що видавав звук, із слуховим образом звуку та з кінетичними відчуттями мовного апарату" [74, с. 32]. Ймовірно, таким чином з'явилися звуконаслідування.

В багатьох сучасних джерелах звуконаслідування – це уподібнення слів, які нагадують своїм звучанням слухові враження від зображуваного явища. Такими можуть бути, наприклад, різні шуми, людська мова, звуки природи і т.д. Головне завдання звуконаслідування – за допомогою фонетики створити у читача відчуття «звукової присутності».

Не дивлячись на те, що існує достатньо велика кількість робіт, присвячених дослідженню ономапопеї (С.В. Воронін, Н.В. Бартко, А.М. Газов-

Гінзберг, Г.Е. Корнілов, Е.В. Петухова і т.д.), саме в німецькій мові звукообразотворчість розглядалась не достатньо докладно. На першому плані стоїть звуко символізм, у той час як звуко наслідувальна підсистема отримала статус периферійної, що підтверджується скептичним до неї відношенням в роботах німецьких лінгвістів, які розглядають данне питання, як правило, лиш у зв'язку з проблемами мотивованості мовного знаку. Таким чином, теоретичну базу роботи склали в основному дослідження на матеріалі німецької та української мов.

Ономатопею визначають також як «умовну імітацію різноманітних звуків природного довкілля фонетичними засобами даної конкретної мови (звуків тварин, неживих предметів, явищ природи тощо)» [33, с. 418].

До сьогодні ономатопоетичної лексика української мови залишається недостатньо проаналізованою, незважаючи на те, що вже були розглянуті деякі її морфологічні, синтаксичні та семантичні риси. З цієї причини дослідження цієї у цій області залишається актуальним та важливим. Разом з тим, існує нечисленна кількість праць вчених-мовознавців звуко наслідувальної лексики та її ґрунтовної характеристики, навіть попри їх безсумнівний досвід у дослідженні ономатопоетичної системи мови.

В сучасних дослідженнях мови звуко наслідування трактують по-різному: образотворчі, а іноді ономатопеїстичні слова. Терміном «образотворчі слова» найчастіше позначають широко розповсюджені, наприклад, в тюркських мовах звуко наслідувальні і так звані образні слова. Нерідко звуко наслідування розглядаються як «словесні символи», «мовні знаки», «еквіваленти слів».

Звуко наслідувальними називають не лише ті слова, які відчуються такими сучасними носіями мови, але й ті, в яких цей зв'язок під час розвитку мови виявився ослабленим. Слова, фонетично схожі між собою, не завжди являються звуко наслідуваннями у всіх мовах. Навіть в межах однієї мови одне і те саме слово визначається з точки зору відношення до звуко наслідувань по-різному. Наприклад, слова *kichern*, *jaulen*, *muhen*, *sirren*, *schnurren*, *tacken*, *wiehern* та інші в «Deutsches Universalwörterbuch» розглядаються як

звуконаслідування з позначкою «*lautmalend*», у той час як у 6-ти томному словарі редакції Р. Клаппенбах та В. Штайніц не вказується звуконаслідувальний характер цих дієслів.

Існує велика кількість термінів, які використовуються для позначення звуконаслідувальних слів: наслідування (Платон), мімема (з грецької *mimema* - наслідування) (Н.І. Ашмарін 1928, Н.А. Баскаков 1952), зображувальні слова, наслідувальні слова, образотворчі слова (С. Кудайбергенів, М. Худайкулієв, Р.Кунгуров, А. Ісхаков), імітатив (Г.Е. Корнілов 1978), звуконаслідувальне слово - ономатоп [12, с. 60], *Onomatopoeica*, *onomatopoeische Interjektionen* (ономатопоеичні вигуки), *schallnachahmende*, *bewegungsnachahmende*, *lautmalende Wörter*.

Відмітимо, що образне сприйняття звуків мови у представників різних мовних груп відрізняється. Наприклад, всі ми знаємо, що півень кричить «ку-ку-рі-ку», але в Німеччині вважають, що він кричить по іншому: «кі-кі-рі-кі», в Англії – «ко-кей-дудлду», в Турції «ко-ко-рі-ко»; свині також в різних країнах хрюкають по-різному: у англійців – «ойнк-ойнк», у німців – «киик» або «грунц», а у італійців – «фрон-фрон». І вівці бекають по-різному: «ба-а» (Англія), «мі-мі» (Турція). Така різноманітність пов'язана ще і з тим, що люди «пристосовують звуки тварин вимові та звукам рідної мови».

Багато письменників широко використовують ономатопеїстичну лексику в художніх творах, для того, щоб вплинути на читача. Тому звуконаслідування є потужним експресивним засобом мови. За допомогою звуконаслідування письменники прагнуть відтворити непряму характеристику особистості героя, також його емоційний стан, почуття та переживання, щоб створити певну атмосферу. В зв'язку з цим перекладачі, працюючи з художньою літературою, часто мають проблеми при перекладі звуконаслідувальної лексики.

Звучання, котре передавало одну з ознак предмета, ставало основою найменування усього предмету.

Наслідувальні звуки найбільш зрозуміло та відчутно виражають уявлення про даний предмет або дію. Так як в дитячій мові зустрічається немало слів, що

містять ті чи інші звуконаслідувальні елементи, то можна зробити висновок про те, що ознака звуконаслідування зіграла визначну роль і в походженні мови.

1.2. Дослідження звукосимволізму

Історія звукосимволізму має дуже давнє коріння. Вона пов'язана з іменами таких відомих філософів та вчених, як *Геракліт, Платон, Августин Блаженний*, а пізніше - *Г. Лейбніц, Я. Грімм, В. фон Гумбольдт, О. Потебня, Ш. Баллі, Р. Якобсон* і багато інших.

Інтерес до цього мовного явища не згасає і до сьогодні. Українські вчені, також не відстають у своїх дослідженнях. Серед них *А. Калита, В. Кушнерик, Н. Львова, Ю. Маленовський, Н. Усова, О. Холод, С. Шрестха*.

Традиційно встановлено, що фонемний рівень мови є підсистемою дознакових одиниць, оскільки звуки мови нічого не означають; ні про що не інформують. Їх завдання - вираження, але вони не мають плану змісту. Саме це вирізняє звуки з-поміж інших мовних одиниць.

На думку лінгвістів знакові одиниці, тобто морфеми, слова - є довільними, умовними, і не мають зв'язку між їх формою та змістом. Безумовним підтвердженням цієї думки може слугувати те, що в різних мовах ті самі поняття характеризуються різними словами (напр.: *укр. вода, англ. water, нім. Wasser, ісп. aqua, лит. vanduo*, і, навпаки, однакові чи схожі за формою лексеми мають різне значення (напр.: *укр. луна - „відгомін”, рос. луна - "місяць”; укр. магазин - "крамниця”, англ. magazine - "журнал": укр. диван - "різновид меблів”, польськ. dywan - "килим”*).

З іншого боку, дослідники фонетичного символізму, або звукосимволізму, стверджують, що звуки - потенційні носії смислу, а зв'язок між формою і змістом знакових одиниць - насамперед слів - є не довільним, а закономірним, умотивованим. У цьому вбачають мудрий лад мови як першоджерела всесвіту, життя [49, с. 4].

Деякі гадають, що фонетика символічно відображає клімат, природу тієї країни, де функціонує певна мова. В країнах екваторіальної зони є мови, які мають досить велику кількість голосних. Мовам північних народів притаманно

багато приголосних. Разом з тим кавказькі мови включають нагромадження приголосних при бідності голосних, а мова маорі, що поширена в Новій Зеландії, характеризується словами, що утворені лише з голосних (цих звуків у слові може бути до шести) [63, с. 151].

Перейдімо до терміну звуконаслідування. Під звуконаслідуванням розуміють використання слів, звукова оболонка яких відповідає звуковим особливостям предметів і явищ, що ними експлікуються у мові [31].

Чималий матеріал німецької звуконаслідуваності можемо знайти в працях таких вчених, як: А. Б. Михальова та його учнів [Тамбієва 2003; Зимова 2005; Данилова 2007; Джукаєва 2010], котрі проводять типологічні та порівняльні фоносемантичні дослідження. В число мов, які вони досліджують часто входить німецька.

Ще В. Вундт та Г. Пауль показали, що в німецькій мові звукосимволізм являється вельми продуктивним явищем. В німецьких дослідженнях звукосимволізму можна виділити слідуючі напрямки: *встановлення звуконаслідувальних універсалій* (частостатистичними методами) і *експериментальні психолінгвістичні дослідження*. Тут можна виділити проблеми фонетичного значення, синестезії, звукосимволізму в граматиці. Теоретичними основами природи і функціонування звукосимволізму займались багато німецьких вчених [Werner 1932; Sieberer 1947; Kronasser 1952; Ullmann 1964], але, на думку В. В. Левицького, не завжди вдало [49, с. 8], що, втім, не зменшує наукової значущості цих робіт. Перш за все, звукосимволізм досліджувався в області синестезії.

Дослідження фонетичного значення також має давню історію. Серед ранніх досліджуваних звукосимволізму можна відмітити роботу Г. Мюллера, котрий провів експериментальне дослідження: учасники повинні були вгадати сенс слів, які їм були невідомі з «екзотичної» мови типу *gogu. fiti, lala, magu* і т.д. Досліднику вдалось виявити зв'язок між певними звучаннями і поняттями [104, с. 70].

Величезним вкладом в теорію фонетичного значення являються роботи психолога С. Ертеля, котрий експериментально досліджував символічні властивості 22 приголосних та 17 голосних німецької мови по 18 шкалам. С. Ертель дійшов до висновку щодо універсального характеру звукосимволізму і синестезійної неасоціативної основи його функціонування [Ertel 1969. Цит, по: Левицкий 2009].

Вчений С. Ертель вивчав фонетичне значення (*Lautbedeutsamkeit*) порівнюючи матеріал дослідження: це статистичне дослідження *Lautbedeutsamkeit* здійснювалось на матеріалі 37 мов, експресивний звукосимволізм – на матеріалі 25 мов [98, с. 327]. В.В. Левицкий відмічає деякі помилки у експериментах С. Ертеля.

Проте, на думку М. Д. Зимової, завдяки своїм дослідженням, С. Ертель отримав досить вагомі результати: окремі звуки несуть в собі значення на рівні узагальнених понять (архетипів); форма слова також підкоряється законам звукосимволізму; звукосимволізм є універсальним феноменом; пізні форми слів є звукосимволічно більш вираженими, ніж історично ранні; мові кожної людини притаманна динаміка сприйняття звуків, яка залежить від особистої диспозиції [32, с. 10].

Загалом кінцевий результат досліджень є успішним, оскільки порівняльне дослідження німецької мови дає змогу говорити про універсальний характер звукосимволізму.

Звукосимволізм в граматиці вивчався в німецькомовних роботах. Згідно з Е. Кассіером, в основному редуплікація вживається для того, щоб визначити і відтворити природу означеного об'єкта на експресивному рівні: множинність, повторення, збільшення розміру або інтенсивності і т.д. [96, с. 108].

Вчений М. Лауден [103, с. 9], який проводив дослідження, використовуючи статистичний аналіз, виявив, що передні голосні в сильних дієсловах германських мов здебільшого зустрічаються у формах теперішнього часу, в той час як задні у формах минулого часу. (пор. укр. тут-там, нім. hier-dort) [49, с. 46].

В.В. Левицькому належить величезна заслуга у вивченні звукосимволізму на матеріалі німецької мови (включаючи порівняння мов), а також його школі. Дослідження символічної властивості голосних та приголосних німецької мови (часто порівнюючи з іншими мовами), співвідношення фонетичного та конотативного значення слова, фонетичне значення і мотивованості, а також семантичної та стилістичної функцій комбінації фонем [Кушнерик 1987; Найдеш 1998; Левицький 1986; і ін.].

Базуючись на статистичному аналізі виявлено важливу закономірність: фонетично-подібні одиниці (наприклад, *bl*, *fl*, *sl*, *pl*) мають більшу «семантичну» подібність та навпаки. Фонетична подібність визначалась наявністю однієї спільної фонетичної ознаки з наступних перерахованих: вибуховість, фрикативність, латеральність (звук /l/) та тремтіння (звук /r/). Однаковими семантичними функціями наділені фонетичні сполучення, які мають в якості першого елемента вибухові або фрикативні приголосні, а в якості другого елемента споріднені фонеми /r/ або /l/ [49, с. 71–72].

Зіставний аналіз даних оцінювання символічного потенціалу звуків української та німецької (російської, англійської) мов показують: голосні за величиною символічного потенціалу стоять в такому порядку: приголосні /r/, /m/, /ts/, /k/, /d/, /b/, /t/, /p/, /x/, /n/, /l/, /v/, /s/, /f/, /g/, /j/, /h/, /dz/, голосні i, a, o, u, e. Згідно з іншою методикою символічний потенціал з приголосних мають r, l; m, n; b, d; p, t, k, а також ts, x [49, с. 48–49].

Проаналізувавши вищенаведені праці вчених можна знайти достатньо повну характеристику звукосимволічних якостей звуків німецької мови.

Ознайомившись із зіставними дослідженнями звукосимволізму споріднених (англійська + німецька, російська + українська) мов, В.В. Левицький наголошує «на тому, що подібність звукосимволізму між мовами не залежить від їх генетичного зв'язку» [49, с. 40].

В німецькій мові «лексико-семантичні варіанти звуконаслідувальних дієслів можуть втрачати семантичний зв'язок з початковим значенням, що створює основу для утворення омонімічних пар: *kaudern* ві 1) бурмотіти; 2)

балакати; але 3) займатись лихварством; *puffen* vt 1) розм. штовхати; 2) розм. стріляти, плескати; але 3) бав. позичати; *tippeln* vi 1) дріботати (ногами); 2) вештатись; але 3) покриватись плямами [88, с. 15]. Найбільш повні дані про співвідношення звучання та значення слова отримані для німецької мови.

Розглядається також **звукосимволізм німецьких афіксів**. Попередні дані дослідження 23 мов різної будови показали, що звук /i/ в значеннях поняття «маленький» зустрічається не тільки в коріні слів, але й в суфіксах [51, с. 54]. В працях С. А. Філімоненка йдеться про експресивну функцію префікса. Про неї можна говорити лише у випадку утворення похідних іменників по моделі **«префікс *Ge* + дієслівна основа»** для вираження повторюваності, тривалості та монотонності дій: *Gesurre* «гудіння», *Gesumm* «дзижчання». Решта випадків мають префікс, що виконує скоріше роль модифікатора лексичного значення слова: *donnern* «гуркотіти» *losdonnern* «загуркотіти». Незначна група іменникових суфіксів: - *ei/-erei*, - *i* (*Bimmelei* «дзвін», *Pfeiferei* «набридливий свист», *Knacki* розм. «кримінальний злочинець») володіє зневажливим значенням [88, с. 9].

Дієслова та прикметники німецької мови визначають як мотивовані, в своїх працях В.І. Кушнерика подає, що їх менше, ніж іменників, і вони більш мотивовані, ніж дієслова. О.В. Найдеш, навпаки, встановила, що початкові сполучення фонем німецької мови частіше містять дієслова та прикметники, ніж іменники. [63, с. 20].

Підводячи підсумки усього вищеподаного можна судити про те, що приналежність слова до того чи іншого граматичного розряду не відноситься до суттєвих ознак, які визначають ступінь фоносемантичності слова. Очевидно, ця ознака носить другорядний характер та пов'язується із семантичним статусом слова [49, с. 104].

1.3. Особливості звуконаслідувальної лексики

В даному підрозділі будуть розглянуті особливості звуконаслідувальних слів: пряма схожість зі звуками зовнішнього світу та відсутність повної ідентичності природнім звукам. Будучи одиницями мови, звуконаслідування

використовують звуковий склад мови, тому вони не є повністю ідентичними. Кожна мова по-своєму засвоює звучання зовнішнього світу, і звуконаслідування різних мов не співпадають один з одним, хоча нерідко володіють подібністю. Нестандартність звукової подоби; наприклад, в звуконаслідувальному вигуку *chrrr*, що означає хропіння, використовується поєднання п'яти приголосних звуків при повній відсутності голосних. Наявність фонетичних варіантів: наприклад, гавкання собаки може передаватись за допомогою звукових поєднань *wai-wai* та *wuf-wuf*. Ці варіанти несуть в собі визначену інформацію - *wuf-wuf* цілком належить собаці, більший за розміром і, ймовірно, тій, яка викликає побоювання.

Згідно зі значенням терміну «звукослідування», або «ономатопея» може вживатись на позначення безпосереднього звукового відтворення певних звуків нелінгвістичної природи за допомогою комбінування складових фонем певної мови. Таким чином утворюються мовні одиниці, статус яких доволі складно визначити.

Мовознавці схильні відділяти звуконаслідувальні слова від вигуків, аргументуючи це тим, що дієслівно-вигуківі слова функціонують лише у ролі присудка, у той час, як ономатопеї можуть виконувати роль підмета або означення тощо.

Вигуки демонструють емоції та волевиявлення, тобто позначаються таким знаком, як сигнал, а звуконаслідування, у свою чергу мають роль знака-ікони, знака-копії.

Значення ономатопів вмотивоване звуковим складом, вони багатозначні. Їм притаманна не лише редуплікація, як вигукам. Більше того, їх значення ніяким чином не залежить від інтонації.

Наприкінці можна додати ще два фактори: завжди існують умови для створення нових звукових символів (словотворча функція) та на відміну від вигуків, у ономатопів цілком розвинута індивідуальна варіативність [106, с. 113].

Іконічність звуконаслідувань. На відміну від більшості мовних одиниць, звуконаслідування являють собою іконічні знаки (тобто знаки, безпосередньо відтворюючі істотні ознаки об'єкта). Насправді, для звичайних слів характерний випадковий, чи довільний зв'язок між значенням та формою: той факт, що предмет, з якого ми п'ємо пиво, позначається в німецькій мові за допомогою послідовності звуків «*Bierkrug*», ніяк не пов'язано з якими-небудь властивостями цього предмету. Звідси випливає інша особливість звуконаслідувальних слів - мотивованість.

Більшість мовних одиниць є немотивованими, оскільки їх форма, звуковий образ, не має ніяких мотивацій, причин для того, щоб бути саме такою. Навпаки, звуковий склад звуконаслідувань не випадковий: він мотивований відповідним звуком зовнішнього світу. В. Вартбург виокремлює звуконаслідувальні слова, як «*безпосередньо мотивовані*». На думку В. Вартбурга, слова, які походять від інших слів, лише відносно, безпосередньо «*мотивовані*», у той час як звуконаслідувальні слова і в теперішньому часі безпосередньо пов'язані з джерелом свого походження [56, с. 126]. При цьому «*мотивованість*» слова ґрунтується лише на одній з ознак явища.

Таку мотивованість звуконаслідувань не можна назвати абсолютною або природною, лише, відносною чи соціально зумовленою. Якщо під час відтворювання завданням є точне наслідування звукам навколишнього світу, то кожен народ поділяє світ звуків по-різному, відповідно до системи фонем своєї мови.

З усього сказаного можна зробити висновок, що судження про універсальність звуконаслідувальної лексики (оскільки їх наявність передбачається в усіх мовах), не є остаточно доведеним. Самого лише факту не достатньо для того, щоб стверджувати універсальність ониматопеї. У різних мовах їм притаманний неоднаковий набір фонетичних, фонологічних, морфологічних, синтаксичних, семантичних характеристик [107, с. 497].

Втрата звуконаслідувальної характеристики при запозиченні звуконаслідувальних слів з інших мов.

Так, наприклад, з італійської мови було запозичено і українською, і німецькою мовами слово *bomba* (бомба, die Bombe), котре повинно було виражати звук вибуху. Також італійське (а спочатку-латинське) слово *ulula* виникло в наслідуванні крику птаха, в старовірхньонімецьку мову воно увійшло в формі *ûwila* і з часом перетворилось в сучасне слово *die Eule* [43, с. 90]. Таким чином, звуконаслідувальний характер слова в сучасній формі є прихованим.

Питання про кількість звуконаслідувальних слів в конкретній мові є відкритим. Як правило, є група загальноприйнятих та споживаних звуконаслідувань, котрі входять до словників. Проте крім них в мові зустрічаються і інші звуконаслідувальні слова, що утворюється по мірі необхідності, коли людина стикається з новими, незвичними для неї звуками зовнішнього світу. Прикладами також є авторизми в літературі та okazionalizmi в дитячому мовленні.

Існує окрема група дієслівних звуконаслідувань. Ці слова вживаються в розмовній мові у реченні в ролі присудка, проте не мають ніяких граматичних ознак звичайних дієслів часу, способу, особи, числа і т.д. Як правило, вони позначають різкі рухи: *Und er lachend plumps ins Wasser*.

Ще одна особливість звуконаслідувальних дієслів німецької мови – їхня словотворча обмеженість в плані утворення аналітичних форм. Як виняток, можна навести такі приклади: *Er wurde angebellt*. (перен. розм. Його облаяли (ображати, накричати на нього). *Die Schauspieler -wurden ausgepfiffen*. [43, с. 110] ‘Акторів освистали’.

1.4. Особливості словотворення звуконаслідувальних слів

В даному підрозділі будуть розглянуті способи словотворення звуконаслідувань, які представлені трьома основними категоріями: вигук, дієслово та іменник, а також аналіз їх характерних особливостей.

Звуконаслідувальний вигук є першою формою вираження звуконаслідувань – це безпосередня передача звуку зовнішнього світу за допомогою звуків людської мови.

Вигуки, що становлять окремий клас слів, які суттєво відрізняються як від повнозначних, так і від службових частин мови, також представлені, серед інших, звуконаслідувальною групою: *bauz! Klipp-klapp! Tick-tack! Husch! Piff-paff!* Ці вигуки досить схожі на звичайні звуконаслідувальні слова, наприклад, *der Kuckuck* (зозуля), *quacken* (квакати).

„*Ein Vogel wollte Hochzeit machen in dem grünen Walde. Fidirallala, fidirallala, fidirallalalala.*“ [108, с. 41]

Hühner gackern wie verrückt. Was ist die Folge? [Die Zeit, 25.09.2008, Nr. 40].

„*Nein, ich erzählte nichts*“ *gackerte X. Höchstens später.* [Die Zeit, 25.09.2008, Nr. 40].

Під час утворення нового звуконаслідувального вигуку, формується новий, раніше не існуючий корінь слова, який є основою для інших частин мови. І таким кореням притаманний ряд особливостей:

Нестандартність звукової подоби: так в звуконаслідувальному вигуку *chrrr*, що означає хропіння, використовується поєднання п'яти приголосних звуків при повній відсутності голосних.

Розгортання кореня з додаванням голосних звуків: *brr* → *bibber*, *au* → *aia*. Так звуконаслідувальний вигук *Brr!*, що має значення *тремтіння від холоду*, перейшов у *Bibber!* - розгорнуту форму, більш пристосовану до системи мови, а також що характеризує більшу тривалість, інтенсивність та емоційність події.

Багаторазове повторення наголошеної голосної, або кінцевої приголосної: *tüt* → *tüüüüt*, *chrr* → *chrrrrr*, що демонструє тривалість звучання.

Гемінація (подвоєння) кореня: *töff-töff*, *ohohoho*. Вона показує звуконаслідувальний характер слова і тривалість, або повторюваність звуку. Іноді в гемінації кореня присутня зміна кореневої голосної: *klipp-klapp*, *plitsch-platsch*. Крім того розрізняють повну (*wau-wau*), або часткову (*widewid*, *holahi-hollaho*) гемінацію.

Дослідник С. А. Філімоненко [88, с. 305] наголошує, що редуплікація та триплікація є нетипові для німецької мови. Редуплікація спостерігається лише у звуконаслідуваннях: *Tamtam*, «тамтам» (ударний музикальний інструмент азійського походження), *blablabla* «нісенітниця!». Наявність редуплікації історично засвідчено у вісьми дієсловах (*beben* «тремтіти», *dudeln* «дудіти», *kuckucken* «кувати», *lallen* «базікати», *plappern* «тараторити», *quieken* «пищати, верещати», *zittern* «тремтіти», *quiquilieren* пн.-нім. «свистіти») і лише у одному прикметнику (*plemplem* «пришеленкуватий»).

В німецькій мові редуплікація виступає у вигляді подвоєних аблаутованих (*Klingklang* «дзвін», *ritschratsch* «тррр!» (звук розривання тканини, паперу і т. д.) та рифмованих (*Klimbim* «музикальний оркестр», *Remmidemmi* «шум, переполох») [88, с. 29].

Серед вигуків, незважаючи на їх іноді стародавній і неясний етимологічний склад, зустрічаються наступні складні утворення, які зазнали інтеграції і пізніше різноманітних звукових процесів на зразок зникнення кінцевих приголосних і т. д. Так звукове скорочення є підґрунтям для наступних німецьких вигуків: *Herje!* = *Herr Jesus!*, *o je!* = *o, Jesus!* *jemine* = *Jesu Domine*. Це звуконаслідування другого типу, яке з'явилося в якості евфемізмів. Нерідко такі присягання іменем Бога чи клятви свідомо перероблюються в силу процесу евфемізації, так як безпідставне вимовляння імені Божого вважалося і вважається гріхом. Наприклад, німецьке *potztausend* (чорт забирай) виникло від *Gottes tausend Wunden* ("тисяча ран Божих").

Звуконаслідувальні вигуки можуть слугувати основою для наступного словотворення. Так від вигуків *Ach!* (ах! ох!), *Juchhe!* (ура!), *Klatsch!* (телеп!), *Knack!* (кляц! крак!) свормувались наступні дієслова: *ächzen* (охати, стогнати), *jauchzen* (радіти), *klatschen* (телепати), *knacken* (кляцати, хрустіти). Від вигуку *Hops!* (гоп! стриб!), окрім дієслова *hopsen* (скакати) утворився іменник *Hopser* (стрибок; також гопсер - вид танцю).

„*Mein Pferd war anfänglich nirgends zu sehen; doch hörte ichs bald darauf irgendwo über mir wiehern*“ [100].

Також звуконаслідування можуть зустрічатись в термінологіях, особливо у фонетичній та мисливській лексиці (*keschern* мисл. «гавкати (про лисицю)», *knarren* мисл. «токувати (про тетерів)», *quorren* мисл. «токувати», *Hauchlaut* «глухий придиховий звук», *Zischlaut* фон. «сибілянт»).

Звуконаслідування, як елементи фразеологізмів в німецькій мові. Наприклад: *ach: Ach ja!*-Звичайно! *Ach je!*-Як шкода! *Ach prima!*, *Ach so!*-Ось як!; *Ach was!*-Та ну! Подумаєш! ; *Ach wo!*-Ось що!; *Ach du Schreck!*-Який жах!; *Ach du Schande!*-От халена!; *Ach komm!*-Ну вистачить! *Ach Unsinn!*-Нісенітниця! *Ach du liebe Zeit!*-Боже мій!; *Ach Gott!*-О, Боже! *Ach du lieber Himmel!*-Святі Небеса!

Стійкі фразеологізми та ідіоми: *den Kuckuck nach etwas fragen* – все до лампочки, начхати на все, *hol dich der Kuckuck* – хай тобі грець, *jemanden zum Kuckuck jagen* – послати когось під три чорти, *sich zum Kuckuck scheren* – забратись до біса, *der Kuckuck hat es gesehen* – чорт його знає, *zum Kuckuck sein* – ніти під три чорти, *da ist der Kuckuck los* – там сам чорт спіткнеться, *weiss der Kuckuck* – біс його знає.

an dem Kerl knackt (ja) alles «цей хлопець одягнений мов щойно від кравця»
einen Geldschrank knacken «зламати вогнетривку шафу»;

ein Rätsel knacken «відгадати загадку»;

Flöhe knacken вульг. «байдикувати, житити»;

alter Knacker «старий шкарбун» [98, с. 197].

Словотворення звуконаслідувальних дієслів.

Корінь звуконаслідувальних дієслів відповідає звуконаслідувальному вигуку: *knack* → *knaken*. При цьому повторення голосних, або приголосних в корені, а також гемінація самого кореня не зустрічаються: *tüüüüt* → *tüten*, *fier-fier* → *fieren*.

Кореню звуконаслідувального дієслова не притаманний нестандартний образ, оскільки дієслово пристосовується до системи мови. При наявності розгорнутої форми звуконаслідувального вигуку, корінь дієслова утворюється від неї: → *bibber* → *bibbern*.

Звуконаслідувальні дієслова утворюються за допомогою *суфіксації*. Разом із суфіксом *-en(-n)*, що слугує для утворення всіх дієслів німецької мови, під час утворення звуконаслідувальних дієслів продуктивними є суфікси:

-er, -el, -s, -z, хоча ці суфікси зустрічаються в окремих словах іншого походження «в якості залишку раніше продуктивних словотворчих засобів» [51, с. 182].

-er(n) – дієслова з цим суфіксом отримали істотне розповсюдження в середньовісній німецькій мові, а сьогодні ці суфікси є продуктивними лише по відношенню до звуконаслідувальних дієслів, в котрих відтінок повторюваності дії, який раніше був яскраво вираженим, зараз зблід. Наприклад: дієслова, які відображають крики тварин – *wiehern* (іржати), *gackern* (кудахкати), *meckern* (мекати).

-el(n) – такі дієслова, як *rascheln* (шелестіти), *rappeln* (гриміти), *gackeln* (реготати).

-s(en) – з цим суфіксом збереглося лише декілька дієслів, в тому числі звуконаслідувальне дієслово *piepsen* (пищати) (разом із дієсловом *piepen* з тим самим значенням). В деяких випадках *-s* переходить у *-sch(en)*: *knirschen* (хрустіти, скреготати).

z(en) – за допомогою цього суфікса утворюються звуконаслідувальні дієслова від вигуків: *ächzen* (охати, стогнати), *jauchzen* (радіти); а також звуконаслідування другого роду, які утворені від вигуків – *duzen* (звертатись на ти, тикати), *siezen* (звертатись на ви, викати); і деякі дієслова, утворені від дієслівних основ: *schluchzen* (схлипувати) (від *schlucken* – ковтати). В деяких дієсловах *-z* перейшов в *-tsch(en)*; наприклад, *platschen* (хлюпотіти), *quitschen* (скрипіти).

Подальшому словоутворенню звуконаслідувальних дієслів служать *префікси*, що додають нові відтінки значення: → *aufheulen*.

Від будь-яких звуконаслідувальних дієслів можуть утворюватись відповідні дієприкметники: *krähender Hahn* – кукурікаючий півень. Вони

утворюються за загальними правилами утворення дієприкметників та дієприслівників німецької мови.

В українській та німецькій мовах для позначення напрямку руху (що часто супроводжується звуком) використовуються звуконаслідувальні дієслова з префіксами чи прийменниками, але саме дієслово руху відсутнє, його мають на думці лише опосередковано. Визначення руху можливо лише в поєднанні з напівпрефіксами з просторовим значенням: *herab, hoch, hinab, davon, hinweg, vorbei, heran* або з прийменниками: *durch, in, um, gegen, entlang, hin und her* usw. У таких дієсловах поєднуються дві семантичні ознаки (напрямок + звуковидання). В українській мові сюди відносять дієслова, які позначають одноразовість дії чи дієслова з префіксами *про-, за-*.

Наприклад: нім. *Splitter jaulten über Geschützstände und B2 hinweg* [97, с. 73]. (Уламки з воєм проносились (завивали) над знаряддями та Б2). *Vor dem Zentraltelegrafenam tippelten junge Mädchen hin und her* (Tschakowski Der Sieg). (Поблизу Центрального телеграфа тупцювали (дріботіли ногами туди-сюди) дівчата) [89, с. 320].

Словоутворення звуконаслідувальних іменників.

Існує декілька способів утворення іменників:

Від дієслів утворились, здебільшого завдяки субстантивації, іменники на зразок *das Ächzen* (стогін), *der Schlucken* (гикавка), *das Schlucken* (ковтання) і ін.

Інший спосіб словотворення - це похідні слова: *das Geächz* (охання, кректання), *das Gemurmel* (шепіт, гуркіт), *das Gezwitscher* (щебетання), *das Gequake* (квакання) і т.д.

Субстантивація вигуків: *der Uhu* (пугач), *der Kuckuck* (зозуля).

«*Kuckuck! Kuckuck! 's aus dem Wald uns singen und springen!*

Frühling, Frühling

Wird es nun bald.» [109]

Чимало назв представників тваринного світу несуть в собі звуконаслідувальний характер - *die Krähe* (ворона), *der Uhu* (пугач). Це ті тварини, котрі приваблювали увагу людини своїми різкими або незвичайними

криками. Таким чином, звуконаслідування стають загальними іменниками і отримують називну функцію.

Звуконаслідувальний іменник, який походить від відповідного вигуку, може зберігати гемінацію кореня, що підкреслює звуконаслідувальний характер слова. Якщо в початковому вигуку мала місце зміна кореневої голосної, то він зберігається і в іменнику. Наприклад: *der Kuckuck*, *das Tacktack* (жартівливе визначення кулемету), *die Ticktack* (жартівливе визначення годинника), *das Piffpaff* (постріл і сама зброя).

Поширені іменникові суфікси *-chen*, *-er*, *-e*, *-ei*, *-el*, *-ent*, *-ie*:

Lacher, m (сміхотун, насмішник), *Mücke*, f (комар, мошка), *Quatscherei*, f (безглузда розмова), *Mäulchen*, f (ротик, поцілунок).

Словоскладання: *Klangbild*, n (звучання, звукова форма); *Klangfarbe*, f 1) тембр, окраска, відтінок (звука), 2) фон. окраска, якість тембра (голосного).

Від звуконаслідувальних вигуків: *Ach!* / *Ax!*, *Juchhe!* / *Ура!*, *Klatsch!* / *Шльоп!*, *Knack!* / *Клац!* утворились такі дієслова: *ächzen* – стогнати, охати; *jauchhen* – радіти, кричати від захвату; *klatschen* – плескати, стукати, хлопати; *knacken* – ляскати (про прилад), шелестіти (про листя), скрипіти (про сходи). Від вигуку *Hops!* / *Стриб!* утворився іменник *Hopser* – стрибок. Іменники, що утворились від звуконаслідувальних дієслів: *das Summen* – дзижчання, гудіння; *das Ächzen* – стогін (Substantivierung, субстантивація) або *das Geächz* – охання; *das Gemurmel* – бурмотіння, шепіт; *das Gezwitscher* – щебет, щебетання; *das Gequake* – квакання, *das Gemecker* – мекання.

Oh! (*Das gefällt mir aber gut!*) – *O!* (*Ось це мені подобається!*)

Na!! (*Lass das sofort sein!*) – *Hu!* (*Ну ж бо, починай!*)

Puh! (*Ist das anstrengend!*) – *Ux!* (*Це важко!*)

Hi! (*Grußwort*) – *Привіт!*

Aha, das wusste ich doch! – *Aga!* *Я ж говорив!*

Отже, звуконаслідувальна основа може служити базою для утворення різних частин мови, а саме: вигуків, дієслів і іменників (кореневі, похідні і віддієслівні). Але в першу чергу, за допомогою словоскладання утворюються

вигуки, які в свою чергу служать для подальшого словоутворення. Вигукам характерна гемінація кореня, його нестандартний образ і можливість розгортання в широку форму. Звуконаслідувальні дієслова утворюються від вигуків за допомогою різноманітних афіксів, які пристосовуються до системи мови, набуваючи стандартний образ німецьких дієслів. Іменники можуть утворюватись як від вигуків, так і від дієслів за допомогою способів словоутворення, характерних для словоскладання всіх іменників німецької мови. Під час походження від вигуків зберігаються їх специфічні риси.

1.5. Способи словотворення ономапоїстичних лексем

Звуконаслідувальна лексика в багатьох мовах відрізняється. В більшій мірі, це пов'язано з особливостями географічного положення і культури того чи іншого народу.

Усю мовну систему прийнято розглядати як рівневу. Під мовним рівнем розуміється сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів, що являють собою єдине ціле. До фонетико-фонологічного рівня належать фонема і склад, який знаходить прояв у звуконаслідуваннях (ономапоїях).

Звукосимволічні лексеми (ідіофони, або образні слова, – термін С.В. Вороніна) здебільшого позначають види руху, світлові ефекти, розмір, просторові параметри, якості поверхні об'єктів, фізіологічний або емоційний стан, дії людини і тварин.

Вони відтворюють:

- рефлексивні вигуки людей,
- звуки тварин,
- звукову реалізацію природних явищ,
- звукове супроводження функціонування предметів, приладів тощо.

Звуконаслідувальну лексику в основному поділяється на 2 групи, яким притаманні такі особливості: різновид джерела звуку та спосіб виникнення звуку [12, с. 24]. Лінгвісти поділяють звукозображальні слова на декілька груп за семантичною приналежністю: *голосова ономапоїя* (слова, які наслідують голоси істот), *звукова ономапоїя* (слова, що відображають звуки природи, такі

як, шелест листя, шум дощу тощо), *звукосимволізм* (слова, які образно/символічно відтворюють ознаки живих або неживих об'єктів, стани природи) та окрему групу слів, що *окреслює людські емоції, почуття й переживання* [58, с. 4, 6, 85].

Так, враховуючи вище сказане, ономатопеї можна віднести до декількох підвидів:

- 1) Ономатопеї, що імітують звуки неживої природи («*klingeln*» – дзвеніти, «*quietschen*» – скреготати);
- 2) Ономатопеї, що наслідують звукам живої природи («*bellen*» – гавкати, «*grunzen*» – хрюкати);
- 3) Ономатопеї, що передають звучання голосу людини («*kichern*» – хихикати, «*ächzen*» – ахати).
- 4) Ономатопеї, що передають первісні вигуки: *ach*, *ha* «оклик здивування»; *hi* «оклик жаху, відрази»;
- 5) Ономатопеї, що утворюють дитячі слова: *baba* «звук заколисування», *ata gehen* «йти гуляти, йти на вулицю»;
- 6) Ономатопеї, які утворюють більшість назв тварин: *Kiebitz* – чайка, *Krähe* – ворона, *Kuckuck* – зозуля, *Uhu* – пугач;
- 7) Ономатопеї, приманка тварин: *dlidli* (приманка гусей «тега-тега»), *ps-ps* або *sch-sch* (звернення до собак: свист чи прицмокування), *russ-russ*, *tusch-tusch* або *miez-miez* (звернення до кішок «киць-киць»), *put-put* або *tuck-tuck* (приманка курей «цип-цип»);
- 8) Ономатопеї, що передають вигуки тварин: *gack-gack* (кудкудакання курей «кудах-тах-тах»), *ia-ia* (іакання осла «ia-ia»), *kikeriki* (крик півня «кукуріку»), *kliff-klaff* або *wai-wai* (гавкання собаки «гав-гав»), *kuckuck* (кування зозулі «ку-ку»), *mäh-mäh* (мекання ягняти «бе»), *tescktesck* (мекання овець та кіз «ме»), *tiaui* (мявкання кішок «мяу»), *tiuh* (мукання корів «му»), *uiuh* (угукання сови «угу»);
- 9) Ономатопеї, як визначення різноманітних шорохів та шумів: *ächzen* – охати, стогнати; *blöken* – ревіти; *donnern* – гримотіти, гуркотіти; *gackern* –

кудахкати; *gicksen* – скрикнути; *gurren* – воркотати; *klappern* – гримати, стукати, хлопати; *klapsen* – хлопати, плескати; *klicken* – клацати, видати звук, що клацає; *knacken* – шарудіти, тріщати; *knirschen* – хрустіти, скрипіти, скреготати; *knurren* – ричати, бурчати; *krachen* – тріщати, лопатись, гримотіти; *krächzen* – каркати, хрипіти, говорити хриплим голосом; *lispeln* – шепотіти, нашіптувати, говорити пошепки; *murmeln* – бурмотіти; *niesen* – чхати; *piepsen* – говорити дуже високим голосом, пицати; *plätschern* – дзюрчати, плескотатись (про воду), текти з дзюрчанням; *platschen* – плескати, плескатись; *plumpsen* – плюхнутись, незграбно впасти; *pusten* – пухтіти, сопіти, важко дихати; *quakeln* – балакати нісенітницю; *sausen* – шуміти, свистіти, гнатись з шумом; *schnarchen* – хроніти; *schnarren* – деренчати, тріщати; *tapsen* – крокувати незграбно; *trommeln* – барабанити, постукувати, бити в барабан; *wiehern* – голосно реготати, «іржати»; *zirpen* – скрекотати, тріщати; *gurgeln* «полоскати горло»

10) Ономатопеї, що передають різноманітні поняття і явища дійсності, а також процеси та предмети, виражені в звуконаслідуваннях.

Наприклад: *der Kladderadatsch* – балаканина, плітки, трамтарарам, шум, скандал; *das Tschelmechtel* – шури-мури, любовна інтрижка; *die Ticktack* – годинник, цокіт; *der Quatsch* – нісенітниця, безглуздя, дрібниця, дурниця;

11) Ономатопеї, як звуки, які видають рукотворні предмети і механізми: *flöten vi* «грати на флейті»; *orgeln vi* «грати на органі»;

В.Т. Косов виділяє три групи німецьких вигуків: істинні вигуки (*ah, ach, aha* та ін.), звуконаслідувальні (*bauz, pardauz, klippklapp* та ін.) і похідні (*Donnerwetter, Gott* та ін.) [44, с. 13–15].

Звуконаслідування може використовуватись як в усній, так і в письмовій мові.

Часто ономатопею помилково відносять до вигуків. Вигук — це слово, що відображає якусь емоцію, не згадуючи її напряму. Різниця полягає в тому, що вигуки не наслідують звукам навколишнього світу. Наприклад, слово, яке

відтворює удар молотка по пальцю «*бах!*» — це ономапопея, а ось слідує за ним «*Ой!*» — це вигук.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.

Отже, звуконаслідування – це уподібнення слів, які нагадують своїм звучанням слухові враження від зображуваного явища. Такими можуть бути, наприклад, різні шуми, людська мова, звуки природи і т.д. Тому головне завдання звуконаслідування – за допомогою фонетики створити у читача відчуття «звукової присутності».

На думку дослідників, звуконаслідувальна лексика в багатьох мовах відрізняється. В більшій мірі, це пов'язано з особливостями географічного положення і культури того чи іншого народу.

Усю мовну систему прийнято розглядати як рівневу. Під мовним рівнем розуміється сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів, що являють собою єдине ціле. До фонетико-фонологічного рівня належать фонема і склад, який знаходить прояв у звуконаслідуваннях (ономатопеях).

Згідно зі значенням терміну «звуконаслідування», або «ономатопея» може вживатись на позначення безпосереднього звукового відтворення певних звуків нелінгвістичної природи за допомогою комбінування складових фонем певної мови. Таким чином утворюються мовні одиниці, статус яких доволі складно визначити.

Мовознавці схильні відділяти звуконаслідувальні слова від вигуків, аргументуючи це тим, що дієслівно-вигуківі слова функціонують лише у ролі присудка, у той час, як ономатопеї можуть виконувати роль підмета або означення тощо.

Вигуки демонструють емоції та волевиявлення, тобто позначаються таким знаком, як сигнал, а звуконаслідування, у свою чергу мають роль знака-ікони, знака-копії.

Значення ономатопів вмотивоване звуковим складом, вони багатозначні. Їм притаманна не лише редуплікація, як вигукам. Більше того, їх значення ніяким чином не залежить від інтонації.

Окрім того, завжди існують умови для створення нових звукових символів (словотворча функція) та на відміну від вигуків, у онома топів цілком розвинута індивідуальна варіативність [106, с. 113].

Звукосимволічні лексеми (ідіофони, або образні слова, – термін С.В. Вороніна) здебільшого позначають види руху, світлові ефекти, розмір, просторові параметри, якості поверхні об'єктів, фізіологічний або емоційний стан, дії людини і тварин.

В результаті аналізу встановлено, що фонемний рівень мови є підсистемою дознакових одиниць, оскільки звуки мови нічого не означають; ні про що не інформують. Їх завдання - вираження, але вони не мають плану змісту. Саме це вирізняє звуки з-поміж інших мовних одиниць.

З іншого боку, дослідники фонетичного символізму, або звукосимволізму, стверджують, що звуки - потенційні носії смислу, а зв'язок між формою і змістом знакових одиниць - насамперед слів - є не довільним, а закономірним, умотивованим. У цьому вбачають мудрий лад мови як першоджерела всесвіту, життя.

Загалом кінцевий результат показав, що порівняльне дослідження німецької та української мов дає змогу говорити про універсальний характер звукосимволізму.

Як показало дослідження, у процесах словотворення в німецькій мові беруть участь звуконаслідувальні – вигуки, дієслова, іменники та прикметники.

Однією з специфічних особливостей словотворчої системи німецьких звуконаслідувальних слів є активна участь звуконаслідувальних вигуків у створенні нових номінативних одиниць, які відносяться до повнозначних частин мови (до дієслів, іменників), що дозволяє говорити про їх лексикалізацію в звукообразотворчій системі німецької мови.

Вигукам характерна гемінація кореня, його нестандартний образ і можливість розгортання в широку форму. Звуконаслідувальні дієслова утворюються від вигуків за допомогою різноманітних афіксів, які пристосовуються до системи мови, набуваючи стандартний образ німецьких

дієслів. Іменники можуть утворюватись як від вигуків, так і від дієслів за допомогою способів словоутворення, характерних для словоскладання всіх іменників німецької мови. Під час походження від вигуків зберігаються їх специфічні риси.

Роль ониматопеї в німецькій мові значно важливіша, ніж в українській.

Виявлено, що також письменники широко використовують ониматопеїстичну лексику в художніх творах, для того, щоб вплинути на читача. Тому звуконаслідування є потужним експресивним засобом мови. За допомогою звуконаслідування письменники прагнуть відтворити непряму характеристику особистості героя, також його емоційний стан, почуття та переживання, щоб створити певну атмосферу. В зв'язку з цим перекладачі, працюючи з художньою літературою, часто мають проблеми при перекладі звуконаслідувальної лексики.

Слід зазначити, що звуконаслідувальна лексика в багатьох мовах відрізняється, це пов'язано не тільки з особливостями географічного положення і культури того чи іншого народу, але й чимала роль належить будові мовного апарату людини.

РОЗДІЛ 2.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАТОПЕЇСТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У цьому розділі буде детальніше розглянуто такі частини мови, як вигук, іменник, дієслово та прикметник, як беруть активну участь у словотворенні звуконаслідувань в обох мовах. Та буде проведений детальний зіставний аналіз поданих онوماتопеїстичних одиниць.

2.1 Вигуки

Щодо статусу вигуків люди досі не дійшли до єдиної думки. Зазвичай, їх відносять до окремого класу слів, який суттєво відрізняється як від номінативних, так і від службових частин мови і служать для вираження емоційного стану того, хто говорить. В світлі інтенсивного розвитку прагмалінгвістики стає зрозуміло, що вигуки мають якість, яких не має у головних частин мови. [54, с. 56–62]

Однак зв'язок вигуків з різними повнозначними частинами мови не заперечується. В першу чергу, мова йде про те, що вигуки можуть представляти висловлювання абсолютно, без синтаксичної підтримки складових елементів речення. Тому можна вважати їх лексичними одиницями, що наповнені певним змістом із перевагою емоційного забарвлення. [7, с. 611–649]

Вигуки існують у всіх мовах, а тому можуть бути мовними універсалами. Однак функціонування вигуків у різних мовах світу є своєрідним, тому їх можна вважати національно і культурно мотивованими.

При перекладі вигуків ми можемо стикатись зі складнощами навіть у елементарних випадках, тому що вони мають різні значення у різних мовах. З огляду на потреби стилістики, при перекладі вигуків з німецької мови українською мовою мають місце різні трансформації (як формальні, стильові та змістові зміни одиниць та структури вихідного тексту в одиниці тексту перекладу), які дають право зберігати адекватною структуру тексту оригіналу.

2.1.1 Вигуки в німецькій мові

Косов В. Т., досліджуючи вигуки в німецькій мові, поділяв їх за походженням на власне вигуки (*ah, ach, hallo, pfui*), звуконаслідувальні вигуки (*kh, baus, wau*) та похідні від повнозначних частин мови (*Gott! Teufel! Bewahre!*) [44, с. 2].

Залежно від виконуваної функції власне вигуки дослідник розмежував на дві великі групи: емоційні та спонукальні. Емоційні, відповідно до кількості виражених емоцій, – на однозначні та багатозначні, а спонукальні – на ті, що адресовані людям (*he, hallo, pat*), і ті, що адресовані тваринам (*putput, pielepiele, mizimizi*) [44, с. 15].

Категорія вигуку включає в себе:

1. Привітання: *Hallo, Hey!*
2. Відповіді: *topp! echt? tja.*
3. Окрики: *ah!, oh!, hoppla, oho! Herrgott!*
4. Вагання: *um, uh.*
5. Прокляття: *ätsch! verdammt! weg! Der Teufel soll alles holen!*

За способом словотвору виділяють три групи вигуків [16, с. 37–38]:

- 1) власне вигуки, тобто звукові комплекси **(35%)**: *oh, ach, juchhe, heisa, hurra;*
- 2) звуконаслідувальні вигуки, що відтворюють ті чи інші звуки **(40%)**: *bums, husch, klaps, klatsch, plauz, schwapp, wupp, zisch* тощо;
- 3) вигуки, що утворені від різних частин мови **(25%)**: *o weh, leider.*

У сучасній німецькій мові використовуються декілька відносно нових вигуків: *buh, rambazambla*, які ще не зафіксовані словниками. Дещо раніше з'явилося досить нове для німецької мови звуконаслідувальне слово *blabla* для позначення непотрібних балачок. Ці нові слова успішно застосовуються в німецькій мові, про що свідчить поява їх похідних. Наприклад: *buh – buhen – ausbuhen – Buhmann*.

За способом словотвору, звуконаслідувальні вигуки німецької мови можуть поділятися на кореневі та редуковані, тобто утворились в наслідок

повторення всього кореневого елемента (*hihi, haha, toitoi, nana, wauwau, puhpuh, papperlapapp, tapptapp, töfftöff*) або його частини (*au-aua, kling-klingling, klimer-klimperimper*), що зумовлено необхідністю передачі інтенсивності, багаторазовості та тривалості виконуваної дії. У деяких випадках можливе і потрійне повторення складу, яке називається триплікацією, у результаті чого виникають тріади: *bla-blablabla, ei -eieiei, hihihihhi, oi- oioioi, ui- uiuiui*.

Значна частина звуконаслідувальних вигуків німецької мови утворює аблаутні діади: *fickfack, klimper- klamper, klipp- klapp, klitsch-klatsch, kribbel-krabbel, mick-mack, ripsraps, ritsch-ratsch, schnick-schnack* тощо. Значно рідше трапляються тріади: *schwipp-schwapp-schwupp*, аблаутні (*piffpaff, ticktack*) та римовані утворення, які утворюються у результаті видозміни початкових приголосних: *holterdiepolter, schwuppdwupp*.

У процесі даного дослідження розглянуті та проаналізовані словотвірні можливості звуконаслідувальних вигуків німецької мови при утворенні лексем, що належать до повнозначних частин мови. Насамперед, це дієслова, іменники та прикметники. Серед *числівників* і *дієприслівників* такі одиниці не були зафіксовані. Їх не має і серед таких слів службових частин мови, як *прийменники* і *сполучники*.

2.1.2 Вигукі в українській мові

Питанням дослідження статусу ономатопоетичної лексики та вигуків в системі української мови займалися такі вчені, як: Багмут І. В., Вихованець І. Р. [10, с. 40], Гаценко І. О. [13, с. 50–56], Гуменюк І. М., Курило О. Й. [43, с. 130–135], Мацько Л. І. [54, с. 56–62] та ін.

Причиною, яка завадила точно визначити статус вигуків в українській мові, стала їх складна природа. Зрештою, все ж сформувалось декілька поглядів пояснення статусу вигуків у сучасному мовознавстві.

В українській мові більшості вигукам притаманна досить коротка структура, утворена лише одним складом слова, рідко – двома. Їх ще називають первинними.

Вигуки багато в чому пов'язані з інстинктивними звуками, й їх чисельність досить невелика. Якщо звернутись до порівняння фонетичних особливостей ономатопів та вигуків, особливо, щодо ролі приголосних та голосних: голосні відіграють важливішу роль у вигуках, а в коренях ономатопей вони розкривають звукові явища здебільшого з тональної точки зору, тому служать для прояву ступеня інтенсивності сили звукового явища).

В українській мові можна спостерігати певну тенденцію використання голосних та приголосних звуків у складі звуконаслідувальної лексики. Сутність полягає у здатності окремих приголосних сили та слабкості, глухоти та дзвінкості звучання. Роль звука у створенні звуконаслідувального ефекту можна визначити за допомогою його позицією в слові. Таким чином, всі фонemi, які входять до складу ономатопей, несуть у собі звуконаслідувальну функцію.

Відома вчена та лінгвіст А. Вежбицька систематизує вигуки української мови за семантикою на 3 групи: *емотивні*, які включають в себе компонент “я щось відчуваю” (“Ах, жаль!” – сказав я); *волитивні*, семантиці яких притаманний компонент “я щось хочу” (“Дякую! – відповів я і встав), та *когнітивні*, “я щось думаю” або “я щось знаю” (“Ах?” – сказала пані Вульце, передчуваючи сенсацію) [7, с. 618].

Інші вигуки володіють морфемною структурою, яка збігається з однією із форм повнозначних слів – дієслів, іменників, займенників та прислівників або з кількома формами різних частин мови, що являють собою єдине ціле – фразеологічну одиницю. Такі вигуки можна назвати вторинними, або похідними [43, с. 130–135.].

Разом з тим, відіменникові вигуки української мови збігаються переважно з кличним відмінком деяких іменників (*Боже! Господи! матінко! леле! лелечко! нене!*), рідко – з формою називного відмінка іменників (*біда! твалт! горе! жах! лихо! слава! страх! хвала!*).

Тимчасом, віддієслівні вигуки співпадають з формами другої особи однини й множини дієслів, які мають наказовий спосіб (*гляди! диви! поглянь!*

бувай! бувайте! даруй! даруйте! рятуйте! стривай! бач! постривайте! постій! прощайте! прощавайте! вибачте! вибачайте!) та іноді – з цими ж особовими формами, проте теперішнього чи майбутнього часу (*подумаєш! знаєш! знаєте! маєш! маєте!*).

Тоді як, вигуки, яким притаманні займенникові форми: *оtake! oтакої!*

Існує досить мала кількість вигуків, які виникають від слів з інших мов: *капут!* (нім.), *стоп!* (англ.), *браво!* (італ.), *алло!* (фр.), *караул!* (тюрк.), *полундра!* (рос.) [10, с. 400].

Можна стверджувати, що відповідно до вираження ставлення мовця щодо ситуації може виявлятися стилістична своєрідність.

Більша частина вигуків, насамперед первинних, є багатозначними.

Досить часто вигуки можемо зустріти у художній літературі. Їх головна задача - передати емоцій героїв, їх відношення щодо навколишнього світу. Крім того вони виступають засобом демонстрації авторської симпатії стосовно героїв [56, с. 413].

Класифікація вигуків української мови

Завдяки дослідженням можна побачити, що вигуки в українській мові є досить численними.

Тепер можна звернути увагу на класифікацію вигуків. Ця класифікація сформована з урахуванням їх звукового складу.

1. За походженням:

Непохідні (первинні) (65%): *ай, ой*

Похідні (сформовані іншими частинами мови або синтаксичними конструкціями) (35%): *дудки (Від іменника), подумаєш (Від дієслова), повно (Від прислівники), скажіть на милість (Від словосполучення)*

2. Залежно від звукового складу:

Прості (з одного слова): *ай, ой* (25%)

Складні (два кореня): *ой-ой-ой, ай-яй-яй* (10%)

Складені (з декількох слів): *скажіть на милість, ух ти, ось ті раз* (7,5%)

- вигуки, які мають лише одним голосний звук. Вони складають 2 % із загальної кількості вигуків, поданих у словнику:

а, е, і, о, у;

- вигуки, сформовані голосним та приголосним звуками, або односкладні (складають 12,3 %):

ай, ат, ах, ач, ба, га, ей, ет, ех, еч, ит, йо, на, но, ну, ов, ой, ох, ух, тю, фе, фу, ха, хе, ху, ша;

- вигуки, утворені одним голосним та двома приголосними звуками (становлять 13,7 %):

біс, гай, гей, гов, гой, гоп, гоц, куш, нум, ньо, пас, киш, пек, плі, пхе, пхі, пху, соб, сос, хап, хоп, вйо, цур, чіп, тьфу, тьху;

- вигуки, що складаються з двох голосних і одного чи двох приголосних звуків, або двоскладні (20,48 % вигукової лексики):

ага, агей, агов, агу, агуш, агось, агусь, але, алю, алло, ану, апорт, атю, ату, ачхи, апчхи, баста, браво, вара, відбій, віра, вперед, гайда, гетьте, гірко, гойда, гопки, горе, голя, гулі, еге, ййон, ігі, ігій, леле, люлі, мугу, нате, нумо, нумте, нуте, овва, ого, отак, ото, прикоп, пробі, пугу, скакіць, славно, струнко, тереш, тихо, тубо, умгу, ура, циттьте, шабаиш, шелесь, шугу;

- вигуки, до складу яких входять лише приголосні звуки:

бр, гм, тс, хм, цс (1,24 %). [18, с. 50–56]

3. За значенням:

Відштовхуючись від семантики контексту та інтонації, вони виражають різні почуття, емоції або волевиявлення мовця. Ще їх називають емоційними. Емоційні вигуки виражають такі емоції, як позитивні: захоплення, радість, піднесення, співчуття, уболювання, так і негативні: горе, жах, сум, огиду, тугу, жаль, переляк, страх, зневагу, осуд, обурення, докір, презирство, гнів, вагання, сумнів, незадоволення, відчай, безвихідь, висміювання, іронію тощо [45, с. 432].

Вигуки, які відносять до емоційних: *а! у! е! о! і! ай! ой! ах! ех! ох! ух! ат! еч! ет! ба! тю! фе! фу! ха! хо! ху! гай! пхі! тьфу! тьху! ага! ого! гм! хм! брр!*

матінко! о матінко! ой матінко! о нене! Господи! о Господи! Боже! о Боже! Боже ж мій, Боже! Боже ж мій милий! ой Боже ж ти мій. Боже! боронь Боже! леле! ой леле! лелечко! ой лелечко! та ін. [56, с. 433].

Разом з тим до менш численної групи належать вигуки, що передають різні волевиявлення людини, а конкретно розпорядження, заохочення до якоїсь дії, наказ, заклик, оклик, звертання, спонукування, бажання привернути до чогось увагу.

Вигуки, які виражають наказ, вимогу припинити якусь дію, називають наказовими. До них відносяться такі вигуки, як *цить! годі! геть! тс! марш! буде! тсс! цс! чш!*

Ті вигуки, які спонукають людину до якоїсь дії називають спонукальними. Поміж них: *ану! ну! гайда! нум! нумо!* та ін.

Наприклад: - *За діло! Ну! - бере, бач, наша [52, с. 105]; Праця не згине між людьми даремно: Сонце засвітить колись. Дякою нас люди згадають. - Нум же! До праці берись! [23, с. 238];*

Нарешті апелятивні вигуки сформовані для того, щоб привернути увагу людей, звернутись до них: *гей! ей! агов! алло! гов! агей! агу!*

Наприклад: - *Ей! дядьку! - почав. - Дайте позбираю [39, с. 210]. Агов! Мій хлопчику русявий, В саду веснянім зупинись! [75, с. 85]*

Також апелятивні вигуки поділяються на дві підгрупи. Перші виражають подяку, пробачення, прохання, привітання, прощання, тощо [56, с. 185]:

увага! добрий день! здрастуйте! доброго здоров'я! привіт! до побачення! прощайте! прощавайте! бувайте здорові! бувай! щасливо! на добраніч! дякую! спасибі! вибачте! пробач! пробачте! даруй! даруйте! прости! Їй-Богу! їй-Бо! та ін.

До другої підгрупи належать прикликання або відганяння свійських тварин та птахів, а також їх поганяння: *киць-киць-киць! кось-кось-кось! на-на-на! цу-цу! цін-цін-цін! вуть-вуть-вуть! тю-тю-тю! дзусь! (дзус!) киш! гей! цоб! цабе!*

4. Вигуки, перейняті з інших мов, у словнику становлять 6,12 %:

(ура, баста, біс, сос, караул, бравісимо, еврика, марш, пас)

Наприклад: «Баста! Мені набридло слухати твої пусті обіцянки!».

5. Діалектизми (складають 4,55 % вигукової лексики):

(вара, ййон, йо, помагайбі, славайсу, труп, хляп, хоп, чіп)

Наприклад: «Славайсу, а я вже злякалась, що ти десь загубився!»; «Ййо, як тут гарно й світло!»;

6. Застарілі слова (становлять 4,17 %):

(вйо, гой, йй-право, магайбі, ньо, ов, пугу)

Наприклад: «Вйо!» - підганяв Петро коня; «Йй-право, не треба було перейматись!»; «Магайбі!» - привіталась Маруся з кумою через відкрите вікно.

Наприкінці деякі вчені можуть виділяти таку групу ономатопоестичної лексики, як професіоналізми (вони теж нечисленні, лише 2,95 %):

(віра, єсть, плі, сос, струнко, тубо)

Наприклад: «Віра! Підняти груз!» - кричав начальник будівництва;

«Плі!» - крикнули команду стріляти і скоро ми почули неймовірно гучний вибух. [23, с. 15–20]

Підсумовуючи все, можемо спостерігати, що у словнику подано найбільше вигуків, які залежать від звукового складу та сформовані двома голосними та одним чи двома приголосними звуками, або двоскладових.

Таку класифікацію вигуків подають у своїх численних працях видатні мовознавці, як І. М. Гуменюк, О. Й. Курило [43, с. 130–135].

Проведений аналіз, дає змогу дійти висновку, що, деякі з вигуків не є власне українськими. Хоча у словнику ця група слів не є численною. Такі, наприклад, як: *стоп!* (англ.), *капут!* (нім.), *браво!* (італ.), *полундра!* (англ.), *караул!* (тур.), не подані.

Також аналіз дає змогу виділити в окремі групи діалектизми та застарілі слова. Загалом використовуються вони не часто. Причиною цього у діалектизмів є територіальні особливості, а застарілі вигуки змінюються іншими, більш сучасними словами.

Нарешті можна побачити, що вигуки поділяють на групи за різними ознаками та їх вживання можна помітити у всіх сферах людської діяльності.

Досі науковці не дійшли до єдиної думки щодо статусу вигуків. Зазвичай, їх відносять до окремого класу слів, який суттєво відрізняється як від номінативних, так і від службових частин мови і служать для вираження емоційного стану того, хто говорить.

Більше того, немає остаточної думки, чи вигуки відрізняються від звуконаслідувань, чи ці поняття синонімічні.

Деякі розрізняють ці два явища, стверджуючи, що вигуки:

- а) виражають емоції, почуття та спонукання
- б) рідко утворюють слова
- в) слугують службовою частиною мови

А звуконаслідування:

- а) слугують в мові для представлення звукової діяльності
- б) від них часто можна утворити нові слова
- в) є членами речення

Звичайно можна легко заплутатись у різниці між вигуками та звуконаслідуваннями. Тому згідно з поданим дослідженням ці явища можна вважати в більшій мірі тотожними, ніж різними.

При перекладі вигуків ми можемо стикатись зі складнощами навіть у елементарних випадках, тому що вони мають різні значення у різних мовах. З огляду на потреби стилістики, при перекладі вигуків з німецької мови українською мовою мають місце різні трансформації (як формальні, стильові та змістові зміни одиниць та структури вихідного тексту в одиниці тексту перекладу), які дають право зберігати адекватною структуру тексту оригіналу.

За В. Т. Косовим [40, с. 284], вигуки в німецькій мові можна поділити за походженням на власне вигуки, звуконаслідувальні вигуки та похідні від повнозначних частин мови.

Також залежно від виконуваної функції: *емоційні та спонукальні*.

Таблиця 2.1

Категорія вигуку німецької мови включає в себе:

Привітання	<i>Hallo, Hey!</i>
Відповіді	<i>topp! echt? tja.</i>
Окрики	<i>ah!, oh!, hoppla, oho! Herrgott!</i>
Вагання	<i>um, uh.</i>
Прокляття	<i>ätsch! verdammt! weg! Der Teufel soll alles holen!</i>

За способом словотвору вигуки можна поділити на три групи:

- 1) власне вигуки, тобто звукові комплекси (35%)
- 2) звуконаслідувальні вигуки, що відтворюють ті чи інші звуки (40%)
- 3) вигуки, що утворені від різних частин мови (25%)

За способом словотвору, звуконаслідувальні вигуки німецької мови можуть поділятися на кореневі та редуковані. У деяких випадках можливе і потрібне повторення складу, яке називається триплікацією.

Значна частина звуконаслідувальних вигуків німецької мови утворює аблаутні діади. Значно рідше трапляються тріади та римовані утворення, які утворюються у результаті видозміни початкових приголосних.

У процесі даного дослідження розглянуті та проаналізовані словотвірні можливості звуконаслідувальних вигуків німецької мови при утворенні лексем, що належать до повнозначних частин мови. Насамперед, це дієслова, іменники та прикметники. Серед *числівників* і *дієприслівників* такі одиниці не були зафіксовані. Їх не має і серед таких слів службових частин мови, як *прийменники* і *сполучники*.

В українській мові більшості вигукам притаманна досить коротка структура, утворена лише одним складом слова, рідко – двома. Їх ще називають первинними.

Завдяки дослідженням можна побачити, що вигуки в українській мові є досить численними.

Вигуки української мови за семантикою А. Вежбицької [7, с. 611–649] можна поділити на 3 групи: *емотивні*, *волитивні* та *когнітивні*.

Існує досить мала кількість вигуків української мови, які виникають від слів з інших мов.

Більша частина вигуків, насамперед первинних, є *багатозначними*.

Досить часто вигуки можемо зустріти у художній літературі

Була виявлена така класифікація вигуків української мови:

1. За походженням:

✓ Непохідні (первинні) (65%)

✓ Похідні (сформовані іншими частинами мови або синтаксичними конструкціями) (35%)

2. Залежно від звукового складу:

✓ Прості (32%)

✓ Складні (два кореня) (16%)

✓ Складені (з декількох слів) (7,5%)

• Вигуки, які мають лише одним голосний звук (2%)

• Вигуки, сформовані голосним та приголосним звуками, або односкладні (9,3%)

• Вигуки, утворені одним голосним та двома приголосними звуками (13,7%)

• Вигуки, що складаються з двох голосних і одного чи двох приголосних звуків, або двоскладні (20,48%)

• Вигуки, до складу яких входять лише приголосні звуки (1,24%)

2. За значенням:

✓ емоційні

✓ наказові

✓ спонукальні

✓ апелятивні

І останніми були виявлені вигуки, які можна віднести до таких груп:

➤ Вигуки, перейняті з інших мов

➤ Діалектизми

➤ Застарілі слова

➤ Професіоналізми

2.2 Звуконаслідувальні іменники

Ні одна мова не можлива без іменників – вони є основою речення.

Іменник – є самостійною частиною мови, якому притаманне значення предметності та відповідає на питання: *хто?* (*wer*) чи *що?* (*was*). До морфологічних ознак належить відмінювання за родом, числом та відмінком (у двох мовах).

Рід іменників німецької мови не співпадає з родом іменників української мови. Також в німецькій мові присутні 3 типи відмінювання: *сильне*, *слабке* та *відмінювання іменників жіночого роду*, що в українській мові не пристунє.

Відмінків іменника в українській мові аж 7 (називний, родовий, давальний, знахідний, орудний, місцевий та кличний) у той час, як в німецькій мові лише 4 (називний (*Nominativ*), родовий (*Genetiv*), давальний (*Dativ*) і знахідний (*Akkusativ*)).

Звуконаслідувальні іменники, розглянуті у цій роботі, є зазвичай похідними від звуконаслідувальних дієслів та вигуків у німецькій мові. А от в українській мові більшу частину звуконаслідувань складають саме іменники.

2.2.1 Звуконаслідувальні іменники німецької мови

Звуконаслідувальних іменники німецької мови, здебільшого, утворені від дієслів чи вигуків. Досить нечисленну групу лексики нараховують кореневі іменники, відзначені словником Duden як звуконаслідувальні і ті, що утворюють, здебільшого, назви птахів різного роду:

die Dohle, die Eule, der Fink, der Kiebitz, der Kolkrabe, die Krähe, der Kranich, die Möwe, das Rebhuhn, der Reiher, der Pirol, der Star, der Stieglitz, die Taube, der Uhu, die Wachtel тощо.

Префіксація. Фундаментальною моделлю утворення префіксальних іменників у звуконаслідувальній системі німецької мови є структура: префікс *Ge-* + *основа дієслова* зі значенням назви дії (*nomina actions*). Даній моделі характерна висока продуктивність, оскільки велика кількість іменників із префіксом **Ge-** має високу частотність вживання (156 слів): *Geräusch, Geschrei,*

Gelächter тощо. Інші слова є менш стилістично забарвлені, функціонують здебільшого в розмовній мові і володіють меншою частотністю вживання: *Gegacker, Geblök, Gedröhn* тощо.

Похідні іменники, які утворюються внаслідок приєднання префікса *Ge-* до дієслівної основи, демонструють довготривалий, безперервний процес і можуть розглядатися як синонімічні до субстантивованих дієслів або іменників з суфіксами *-ei/-erei*, які мають таку ж семантику: *das Gebabbel – das Babbeln / die Babbele, das Geklimper – das Klimper / die Klimpere* тощо.

Окремі іменники розкривають словотвірну варіативність, що є притаманною словам кількох форм, при цьому лексеми з суфіксом *-e* є більш пізніми утвореннями з відтінком осуду або нехтування: *das Gebrüll – das Gebrülle, das Geheul – das Geheule, das Gesäng – das Gesänge, das Geplärr – das Geplärre, das Gezänk – das Gezanke, das Geschwätz – das Geschwatze* тощо.

Деякі з них утворюють синонімічні ряди: *das Gebell – das Gekläff; das Gebabbel – das Getratsch – das Geplapper; das Gebrüll – das Gedonner – das Gedröhn* тощо.

Суфіксація. У якості формуючих основ для іменників виступають звуконаслідувальні дієслова. Широкий набір словотвірних засобів є провідною особливістю цього типу словотвору в звуконаслідувальній системі німецької мови. Вони здатні сполучатись з зазначеними вище основами. Встановлено, що в процесі деривації беруть участь близько десяти суфіксів: *-chen, -e, -ei, -el, -er, -erei, -i, -igkeit, -in, -ung*, які, все ж, формують ряд своєрідних особливостей щодо частотності та продуктивності.

Більшості зазначених суфіксів, за винятком *-el*, С.Гюнтер надає позначення «продуктивний» і «частотний» [101: 195–204]. Хоча, опираючись на досліджений матеріал, можна стверджувати, що в звуконаслідувальній системі німецької мови виникає деяка зміна цих характеристик, у зв'язку з чим вищезазначені суфікси можна поділити на дві групи: продуктивні частотні і непродуктивні частотні. При цьому спостерігається не зовсім рівномірний

розподіл суфіксів за групами. У кількісному співвідношенні переважають непродуктивні суфікси.

Продуктивні суфікси. Суфікс *-er* (суфікс іменників чоловічого роду, продуктивний частотний) утворює іменники від основ звуконаслідувальних дієслів.

Суфікс *-er* утворює найменування:

- осіб (*nomina agentis*) (50%): *Babbler, Brummer, Donnerer, Flüsterer, Gröler, Kläffer, Knaster, Knicker, Kracher, Krakeeler, Lacher, Meckerer, Mucker, Plapprer, Plärrer, Quackeler, Quäker, Schnarcher, Schnatterer, Schnupfer, Säusler ... та ін.*;
- професій (10%): *Sänger, Trapper ... та ін.*;
- тварин (10%): *Blaffer, Kläffer ... та ін.*;
- знарядь праці (*nomina instrumentalis*) та предметів (15%): *Böller, Blubber, Heuler, Klapper, Klopfer, Knacker, Knicker, Knipser, Lutscher, Puffer, Summer ... та ін.*;
- абстрактних понять (15%): *Beller, Donner, Jauchzer, Puster, Schmetter, Seufzer, Schnaufer, Triller ... та ін.*

Суфікс *-in* (*nomina agentis*) (суфікс іменників жіночого роду) демонструє осіб жіночої статі: *Brummerin, Plapperin*.

Зазвичай, словники не фіксують іменники жіночого роду з суфіксом *-in*. Тому можна говорити про продуктивність даної словотворчої моделі, здатної конкурувати з моделлю *основа дієслова + суфікс -er*. Але також це може означати її непродуктивність, адже не до кожного іменника чоловічого роду на *-er* можемо підібрати відповідний еквівалент жіночого роду: наприклад, *Donnerer*, але не *Donnerin*, *Schnarcher*, але не *Scnarcherin*.

Суфікс *-e* (суфікс іменників жіночого роду, продуктивний частотний) відтворює значення:

- зоонімів (20%): *Bremse, Glucke, Klucke, Trappe, Zirpe ... та ін.*;
- частин тіла (15%): *Flappe, Tatze (лапа), Tute, Tatsche, Zitze ... та ін.*;

- неживих предметів (35%): *Brause, Heule, Hupe, Klatsche, Knarre, Patsche, Schnarre, Tatze, Tute* ... та ін.;
- значення дій людини (30%): *Tätsche, Juchle, Kloppe, Lache, Poche, Plauze* ... та ін.

Суфікс *-ei* (суфікс іменників жіночого роду, продуктивний частотний)

Відтворює значення дії з характеристикою оцінки: *Bimmelei, Babbelei, Quackelei, Tätschelei* тощо.

Суфікс *-erei* (суфікс іменників жіночого роду, продуктивний частотний) передає значення:

- довготривалості, безперервності дії (85%): *Brauserei, Klimperei, Manscherei, Meckerei, Schnarcherei, Pimperei, Plapperei, Schnatterei*... та ін.;
- назви виробництв (15%): *Klempnerei* ... та ін.

Непродуктивні суфікси. Суфікс *-chen* (суфікс іменників середнього роду, нечастотний непродуктивний) передає значення предметності з основами звуконаслідувальних дієслів, має зменшувально-пестливий відтінок: *Bubbelchen / Büttchen, Knusperchen*.

Суфікс *-el* (суфікс іменників чоловічого роду, нечастотний непродуктивний) слугує для позначення неживих предметів: *Schlägel, Klingel*... та ін.

Суфікс *-heit* (суфікс іменників жіночого роду, нечастотний непродуктивний) позначає якість особи: *Plumpheit*... та ін.

Суфікс *-i* (суфікс іменників чоловічого роду, нечастотний непродуктивний) може вживатись для позначення живих і неживих предметів. Як правило, іменники з суфіксом *-i* належать до розмовного мовлення або до жаргонізмів: *Brummi, Knacki, Schlappi*... та ін.

Суфікс *-keit* (суфікс іменників жіночого роду, нечастотний непродуктивний) слугує для позначення властивостей або якостей, особи при основах прикметників: *Lächerlichkeit*... та ін.

Суфікс *-igkeit* розглядається як розширений варіант суфікса *-keit* (суфікс іменників жіночого роду, нечастотний непродуктивний) і передає якість особи при основах прикметників: *Knurrigkeit, Happigkeit...* та ін.

Суфікс *-ung* (суфікс іменників жіночого роду, нечастотний непродуктивний) позначає значення дії чи предмета: *Klopfung, Pufferung...* та ін.

Словоскладання є одним із головних типів словотвору імен, який в значній мірі відображений і в звуконаслідувальній системі німецької мови переважно серед іменників. За словами Є. Куриловича, чисте словоскладання притаманне в основному для іменників і прикметників, рідше – для дієслів, які активно поповнюють різні функціонально-стилістичні пласти лексики від фонетичних термінів (*Hauchlaut, Knacklaut, Zischlaut*) до розмовних (*Klapperkasten, Quackfrosch*) і вульгарно-грубих варіантів (*Knackarsch*) [42, с. 56].

Найбільш поширене є так зване комбіноване словоскладання, яке становить достатньо великий і цікавий матеріал для подальшого вивчення.

Композити зі звуконаслідувальним компонентом. Зазвичай, номінативну функцію у звуконаслідувальній системі німецької мови виконують детермінативні компоненти з першим звуконаслідувальним компонентом, який є визначальною частиною складного слова. Їх морфологічна структура включає не більше двох основ (за винятком окремих прикладів): *Dudelsackpfeifer*. Традиційно, складні слова даного типу відносять до двоскладних незалежно від кількості основ, які до нього входять: *Dudelsack – pfeifer*.

При загальній поширеності до зменшення кількості словотвірних моделей композитів, яка виникає у відсутності складних слів з першим компонентом прикметником, числівником і прийменником, визначальна частина складного слово може бути сформована тільки:

- 1) основою дієслова (25%): *Knallwelle, Patschwetter, Zischlaut...* та ін.;
- 2) іменником (25%): *Donnerbö...* та ін.;
- 3) вигуком (50%): *Bähschaf, Bählaamm, Buhruf, Bummbass, Bumschneipe,*

Holterdiepolterstimme... та ін.

Останній приклад із вигуком в якості визначального компонента складного слова загалом не притаманний словотвірній системі німецької мови.

Визначальне відношення між першим і другим компонентами складних слів може позначати:

- своєрідність голосу того, хто говорить (20%): *Brumbass, Brummstimme, Brumnton, Donnerstimme, Heulton, Jammergeschrei, Knarrstimme...* та ін.;

- потужність звуку (3%): *Böllerschuss...* та ін.;

- предмет для посилення звуку (3%): *Flüstertüte...* та ін.;

- музичний інструмент (5%): *Dudelsack...* та ін.;

- предмет / інструмент, застосування якого викликає певний звук (10%): *Donnermaschine...* та ін.;

- предмет для виміру сили звуку (3%): *Geräuschmesser...* та ін.;

- погодні явища, які супроводжуються звуком (11%): *Donnerbö, Donnerschlag...* та ін.;

- час і місце, особливості поведінки тварин, які відтворюють певні звуки (20%): *Balzzeit, Balzbewegung, Balzlaut, Balzplatz...* та ін.;

- назви осіб за звуковою властивістю, часто з негативною конотацією (25%): *Brumbär, Brummbart, Knurrkater, Piepmatz, Piepvogel, Quakfrosch...* та ін.

Композити з двома звуконаслідувальними безпосередньо-складовими. Цей словотвірний різновид виражений лише одиничними прикладами: *Donnergrollen, Donnerhall, Keuchhusten*. До процесу утворення складного слова приєднуються основи звуконаслідувальних дієслів, які перебувають у відношеннях абсолютної синонімії (пор. *keuchen – husten*). Означальна частина композита втрачає конкретність свого значення і, здійснюючи підсилювальну функцію, демонструє інтенсивність прояву якоїсь якості чи властивості предмета, втім, на відміну від останньої, інтенсивність дії передається не за рахунок повторення кореневого складу, а внаслідок поєднання двох синонімічних основ.

Конверсія. Як правило, під конверсією розуміють спосіб словотвору без застосування спеціальних словотворчих афіксів, внаслідок якого утворюється нове слово, що входить в систему іншої частини мови і, в результаті, отримує всі граматичні категорії, притаманні даній частині мови [73, с. 221]. Отже, похідне слово зовнішньо різниться від продукуючого лише своєю морфологічною парадигмою. Це явище вперше було описане А.І. Смирницьким і отримало назву морфологічної конверсії [78, с. 13].

У звуконаслідувальній системі німецької мови конверсія відображена незліченною кількістю прикладів, які поповнюються, за рахунок субстантивації дієслів, яка отримала настільки широке виявлення, що, фактично, кожен з них може бути легко переведений в клас іменників. В цьому плані дієслівні ониматопи не є винятком.

В основі конверсії можуть брати участь як прості інфінітивні форми (*beben – Beben*), так і префіксальні дієслова (*auffjauchzen – Aufjauchzen, mitsingen – Mitsingen*) тощо. Відношення по конверсії формуються в результаті зміни окремих звуконаслідувальних вигуків у клас тих іменників, які, позначають абстрактні поняття: звук або дію, які супроводжуються звуком: *bums – der Bums, happs – der Happs, knips – der Knips, kikeriki – das Kikeriki, klaps – der Klaps, knicks – der Knicks, plauz – der Plauz, patsch – der Patsch, puff – der Puff, schwapp – der Schwapp, zisch – der Zisch* тощо.

Редуплікація. Редуплікуючі іменники формуються за допомогою субстантивації відповідних вигуків (*die Bimbim, das Blabla, das Bumbum, das Trapptrapp, das Töffttöff, der Wauwau, der Kuckuck, das Trara* тощо). При цьому даний тип похідних іменників може входити до складу складних слів: *Anstandswauwau, Kuckuckuhr* тощо.

2.2.2 Звуконаслідувальні іменники української мови

Проведений аналіз показав, що звуконаслідувальні слова української мови можуть слугувати будь-яким членом речення, але в основному схильні виступати у якості присудка: *Коли це зміюка – бубух! Аж земля затряслась* (Укр. казки).

Від ономатопоетичних дієслів української мови утворюються слова за допомогою суфіксів: іменники: *-анн, -інн, -іт, -ун* (*грюкати – грюкання, тупати – тупіт, гавкати – гавкун*).

Суфіксація ономатопоетичних іменників української мови

Словотвірний потенціал субстантивованих дієслів-ономатопів репрезентований такими суфіксами *-нн(-я) (-анн(-я), -енн(-я), -інн(-я)), -іт, Ø, -н(-я), -няв(-а), -от(-а), -нин(-а)*. Найпродуктивнішим суфіксом ономатопоетичних іменників, таким, що «виражає особливу дієслівність» [10, с. 35], є суфікс *-нн(-я) (-анн(-я), -енн(-я), -інн(-я))*, який формує похідні від усіх дієслів-ономатопів, напр: *белькотання, белькотіння, бормотання, бормотіння, бубоніння, буркання, буркотання, буркотіння, бурмотання, бурмотіння, бухкання, бухкання, гагакання, гаркавлення, гигикання, гикання, кахикання, кихкання, кректання, кувакання, мугикання, мурмотання, пирхання, пихкання, плямкання, пхикання, пхинькання, пхукання, пчихання, сопіння, сюсюкання* напр.: *Од причілкового вікна долітало голосне, з присвистом, з гагаканням хропіння, хропіло ще кілька чоловік ...* [61, с. 130]; *А на полу ще хтось спав і на печі також – чулося сопіння й тихе шемрання* [61, с. 145].

Суфікс *-нн(-я) (-анн(-я), -енн(-я), -інн(-я))* (40%), якому притаманне нейтральне забарвлення, є найактивнішим, що забезпечує йому позицію домінанта серед віддієслівних іменників [32, с. 102–113].

Згідно з аналізом іменників із суфіксами *-нн(-я) (-анн(-я), -енн(-я), -інн(-я))* виражають опредметнену дію: *бормотання, бормотіння, бухкання, гигикання, гаркавлення, гикання, мугикання, пирхання, плямкання, пхинькання, пхукання, пчихання, тьхукання, хрумкотіння, хрупотіння, хукання, хухання, хухкання, чавкотіння, чвяхання, чвяхкотіння*.

напр.: *Те бухкання чобітьми від хліва до хати лякало Дороша* [85, с. 155];

А потім гикання та іржання понеслося по дорозі [85, с. 214].

Значно меншою кількісно є група похідних іменників, утворених за допомогою суфікса *-іт* (30%): *белькіт, буркіт, крекіт, тупіт, хихіт, хрумкіт,*

цмокіт, шепіт напр.: *Крізь похлипи сну пробився страшний Шевчиків шепіт* [61, с. 143];

Серед словотворчих засобів українських звуконаслідувальних іменників присутній нульовий суфікс (15%): *сон, хлип, хрип, хрум, хруп, цмок*. Багато мовознавців вважають, що словотвірний тип, у якому похідні сформовані способом нульової суфіксації, належить до продуктивних [71, с. 57–118].

Значно меншу групу становлять іменники із суфіксом -н- (-я) (5%), який, демонструє значення сукупності, насиченості актів [71, с. 110] : *тупотня, хихітня, шамотня*.

Похідні малопродуктивних словотвірних типів із суфіксами -няв(-а), такі, як: *тупотнява, хрупотнява, шамотнява* та -нин(-а) (5%): *тупанина* демонструють лише транспозиційне значення «опредметнена дія».

У сучасній українській мові є похідні звуконаслідування, які позначають закінчену субстантивну транспозицію. Вони сформовані суфіксами -к-, -вк-, -нк-, -чк- (2%): *гикавка, хрипка, хрипавка*.

напр.: *І так перестрашено, кумедно – на чотирьох – утікав до свого стану, що козаки реготали до гикавки* [61, с. 42].

Менш продуктивним словотвірний типом являються похідні, утворені за допомогою суфікса -л- (-о) (3%): *бухикало, гикало, плямкало, тупало*. У них дещо збільшений рівень експресивності.

В кінці можна зазначити, що наповнення субстантивної зони дієслів-ономатопів є неоднаковим за кількістю. Найбільшу кількість становлять дієслова, від яких утворено лише по одному субстантиву (*бубоніти* → *бубоніння*, *кахикати* → *кахикання*, *музикати* → *музикання*), далі йдуть слова, які є твірними для двох похідних лексем (*пирхати* → *пирхання*, *пирхота*, *плямкати* → *плямкання*, *плямкало*, *хрупотіти* → *хрупотіння*, *хрупотява*), найменша кількість дієслів є основою для трикомпонентної субстантивної похідності (*буркати* → *буркання*, *буркіт*, *буркун*, *кректати* → *кректання*, *крекіт*, *кректун*, *цмокати* → *цмокання*, *цмок*, *цмокіт*). Решта - це дієслова, від яких утворено чотири, п'ять, сім похідних іменників: *гикати* → *гикання*,

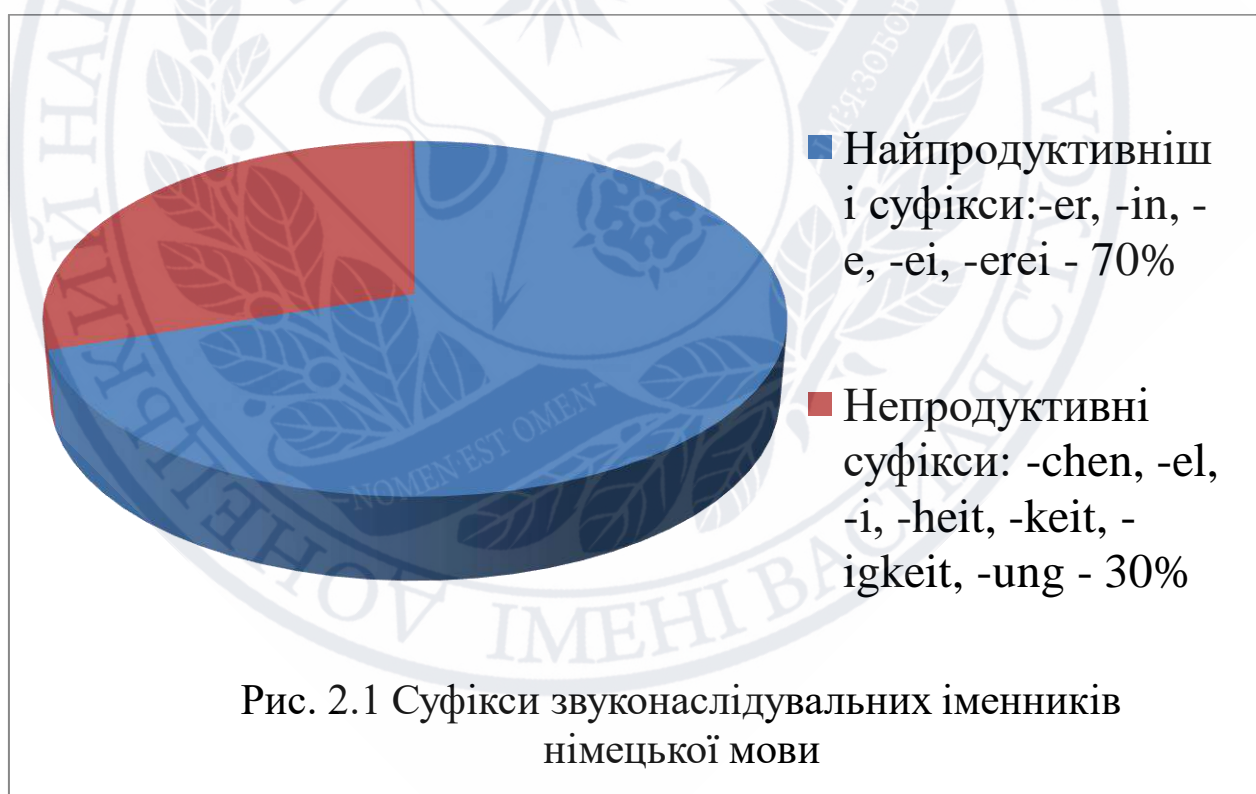
гикало, гикавка, гикавець (4); шептати → шептання, шепт, шепіт, шептун, шептій (5); хрипіти → хрипіння, хрип, хрипи, хрипота, хрипун, хрипавка, хрипка (7) [32, с. 102–113].

Звуконаслідувальні іменники німецької мови, здебільшого, є похідними, утвореними від звуконаслідувальних дієслів чи вигуків.

Нечисленною групою лексики виявились кореневі іменники, відзначені словником Duden як звуконаслідувальні і ті, що утворюють, здебільшого, назви птахів різного роду.

Найпродуктивнішою префіксальною моделлю, яка притаманна німецьким ономатопоестичним іменникам є: префікс **Ge-** + **основа дієслова** зі значенням назви дії.

Встановлено, що в процесі деривації беруть участь близько десяти суфіксів: *-er, -in, -e, -ei, -erei, -chen, -el, -i, -heit, -keit, -igkeit, -ung*.

Найпродуктивніший суфікс, характерний звуконаслідувальним іменникам німецької мови є суфікс **-er**, що утворює іменники від основ звуконаслідувальних дієслів.

Цей суфікс утворює найменування:

- осіб (50%)
- професій (10%)
- тварин (10%)
- знарядь праці та предметів (15%)
- абстрактних понять (15%)

Також продуктивними суфіксами є суфікси *-in* демонструє осіб жіночої статі, суфікс *-e* (суфікс іменників жіночого роду), що відтворює значення:

- зоонімів (20%)
- частин тіла (15%)
- неживих предметів (35%)
- значення дій людини (30%)

Суфікс *-ei* (суфікс іменників жіночого роду) відтворює значення дії з характеристикою оцінки.

Суфікс *-erei* (суфікс іменників жіночого роду) передає значення:

- довготривалості, безперервності дії (85%)
- назви виробництв (15%)

Непродуктивними суфіксами ониматопейстичних іменників німецької мови є суфікси *-chen, -el, -i, -heit, -keit, -igkeit, -ung*.

Явища, які було виявлено у дослідженні, що притаманні німецьким звуконаслідувальним іменникам є словоскладання, композити зі звуконаслідувальним компонентом, композити з двома звуконаслідувальними безпосередньо-складовими, редуплікація та конверсія

Згідно з проведеним аналізом, звуконаслідувальні слова української мови в основному виступають у якості присудка, так само як і в німецькій мові.

Найпродуктивнішими суфіксами звуконаслідувальних іменників української мови виявились: *-анн, -інн, -іт, -ун*

Найпродуктивнішими суфіксами ониматопетичних іменників, такими, що «виражають особливу дієслівність», є суфікси *-нн(-я) (-анн(-я), -енн(-я), -інн(-я))*, які формують похідні від усіх дієслів-ониматопів.

Суфікс -нн-(-я) (-анн-(-я), -енн-(-я), -інн-(-я)) (40%), якому притаманне нейтральне забарвлення, є найактивнішим.

Значно меншою кількісно є група похідних іменників, утворених за допомогою суфікса -іт (30%).

Серед словотворчих засобів українських звуконаслідувальних іменників присутній нульовий суфікс (15%).

Значно меншу групу становлять іменники із суфіксом -н- (-я) (5%), який, демонструє значення сукупності, насиченості актів.

Похідні малопродуктивних словотвірних типів із суфіксами -няв-(-а), та -нин-(-а) (5%) демонструють лише транспозиційне значення «опредметнена дія».

У сучасній українській мові є похідні звуконаслідування, які позначають закінчену субстантивну транспозицію. Вони сформовані суфіксами -к-, -вк-, -нк-, -чк- (2%).

Менш продуктивним словотвірний типом являються похідні, утворені за допомогою суфікса -л- (-о) (3%).

2.3 Звуконаслідувальні дієслова

Дієслово – є самостійною частиною мови. Воно вказує на дію предмета чи його стан і може відповідати на питання: *що робити?, що зробити?*

Дієслова української мови існують двох видів: доконаний та недоконаний. А в німецькій мові, у свою чергу, дієслова поділяють на класи: слабких та сильних дієслів *schwachen und starken Verben*.

Граматичні категорії дієслів німецької мови:

- ✓ особа Person
- ✓ число Numerus
- ✓ час Tempus
- ✓ граматичний рід Genus
- ✓ спосіб Modus (форма дієслова, що виражає відношення дії до дійсності)

Граматичні категорії дієслів української мови:

- ✓ особа
- ✓ число
- ✓ час
- ✓ рід
- ✓ спосіб
- ✓ вид

Звуконаслідувальні дієслова в німецькій мові формують найчисельніший пласт. А ось звуконаслідувальні дієслова української мови є менш чисельними, ніж звуконаслідувальні іменники.

2.3.1 Звуконаслідувальні дієслова німецької мови

У науковій літературі дієслово може досліджуватись як процес або результат утворення в мові будь-якого вторинного знаку, який можна трактувати за допомогою вихідної одиниці. Для дієслівного словотвору властиві два типи деривації, які розглянуто нижче.

Префіксація вважається старим, але продуктивним на даний час методом дієслівного словотвору, який відіграє більшу роль, ніж суфіксація. Створена за допомогою особливого типу словоскладу дієслів, вона стала самостійним видом словотвору. Німецькі та українські германісти часто розглядають питання статусу префіксів, які, як відзначає Г. Бусман, не можна назвати ні префіксами, ні першими компонентами складних слів, так як вони є нічим іншим, як давніми обставинами місця, що виконували в мові роль прийменників, в результаті чого ці словотвірні засоби доцільно розглядати як напівпрефікси [95, с. 87]. У дібраному матеріалі зафіксовані наступні напівпрефікси:

I. Напівпрефікси, що відокремлюються:

1) *ab-*

- значення віддалення куди-небудь, виключення чогось: *brausen, klopfen, knabbern, puffen, sausen, schleppen...* та ін.;
- значення завершеність дії: *brummen, klatschen, klimpern, klingeln, klingen, knallen...* та ін.;

- значення руху зверху вниз: *klappen...* та ін.;

2) *an-*

- значення спрямування дії на предмет або особу: *belfern, bellen, blaffen, blocken, brüllen, brummen, donnern, fauchen, heulen, husten, kläffen, knabbern, knacken, niesen, plärren, schnauben, schnaufen, schnüffeln, seufzen, wimmern, zischen...* та ін.;
- значення наближення: *brausen, brummen, donnern, heulen, poltern, sausen, wirbeln...* та ін.;
- значення приєднання: *klatschen, klopfen, sich krallen, kratzen...* та ін.;
- значення початку дії: *klingen, lachen, winseln...* та ін.;

3) *auf-*

- значення початку дії: *beben, brausen, brüllen, brummen, heulen, husten, jammern, jauchzen, klingen, lachen, schnarchen, zischen...* та ін.;
- значення несподіваності: *bumsen, klatschen, knallen...* та ін.;
- значення відкриття: *klappen...* та ін.;
- значення розладдя: *klopfen, knabbern...* та ін.;

4) *aus-*

- значення віддаленості: *hämmern, klopfen...* та ін.;
- значення завершеності дії: *heulen, husten, sich jammern, klingen, lachen...* та ін.;
- значення спрямованості дії назовні: *klatschen, puffen...* та ін.;
- значення прояву дії у повному обсязі: *plappern, trommeln...* та ін.;
- значення спрямованості дії на особу: *zischen...* та ін.;

5) *durch-*

- значення здолання відстані: *brausen, huschen, sausen...* та ін.;
- значення завершеності дії: *dröhnen...* та ін.;
- значення довготривалості: *heulen...* та ін.;
- значення проникнення всередину: *klingen...* та ін.;
- значення раптовості: *beben...* та ін.;

6) *ein-*

- значення спрямованості дії всередину: *hämmern...* та ін.;

7) *los-*

- значення початковості: *brausen, brüllen, donnern, plappern, lachen...* та ін.;

8) *mit-*

- значення спільності дії: *klingen, singen, rufen...* та ін.;

9) *nach-*

- значення дії, яка йде слід за кимось, чимось: *beben, bellen...* та ін.;
- значення повторення дії: *hallen, klingen, lallen, plappern...* та ін.;

10) *vor-*

- значення виконання дії в якості зразка: *singen...* та ін.;
- значення виконання дії з метою обману: *plappern, plaudern...* та ін.;

11) *zu-*

- значення дії, спрямованої на особу: *brüllen, jauchzen, klatschen, liegen...* та ін.;
- значення дії, спрямованої всередину: *hämmern, klappen, knallen...* та ін.;

12) *zurück-*

- значення повернення назад: *kippen...* та ін.

II. Невідокремлювані префікси:

1) *be-*

- значення планомірної дії: *hämmern, klatschen, klopfen, sabbern, schnarchen...* та ін.;

2) *er-*

- значення початку дії: *beben, brausen, dröhnen, hallen, klingen, klirren...* та ін.;

3) *ver-*

- значення довершеності, використання, витрачання: *donnern, hallen, heulen, klingen, knallen, lachen, manschen, puffen...* та ін.;
- значення тривалості дії: *jammern, plappern...* та ін.;

Суфіксація. Суфіксальні дієслова є достатньо численним прошарком лексики у звуконаслідувальній системі німецької мови, попри те, що суфіксація не є результативним способом дієслівного словотвору.

Дієслівні суфікси становлять старі основотворчі елементи, які утворились ще в давньоверхньонімецький період внаслідок подібності з іншими дієсловами

чи переосмислення номінативних суфіксів у дієслівні. Багато з них передають дещо послаблене зменшувальне значення в порівнянні з основним значенням дієслова. Можна навести приклади: *husten* - *hüsteln*, *lachen* - *lächeln*, *sausen* - *säuseln* тощо.

Похідні звуконаслідувальні дієслова утворюються за допомогою дев'яти суфіксів: *-(e)n*, *-ch(en)*, *-el(n)*, *-er(n)*, *-ieren*, *-s(en)*, *-sch(en)*, *-tsch(en)*, *-z(en)*.

А. Буш зауважує те, що лише чотири суфікси мають звуконаслідувальний характер: *-el(n)*, *-er(n)*, *-sch(en)*, *-z(en)* [94, с. 54]

Суфікс *-(e)n* традиційно являється граматичним суфіксом, так як не бере участі в формозміні.

Суфікс *-el(n)* відтворює значення повторюваності дії (у даному випадку розглядаємо частоту утворення звуків): *bubbeln*, *gackeln*, *kritzeln*, *murmeln*, *päppeln*, *quabbeln*, *rascheln*.

Суфікс *-er(n)*, теж як і *-el(n)* слугує для позначення повторюваності дії: *kichern*, *knistern*, *plappern*, *meckern*, *schnattern*, *zittern*.

Суфікс *-sch(en)* має характер звуконаслідування: *knirschen*, *kreischen*, *p(l)anschen*, *rapschen*, *rauschen* тощо.

Суфікс *-tsch(en)*, який трапляється в звуконаслідувальних дієсловах, можна вважати розширеним варіантом суфікса *-sch(en)*: *p(l)anschen* – *p(l)antschen*.

Суфікс *-z(en)* слугує для утворення дієслів від звуконаслідувальних вигуків: *ächzen*, *krächzen*, *jauchzen* тощо.

Редуплікація.

Присутність редуплікації виявлено в мізерній групі звуконаслідувальних дієслів: *beben*, *kuckucken*, *quiquilrieren*. Т. Бекер вказує на редуплікацію в дієсловах *dudeln*, *lallen*, *plappern*, *quieken*, *zittern* [93, с. 34].

Згідно зі словами О.С. Ахманової, *редуплікація* - це повне або часткове повторення морфеми (напр. кореня), основи чи слова, які слугують засобами словотворення чи словозміни [1, с. 327].

Ітерація. Ітерація виявилась більш розповсюдженим явищем у творенні німецьких звуконаслідувальних дієслів. Дієслова, які утворились за цим принципом, в етимологічному словарі отримали назву „Iterativbildungen“. Такими дієсловами є: *flutschen - fluschen, hoppen - hoppeln, quieken - quietschen, quieksen, sausen - sdußeln, sirren - surren, witschen - wischen, zappeln - zwatzeln, zischen - zischeln, knabbern - knupfern, knappern*.

Як подає О. С. Ахманова, *ітерація* - це властивість класу дієслів, які складаються з повторюваних елементів [1, с. 458].

В німецькій мові можна знайти численні приклади ітеративних утворень. Тому можна стверджувати, що ітерація відіграє вагомий роль. На основі деяких дієслів утворено до 4 ітеративів. Саме через наявність в німецькій мові великої кількості діалектів, це явище є досить розповсюдженим. Також завдяки цьому система мови урізноманітнювалась звуконаслідуваннями [94, с. 35].

2.3.2 Звуконаслідувальні дієслова в українській мові

В українській мові досить широко представлена *група дієслів* звуконаслідувального походження.

Звуконаслідувальні слова української мови виступають базою для творення слів інших частин мови. В українській мові досить широко представлена *група дієслів* звуконаслідувального походження.

Загалом звуконаслідувальні дієслова виражають *однократність* та *багатократність* дії.

Звуконаслідувальні дієслова української мови сформовані за допомогою чотирьох способів: *префіксації, суфіксації, конфіксації та постфіксації*. Тим часом, лише декілька дієслів виникли внаслідок *префіксальносуфіксально-постфіксального способу*.

Зважаючи на джерело утворення звуку розглядається така класифікація звуконаслідувальних дієслів української мови:

- а) дієслова, видають звучання твердих предметів;
- б) дієслова, які відтворюють звучання рідини;

в) дієслова, що використовуються для звукоімітації газоподібних речовин.

Надалі подана детальніша характеристика цих груп дієслова. Вони можуть передавати:

а) дієслова, які наслідують звуки, утворювані під час тихого, невиразного говоріння, наспівування (30%) : *белькотати, белькотіти, бормотати, бормотіти, бубоніти, буркати, буркотати, буркотіти, бурмотати, бурмотіти, музикати, мурмотати, мурмотіти*

б) дієслова, які відтворюють звуки, зумовлені фізіологічними вадами мовлення (7%): *гаркавити, сюсюкати, шамкати, плямкати*

в) дієслова, що передають звуки, спричинені фізіологічними процесами організму людини з причини хворобливого стану (15%): *гикати, кахикати, кректати, бухикати, чхати, шморгати, харчати, хрипіти, хропіти, ікати, сопіти*

г) дієслова, що позначають звуки, сформовані певним емоційним станом (18%): *гигикати, пхикати, пхінкати, пхукати, скімлити, скиглити, хихикати, хихотати, хихотіти, хлипати, хникати, хухати*

г) дієслова, які демонструють супровідні звукові явища (35%): *пихкати, пирхати, плямкати, пхукати, чвакати, сьорбати, тупати, хруммати, хрумкати, хрупати, цмокати, чвакати, човгати, шамотіти, шамрати, шаркати, шльопати, шморгати*

д) звуки машин, механізмів (10%), напр.: *гуркати, клацати, пихкати, тікати, тіктавати, тутукати, фуркати, ценькати, цокати*

е) звукоімітація металевих, скляних, дерев'яних та інших предметів, каміння, піску, льоду (55%), напр.: *бемкати, брязкати (бряжчати), бухкати, гахкати, гепати, гупати, дзвенькати, дзеленькати (дзеленчати), дзенькати, ляскати, стукати, тарахкати, теленькати, торохкати, тріскати, тряскати, хльоскати (хляскати), хрускати, хряскати, цьвохкати, чиргикати, шархати, шерхати*

є) звучання музичних інструментів (6%), напр.: *бренькати, бринькати (бриньчати), пілікати, тілікати*

ж) звучання рослин (дерев, трави, листя тощо) (3%), напр.: *тріщати, шурхати* [2, с. 20].

Залежно від ступеня семантичного наповнення звуконаслідувальні дієслова відносять до абсолютивних, тобто таких, які є «самодостатніми, щоб передавати свій зміст».

Нарешті перейдімо до дієслівних префіксів. Вони складають найбільшу частину словотворення звуконаслідувальних дієслів української мови.

Префіксом, який виражає першу стадію появи звуків, є префікс **за-** (50%): *забрызкати (забрызчати), забухкати, загрюкати, загупати, задзвеніти, задзвякати, задзеленчати, задзеленькати, задзенькати, заляскати, застукотіти, затарахкати, зателенькати, заторохкати, затріщати, захльостати, захряснути, зачиргикати, зашерхати*

напр.: *Заскрипів коток, забрызкали кайдани* [52, с. 32]; *Брусниці посипались і покотились-покотились по підлозі, заторохтіли, як намисто* [4, с. 98].

Той, що передає значення «невелика тривалість звуку» є префікс **по-** (23%): *побрызкати, погрюкати, погупати, подзеленчати, подзеленькати, подзенькати, постукати, потеленькати, поторохкати, потріскати, похльоскати*

Семантичне значення «точно визначена тривалість звуку» утворює префікс **про-** (12%): *пробемкати, продзеленькати, продзенькати* тощо.

напр.: *Він розбалакався так, що незчувся, як годинник пробемкав всі дванадцять* [70, с. 478].

Головна особливість дієслів з тривало-обмежувальним значенням являється те, що вони здебільшого мають конкретну тривалість дій, процесів, станів, вираженими іменниками на позначення одиниць виміру часу (*хвилина, година, день, ніч, доба, тиждень, місяць, рік* тощо), прислівниками (*довго, немало, чимало*) або числівниково-іменниковими сполуками [10, с. 237].

напр.: *Продзеленькав будильник хвилину-дві, а тоді запанувала у кімнаті така тиша, що чути було власне дихання* [61, с. 154];

Такі префікси, як **від-** / **од-**, **пере-** та **до-** (15%), формують словотвірне значення «завершення вираження звуку»: *відбомкати, відстукати*

напр.: *Відклемкають, відбомкають великодні дзвони, і почнуться знову будні* [23, с. 345].

Суфіксація ономапоетичних дієслів української мови

Найпродуктивніші дієслівні суфікси: **-а(ти)**, **-ка(ти)**, **-ча(ти)** (63%) – *туркати, бряжчати, бухати* тощо.

За допомогою такого суфікса, як **-ну-** утворені дієслова доконаного виду зі словотвірним значенням «*видати звук однократно*». Слова із цим значенням загалом виражають відтінок раптовості (23%): *бевкнути, бемкнути, брязнути, бухнути, грюкнути, гупнути, дзвякнути, дзеленькнути, дзенькнути, стукнути, тріснути, тряснути, хльоснути, хляснути, хряснути*

напр.: *...хтось брязнув відром об цямрину* [70, с. 233].

Суфікс **-ону-** сформував лише два дієслова. Вони репрезентують те ж словотвірне значення, але з відтінком інтенсивності (17%): *грюконути, стуконути*.

напр.: *Потоцький стуконув об стіл келихом* [80, с. 708].

Із семантичним значенням «*видавати звук багатократно*» утворено дієслова лише недоконаного виду. Основним словотворчим засобом, який експлікує це значення, є конфікс **по- ... -ува-** (45%): *побрязкувати, погрюкувати, подзвенькувати, подзвякувати, подзеленькувати, подзенькувати, поляскувати, постукувати, поторохкувати, потріскувати, поцокувати*

напр.: *Ледь-ледь поскрипував під ногами сніг, та десь побрязкувала об шаблю лядунка; Похропували коні, подзвякувала криця* [61, с. 81, 129].

Можна підвести підсумки і наголосити на тому, що похідні одиниці вербальної зони, утворені від предметних дієслів, особливо тих, що відтворюють звучання металевих, скляних, дерев'яних та інших предметів, каміння, піску, льоду тощо, утворюють величезну кількість словотвірних

модифікаційних значень, одні з яких поєднані з граматичним значенням доконаного виду, інші не змінюють видової характеристики твірної дієслівної основи.

Звуконаслідувальним дієсловам німецької мови характерні такі способи словотвору:

Таблиця 2.2

Напівпрефікси, що відокремлюються

<i>ab-</i>	значення віддалення куди-небудь, виключення чогось, завершеність дії та руху зверху вниз
<i>an-</i>	значення спрямування дії на предмет або особу, наближення, приєднання, початку дії
<i>auf-</i>	значення початку дії, несподіваності, відкриття, розладдя
<i>aus-</i>	значення віддаленності, завершеності дії, спрямованості дії назовні, прояву дії у повному обсязі, спрямованості дії на особу
<i>durch-</i>	значення здолання відстані, завершеності дії, довготривалості, проникнення всередину, раптовості
<i>ein-</i>	значення спрямованості дії всередину
<i>los-</i>	значення початковості
<i>mit-</i>	значення спільності дії
<i>nach-</i>	значення дії, яка йде слід за кимось, чимось, повторення дії
<i>vor-</i>	значення виконання дії в якості зразка, виконання дії з метою обману
<i>zu-</i>	значення дії, спрямованої на особу, дії, спрямованої всередину
<i>zurück-</i>	значення повернення назад

Таблиця 2.3

Невідокремлювані префікси

<i>be-</i>	<i>er-</i>	<i>ver-</i>
значення планомірної дії	значення початку дії	значення довершеності, використання, витрачання, тривалості дії

Похідні звуконаслідувальні дієслова утворюються за допомогою дев'яти суфіксів: *-(e)n*, *-ch(en)*, *-el(n)*, *-er(n)*, *-ieren*, *-s(en)*, *-sch(en)*, *-tsch(en)*, *-z(en)*.

Беручи до уваги дослідження відомого вченого А. Буш можна стверджувати, що лише чотири суфікси мають звуконаслідувальний характер: *-el(n)*, *-er(n)*, *-sch(en)*, *-z(en)*.

Таблиця 2.4

Суфікси

<i>-el(n)</i>	значення повторюваності дії
<i>-er(n)</i> і <i>-el(n)</i>	Позначає повторюваність дії
<i>-sch(en)</i>	має характер звуконаслідування
<i>-tsch(en)</i>	є розширеним варіантом <i>-sch(en)</i>
<i>-z(en)</i>	слугує для утворення дієслів від звуконаслідувальних вигуків

Присутність редуплікації в оноματοпоетичних дієсловах німецької мови виявлено в мізерній групі.

Ітерація виявилась більш розповсюдженим явищем у творенні німецьких звуконаслідувальних дієслів.

Група дієслів звуконаслідувального походження в українській мові виявилась найчисельнішою.

Звуконаслідувальні дієслова сформовані за допомогою чотирьох способів: префіксації, суфіксації, конфіксації та постфіксації. Декілька дієслів виникли внаслідок префіксальносуфіксально-постфіксального способу.

Дієслівні префікси складають найбільшу частину словотворення звуконслідувальних дієслів української мови.

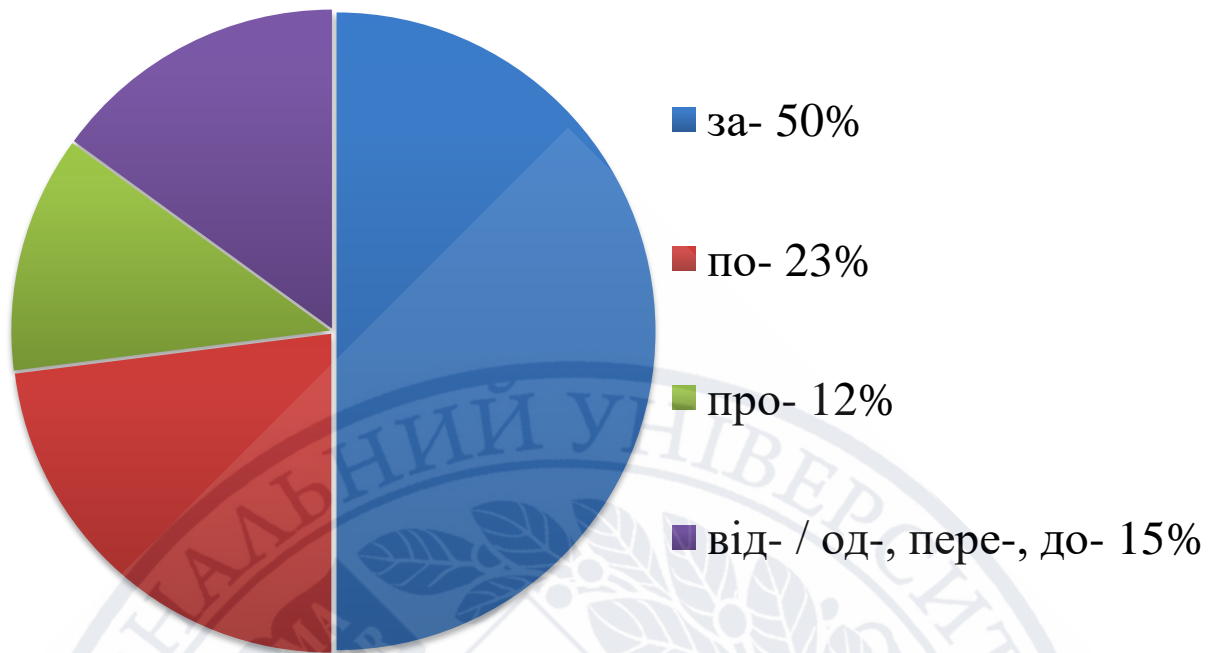

Рис. 2.4. Префікси звуконаслідувальних дієслів української мови

Найпродуктивніші дієслівні суфікси: **-а(ти), -ка(ти), -ча(ти)**.

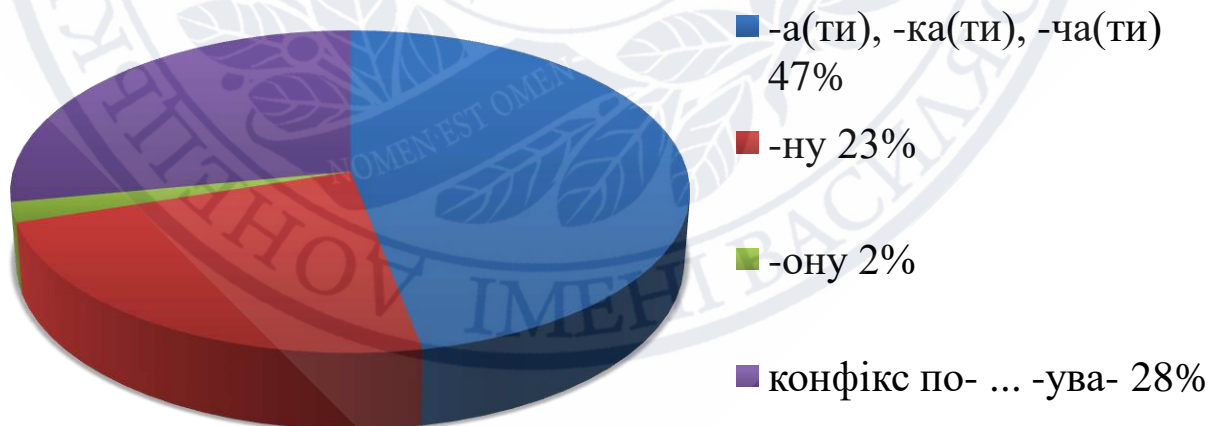

Рис. 2.5. Суфікси та конфікс звуконаслідувальних дієслів української мови

2.4 Звуконаслідувальні прикметники

Приметник, як і іменник та дієслово – є повнозначною частиною мови. Він виражає ознаку предмета та відпоідає на такі питання: *який? яка? яке? які? чий? чия? чиє? чий?*

В українській мові прикметник може мати такі граматичні категорії: *рід, число та відмінок*. Прикметники української мови поділяються на розряди.

В німецькій мові граматичних категорій прикметника на одну більше: *рід, число, відмінок та порівняння*. Також прикметнику властиве відмінювання.

Далі буде більш детально розглянуто ономатопоеитичні прикметники.

2.4.1 Звуконаслідувальні прикметники німецької мови

Загалом звуконаслідувальні прикметники німецької мови утворюють за допомогою суфіксації від основ належних дієслів. У словнику Дуден наявні лише чотири приклади кореневих прикметників, що підтверджується відповідними позначеннями *lautmalend, schallnachahmend: futsch, gaga*.

Суфіксація. Деривація прикметників в німецькій мові формується від дієслівних основ ономатопів за допомогою трьох суфіксів **-ig, -isch, -lich**, яким притаманна в німецькій мові чимала семантика і широка сфера застосування.

Найбільш розповсюдженим вважають суфікс **-ig (90%)**: *bammelig, bimmelig, brauschig, brummig, bullerig, fipsig, grolig, happig, huschelig, klapperig, klapsig, knallig, knackig, knusperig, knisterig, manschig, quabbelig, pipsig, plapperig, platzig, rauschelig, rauschend, tappig, zitterig*.

Суфікси **-isch, -lich (10%)** мають лише одиничні приклади: *lächerlich, mürrisch, täppisch, weinerlich*.

Словоскладання у звуконаслідувальній системі німецької мови є менш розвинутим. Можна навести лише декілька прикладів вживання прикметників-комполітів, та це питання є досить спірним, так як другі компоненти комполітів можна розглядати і як самостійні слова, і як напівсуфікси: *geräuschfrei / geräuschlos, geräuschvoll, jammervoll, lautlos*.

Досить широко вживаються конструкції з першим означальним компонентом *hauch-, jammer-, knack-, knall-, kratz-*, які додають дериватам

підсиленого значення: *hauchdünn, hauchfein, hauchzart, jammermüde, knackfest, knackfrisch, knallblau, knallhart, knallsauer, knallvoll*.

Подібні приклади демонструють наявність у даної групи прикметників явища синестезії, тобто поєднання слухових відчуттів та зорових (*knallblau*), тактильних (*knallheiß*) та психологічних (*knallsauer*).

2.4.2 Звуконаслідувальні прикметники в українській мові

Таке явище, як звуконаслідувальні прикметники українській мові не дуже властиве. Хоча і вони зустрічаються в українській мові, зважаючи на моє дослідження, та все ж у порівнянні з німецькою їх мізерна кількість.

Українській мові більш притаманна дана модель складеного прикметника, така як:

Частіше використовують форму:

Той, що хропить;

той, що барабанить

А така форма прикметників з суфіксами: *хроплячий, барабанячий* є не типовою українській мові

Хоча такі форми теж допустимі, але не часто вживані. Вищеподана форма звуконаслідувальних прикметників запозичена з російської мови і саме в російській мові можемо спостерігати утворення таких прикметників безліч. А ось українська мова не славиться таким явищем.

Розглянемо далі семантику тих звуконаслідувальних прикметників, яку було досліджено у роботі:

Суфіксація. Деривація звуконаслідувальних прикметників в українській мові сформована від дієслівних основ ониматопів за допомогою 7 суфіксів *-вий, -кий, -ний, -лий, -тий, -чий, -щий*.

Найбільш продуктивні серед суфіксів є суфікс *-ач, -яч, -юч, -уч (68%)*: *ахкаючий, балакучий, бомкаючий, булькаючий, виючий, гавкаючий, гикаючий, говорючий, гризучий, гримаючий, дрімаючий, завиваючий, мяукаючий, каркаючий, квакаючий, киплячий, кректуючий, крякаючий, моргаючий, мукаючий, пиляючий, пихкаючий, пищачий, плескаючий, позіхаючий,*

поплескуючий, постукуючий, пхикаючий, ревучий, регочучий, ридаючий, рикаючий, сверблячий, скрегочучий, скрипучий, стукаючий, тремтячий, тріскаючий, хіхікаючий, хлюпаючий, хриплячий, хроплячий, хрумкаючий, хрюкаючий, цокаючий, чавкаючий, чалапаючий, човгаючий, шморгаючий

Найвідоміший приклад вживання звуконаслідувального прикметника можемо побачити у творі великого та видатного українського письменника – Т.Шевченка:

Щоб лани широкополі, і Дніпро, і кручі було видно, було чути, як реве ревучий.

Та, здається, на йому [Лушні] й шкура говорила, такий балакучий (Панас Мирний, I, 1949, 260)

Крізь розбите вікно залітав виючий осінній вітер (Натан Рибак, Опов., 1949, 46)

Всі стали веселі, говорючі, всі говорили, й ніхто нікого не слухав (Нечуй-Левицький, III, 1956, 69)

Неприємне, гризуче почуття ще довго заважало йому зосередитися (Семен Журахович, Звич. турботи, 1960, 58)

В неї десь узявся потяг до порядкування, прокинулась дрімаюча енергія (Нечуй-Левицький, IV, 1956, 108)

Що спочує, то з самої душі, з самого серця, щирого, киплячого... (Марко Вовчок, I, 1955, 261)

Ридаюча дівчина і її старий батько були вже далеко (Іван Франко, VII, 1951, 144)

— Як же не пишатися Вірменії своїми богатирами! Адже ж Мгер-старший [один з героїв епосу «Давид Сасунський»] на шматки рикаючого лева роздер (Павло Тичина, III, 1957, 94)

І знову щось темне підіймалося в ньому, як пара понад гнилим болотом, стирало думки, млоїло тіло і виганяло на чоло холодний, сверблячий піт (Михайло Коцюбинський, II, 1955, 275)

Він говорив тихо, скрипучим, монотонним голосом (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 292)

Стояла тополя уся в серпанку, струнка і тремтяча, як наречена, що йде до шлюбу (Михайло Коцюбинський, II, 1955, 189)

Другий найпродуктивніший суфікс –лив (15%): брязкітливий, буркотливий, верескливий, галасливий, говірливий, грайливий, гуркітливий, деренчливий, квапливий, лепетливий, миготливий, пискливий, полохливий, пронизливий, сварливий, скрипливий, шумливий

Дика антилопа, полохлива лань довірливо пасеться в сусідстві з могутнім бізоном та зубром... (Олесь Гончар, Таврія, 1952, 134)

Скажіть тим, у кого серце полохливе... (Іс 35, 4; Біблія)

Та інші суфікси, численність яких мізерна

-к (7%): говіркий, гомінкий, громіздкий, дзвінкий, крихкий, хиткий, хрипкий, хрумкий

Готує гайворон гніздечко –

Гуркоче гаєм гомінким.

Грайливо гралася годину,

Гойдала глід, густі гілки,

Гляділа галка горобину -

Гарячий гамір говіркий. (Андрій Гагін)

-н (5%): балабольний, баламожний, безшумний, гучний, затюканий, захеканий, карколомний, переломний, потрісканий, свердлильно-довбальний, чхальний

-л (2%): дризглий, скам'янілий

-т (3%): звивистий, говористий, дудчастий

-щий (1%): говорущий

Звуконаслідувальні прикметники німецької мови формуються за допомогою суфіксації від основ належних дієслів. Найпоширеніші три суфікси -ig, -isch, -lich.

Рис. 2.6. Суфікси звуконаслідувальних прикметників німецької мови

Таке явище, як звуконаслідувальні прикметники української мови не дуже властиве. Хоча і вони зустрічаються в українській мові, зважаючи на моє дослідження, та все ж у порівнянні з німецькою їх мізерна кількість.

Дані звуконаслідувальні прикметники утворюють за допомогою 7 суфіксів: -вий, -кий, -ний, -лий, -тий, -чий, -ций.

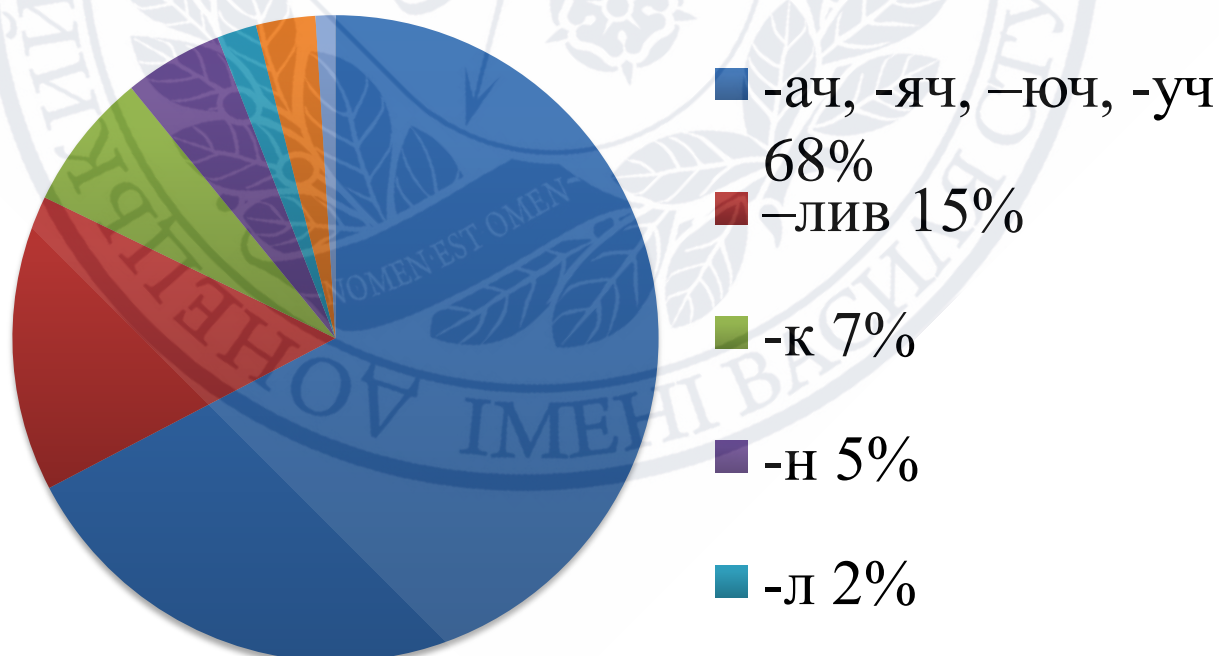

Рис. 2.7. Суфікси звуконаслідувальних прикметників української мови

2.5. Словотвірні гнізда (зіставний аналіз німецької та української мов)

Для того, щоб більш детально проаналізувати тему звуконаслідування, а особливо словотворення звуконаслідувальної лексики, і також з'ясувати специфіку словотворчих та семантичних відношень між первинними та похідними звуконаслідувальним лексемами, потрібно розглянути таке питання, як словотвірні гнізда звуконаслідувальних слів.

Вивчення словотвірного гнізда й словотвірної системи як гніздової організації в цілому, до сьогодні залишається актуальною темою, оскільки це дозволяє визначити різні парадигматичні та синтагматичні зв'язки спільнокореневих похідних (звукнаслідувань), дає змогу провести глибинне дослідження процесу словотворення, для системного підходу до явищ похідної структури звуконаслідувальних лексем. Саме в словотвірному гнізді представлена утворювальна здатність твірного слова, виникають структурно-семантичні взаємозв'язки між членами гнізда, можна встановити особливості словотвірної структури похідних слів, відтворення значення твірного слова в семантиці похідного [32, с. 21].

Окрім того, аналіз основних формальних і семантичних компонентів словотвірних гнізд буде певним внеском у розвиток теорії словотвору звуконаслідувальних лексем.

Словотвірне гніздо – це сукупність усіх спільнокореневих похідних слів, пов'язаних між собою відношеннями словотвірної мотивації [7, с. 417].

В сучасному мовознавстві дослідження словотвірних можливостей звуконаслідувань є нечисельними. Звукнаслідувальна лексика має ряд особливих рис: на базі цього матеріалу утворюються слова, які є морфологічно-оформлені - звуконаслідувальні дієслова, іменники та прикметники. Досить продуктивними є звуконаслідувальні основи мов світу. Хоча потенціал словотвору звуконаслідувань різниться у таких мовах, як німецька та українська.

Перейдемо до детальнішого розгляду поняття словотвірне гніздо. Згідно з поясненнями, це “впорядкована відношеннями похідності сукупність слів, якій характерна сумісність кореня”.

Кожному словотвірному гнізду притаманна визначена структура і кожен його компонент має місце, яке передбачене системою мови. Усі похідні у гнізді розташовуються за принципом послідовного підпорядкування одних іншим, що виявилось в ступінчатому характері словотворення [9, с. 420].

Разом з тим, саме словотвірне гніздо демонструє найповніше розуміння семантики кореня, який виступає змістовим ядром, “загальною семантичною базою цілої низки споріднених слів” [28, с. 17]. У такий спосіб воно слугує з’ясуванню словотвірної здатності того чи іншого кореня, дозволяє визначити набір можливих похідних утворень, які виявляють смислові зв’язки з мотивувальними.

Безсумнівно вітчизняна лінгвістика оперує результативними вченнями, де аналізуються словотвірні гнізда, переважно з вершинними дієсловами мовлення мислення, руху (М. Голянич, С. Гірняк, Г. Василевич, М. Лесюк) тощо.

Нарешті перейдімо до аналізу словотворчих гнізд у порівнювальних мовах. Дослідження проводились за допомогою словника Duden. Deutsches Universalwörterbuch, словотворчі гнізда в німецькій мові з вершиною – звуконаслідувальним словом. Та в українській мові за допомогою словника «Кореневий гніздовий словник української мови» словотворчі гнізда з початковим словом - звуконаслідуванням.

Структуру словотвірних гнізд становлять:

1. словотвірна пара – це похідне і твірне слова, які розрізняють за допомогою одного словотвірного засобу. Твірне і похідне знаходяться у відношеннях *безпосередньої похідності*;
2. словотвірний ланцюжок – це сукупність спільнокореневих слів, які знаходяться у відношеннях *послідовної похідності*, тобто кожне попереднє слово може бути твірним для наступного.

3. словотвірна парадигма – впорядкована сукупність спільних похідних одного словотвірного такту, яким притаманна спільна твірна основа, але різні словотвірні засоби, та які знаходяться у відношеннях *сумісної похідності* [28, с. 17].

Завдяки цьому можна виділити такі типи словотворчих гнізд:

1) гнізда-слова: кореневі слова, які не виявили словотворчої активності та які не стали похідними.

На відміну від української мови в німецькій присутня достатньо велика кількість звуконаслідувальних лексем, які не утворюють нових слів.

Однак в німецькій мові є група звуконаслідувань, які можуть виступати лише як іменники, велика кількість цих лексем відносяться до груп назв тварин, птахів та комах, шуму, звуку, які супроводжуються тією чи іншою дією. При цьому всі вони не є похідними. Хоча такі звуконаслідувальні прикметники, як *futsch* «зниклий (тю-тю)», *kroß* «хрусткий» та прислівник *holterdiepolter* «трах!, бах!» не формують нові слова.

Окрім того, в німецькій мові присутня значна кількість звуконаслідувальних дієслів, які не утворюють нові слова, за винятком віддієслівних іменників.

2) гнізда-пари слів: кореневе слово та його єдине похідне.

Прикладом слугує: нім. звуконасл. -» *S* (іменник)

bim, bam! (бім-бом!) -» *das Bimbat* (дзвін, передзвін)

3) гнізда-ланцюжки слів (ланцюгові гнізда) – наслідок послідовного словотвору.

Наприклад: нім. звуконасл. -» *V* (дієслово) -» *Adj* (прикметник)

klirr! (дзвяк!, бринь!, трах!) -» *klirren* (1.деренчати; 2.дзвякати) -» *klirrend* (тріскучий)

4) віялові гнізда - результат паралельного словотворення.

Наприклад: нім. *S* 1 (ім.)   *S* 2 (ім.) звуконасл. *S* 3 (ім.)

der Schwupp (1. поштовх; 2.бризки) *der Schwups* (1.поштовх; 2. бризки)
schwupp! (1. хлоп!; 2. хан!)

der Schwurper (помилка, хиба)

5) гнізда-дерева – наслідок послідовного та паралельного словотворення.

Наприклад: нім. *v* (ім.) звуконасл. *V* (дієсл.) *Adj* (прикм.)

klaps! (хлоп!, телен!) -» *klapsen* (меленати, хлопати)

der Klaps (ляпанець)

klapsig (божевільний)

Основною особливістю словотворчих гнізд звуконаслідувань в німецькій мові є те, що похідною одиницею гнізд виступає не тільки звуконаслідування (звуковий комплекс), а також і іменник разом з дієсловом.

Окрім того, способи словотворення у двох мовах є достатньо численними і різноманітними. Безсумнівно найбільш продуктивним в українській та німецькій мовах є *суфіксально-префіксальний спосіб*. Зміни граматичної категорії на рівні частини мови відбуваються в обох мовах. В німецькій мові – це субстантивація інфінітива та номіналізація.

Очевидно, що сучасній німецькій мові поширена ад'єктивація дієприкметників. «Модифікація дієприкметників у прикметники пов'язано з семантичними факторами. По-перше, дієприкметник використовується в переносному сенсі, по-друге, відбувається зміщення дієслівних граматичних значень вида і відносного часу» [81, с. 216].

Наприклад, дієслово *flüstern* має значення «перешіптуватись, нашіптувати».

Доволі часто в німецькій мові можна стикнутись з випадками неможливого визначення напрямку походження, тобто встановити, яка частина мови слугує початковою основою даного похідного. Чи є мотивоване, наприклад, слово *die Pfuscherei* (халтура, шарлатанство) іменником *der Pfuscher* (халтурник, шарлатан), або дієсловом *pfuschen* (халтурити, займатись шахрайством)? У цьому разі певно можна говорити про основи з подвійним напрямком похідності. Співставляючи похідні основи з іменником *Pfuscher* -*ei* є словотвірним суфіксом, співставляючи дієслово, виділяється суфікс -*erei*.

Зокрема звуконаслідування німецької мови часто слугують в якості визначального компонента складних іменників та прикметників.

Здебільшого звуконаслідування, яке являється першим компонентом складного прикметника, уточнює, доповнює чи посилює значення другого компонента: *klitschenaß*, *quatschnaß*, *platschnaß*, *patschenaß* (увесь мокрий, просяклий наскрізь), *knackfest* (міцний, твердий) і *die Knackbeere* (суниця зелена) *das Knäckebrötchen* (сухі житні хлібці) *der Knackbusch* (бот. пухироплідник), *die Knäckente* (Чирянка мала), *das Knackgeräusch* (клацання, тріск), *der Knacklaut* (гортанний приступ), *die Knackmandel* (мигдаль), *die Knackweide* (верба ламка), *die Knackwurst* (копчена ковбаса) та ін.

Наприкінці розглянемо німецькі дієслова словотворчої форми, які поділяються на:

1) прості (кореневі). «До них відносять усі безпрефіксальні дієслова, що не є утворені від інших слів або які втратили з ними семантичний зв'язок. Переважна кількість кореневих дієслів слугують центрами словотворчих гнізд» [65, с. 274]. А саме такі звуконаслідувальні дієслова, як: *bellen*, *lallen*, *lachen*, *schnullen*, *plaudern*, *poltern*, *schmettern* та ін.;

2) похідні. В німецькій мові значну плодотворчу діяльність звуконаслідувальних дієслів здійснює префіксація, на суфіксальне словотворення припадає незначна роль. Продуктивними префіксами та напівпрефіксами являються: *ver-*, *auf-*, *ab-*, *aus-*, *ein-*. Інші словотворчі префікси мають незначну роль у формуванні оноματοпоетичних дієслів.

Отримані результати свідчать про те, що особливість звуконаслідувальних дієслів є вираження лише одноразової дії, не маючи мультиплікативних співвідношень, тобто є дієсловами з властивою ознакою однократності. Наприклад: *banzen* (з шумом звалитись), *bimsen* (надати з гуркотом), *huscheln* (прошмигнути), *wutschen*, *flutschen* (прослизнути), *knuffen* (дати стусана, штурхнути), *plumpsen* (гепнутись) та ін.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Усе вищесказане дає можливість підвести певний підсумок.

Розмовна мова являється основною сферою функціонування звуконаслідувальних дієслів. Ще варто наголосити, що звуконаслідувальні дієслова та вигуки виступають основами для утворення інших частин мови (іменників і прикметників), що дає деяке уявлення про кількісний склад звуконаслідувань у словниковому складі німецької та української мов. Отже, звуконаслідувальне дієслово дає як мінімум дві похідні частини мови (прикметник і іменник).

За допомогою звуконаслідувальної лексики утворюються нові номінативні одиниці, однак дослідники не приділяли цьому достатньої уваги. Виокремлення фоносемантики в окрему науку спричинило появу значної кількості робіт, у яких розглядали звуконаслідувальну лексику різних мов світу, втім дослідження словотвору ониматопів ще поодинокі.

Наочно підтверджено, що вигуки – це особливий тип лексики, емоційно-семантично забарвлений та активно слугує для вираження емоційного стану людини, формуючись від повнозначних частин мови. За допомогою субстантивації дієслів збільшується кількість звуконаслідувальних іменників у словниковому складі німецької та української мов.

Як показують праці у яких вивчали звуконаслідувальну лексику в різних мовах світу (німецькій, англійській, українській), кількість звуконаслідувальних слів є набагато більшою, ніж вважалося раніше. Мовні факти, що наводяться у цих лінгвістичних працях, переконливо доводять необхідність вивчення словотвірного потенціалу ониматопів.

Звертає на себе увагу значне поширення діалектних варіантів, попри той факт, що за основу лексикографічного матеріалу було взято загальні словники німецької мови.

Кількісний склад звуконаслідувань у словниковому складі обох досліджених мов (німецької та української) активно поповнюється, оскільки

звуконаслідувальні дієслова та вигуки слугували основами для утворення інших частин мови (іменників і прикметників).

В загальному, базуючись на даному дослідженні можна підвести підсумок, що роль ониматопеї в німецькій мові значно важливіша, ніж в українській.

На сучасному етапі розвитку німецької мови простежується тенденція утворення необмеженої кількості субстантивованих конверсивів, які володіють чіткою семантичною визначеністю. Прикметники, велика кількість яких формується за допомогою суфіксації від основ відповідних дієслів, вирізняється у німецькій мові досить широкою семантикою і, відповідно, сферою вживання та застосування у мовленні.

У німецькій мові високу продуктивність у формуванні звуконаслідувальних дієслів виконує префіксація, суфіксальне словоутворення грає лише незначну роль. Значна кількість ониматопоетичних іменників утворена від дієслів за допомогою префікса *Ge-* (156 слів), всі вони середнього роду. Число суфіксів ониматопоетичних прикметників німецької мови порівняно мізерне, високопродуктивні *-ig* та *-isch*.

Крім того, в сучасному мовознавстві дослідження словотвірних можливостей звуконаслідувань є нечисельними. Звуконаслідувальна лексика має ряд особливих рис: на базі цього матеріалу утворюються слова, які є морфологічно оформлені-звуконаслідувальні дієслова, іменники та прикметники. Досить продуктивними є звуконаслідувальні основи мов світу. Хоча потенціал словотвору звуконаслідувань різниться у таких мовах. Як німецька та українська.

Способи словотворення у двох мовах (німецькій та українській) є достатньо численними і різноманітними. Безсумнівно найбільш продуктивним в українській та німецькій мовах є *суфіксально-префіксальний спосіб*. Зміни граматичної категорії на рівні частини мови відбуваються в обох мовах. В німецькій мові – це *субстантивація інфінітива* та *номіналізація*.

Очевидно, що сучасній німецькій мові поширена *ад'єктивація дієприкметників*. «Модифікація дієприкметників у прикметники пов'язано з

семантичними факторами. По-перше, дієприкметник використовується в переносному сенсі, по-друге, відбувається зміщення дієслівних граматичних значень вида і відносного часу».

Доволі часто в німецькій мові можна стикнутись з випадками неможливого визначення напрямку походження, тобто встановити, яка частина мови слугує початковою основою даного похідного.

До сьогодні ономатопоетична лексика української мови залишається недостатньо проаналізованою, незважаючи на те, що вже були розглянуті деякі її морфологічні, синтаксичні та семантичні риси. З цієї причини дослідження у цій області залишається актуальним та важливим. Разом з тим, існує нечисленна кількість праць вчених-мовознавців звуконаслідувальної лексики та її ґрунтовної характеристики, навіть попри їх безсумнівний досвід у дослідженні ономатопоетичної системи мови.

Причиною, яка завадила точно визначити статус вигуків, стала їх складна природа. Зрештою, все ж сформувалось декілька поглядів пояснення статусу вигуків у сучасному мовознавстві.

Звуконаслідувальні слова української мови виступають базою для творення слів інших частин мови. Від ономатопоетичних дієслів української мови утворюються за допомогою суфіксів: *іменники*: -анн, -інн, -іт, -ун та *прикметники*: -вий, -кий, -ний, -лий, -тий, -чий, -ций.

Найпродуктивнішим суфіксом ономатопоетичних іменників, таким, що «виражає особливу дієслівність», є суфікс -нн-(-я) (-анн-(-я), -енн-(-я), -інн-(-я)), який формує похідні від усіх дієслів-онематопів. Значно меншою кількісно є група похідних іменників, утворених за допомогою суфікса -іт та -н-(-я), який, демонструє значення *сукупності, насиченості актів*.

Серед словотворчих засобів українських звуконаслідувальних іменників присутній *нульовий суфікс*.

У сучасній українській мові є похідні звуконаслідування, які позначають закінчену субстантивну транспозицію. Вони сформовані суфіксами -к-, -вк-, -нк-, -чк-.

В українській мові досить широко представлена *група дієслів* звуконаслідувального походження. Найпродуктивніші дієслівні суфікси: *-а(ти), -ка(ти), -ча(ти)*.

Проведений аналіз показав, що звуконаслідувальні слова української мови можуть слугувати будь-яким членом речення, але в основному схильні виступати у якості *присудка*.

Зважаючи на джерело утворення звуку розглядається така класифікація звуконаслідувальних дієслів української мови:

- а) дієслова, видають звучання твердих предметів;
- б) дієслова, які відтворюють звучання рідини;
- в) дієслова, що використовуються для звукоімітації газоподібних речовин.

Вони можуть передавати:

- а) дієслова, які наслідують звуки, утворювані під час тихого, невиразного говоріння, наспівування
- б) дієслова, які відтворюють звуки, зумовлені фізіологічними вадами мовлення
- в) дієслова, що передають звуки, спричинені фізіологічними процесами організму людини з причини хворобливого стану
- г) дієслова, що позначають звуки, сформовані певним емоційним станом
- г) дієслова, які демонструють супровідні звукові яви
- д) звуки машин, механізмів
- е) звукоімітація металевих, скляних, дерев'яних та інших предметів, каміння, піску, льоду
- є) звучання музичних інструментів
- ж) звучання рослин (дерев, трави, листя тощо)

Залежно від ступеня семантичного наповнення звуконаслідувальні дієслова відносять до *абсолютивних*, тобто таких, які є «самодостатніми, щоб передавати свій зміст».

Загалом звуконаслідувальні дієслова української мови виражають *однократність та багатократність дії*.

Дієслівні префікси складають найбільшу частину словотворення звуконаслідувальних дієслів української мови.

Префіксом, який *виражає першу стадію появи звуків*, є префікс за-.

Той, що передає значення *«невелика тривалість звуку»* є префікс по-.

Семантичне значення *«точно визначена тривалість звуку»* утворює префікс про-.

Такі префікси, як *від- / од-, пере- та до-*, формують словотвірне значення *«завершення вираження звуку»*.

На відміну від української мови в німецькій присутня достатньо велика кількість звуконаслідувальних лексем, які не утворюють нових слів.

Однак в німецькій мові є група звуконаслідувань, які можуть виступати лише як іменники, велика кількість цих лексем відносяться до груп *назв тварин, птахів та комах, шуму, звуку*, які супроводжуються тією чи іншою дією. При цьому всі вони не є похідними.

Можна підвести підсумки і наголосити на тому, що похідні одиниці вербальної зони, утворені від предметних дієслів, особливо тих, що відтворюють *звучання металевих, скляних, дерев'яних та інших предметів, каміння, піску, льоду* тощо, утворюють величезну кількість словотвірних модифікаційних значень, одні з яких поєднані з граматичним значенням доконаного виду, інші не змінюють видової характеристики твірної дієслівної основи.

Наприкінці згадаємо про аналіз основних формальних і семантичних компонентів словотвірних гнізд, який є певним внеском у розвиток теорії словотвору звуконаслідувальних лексем.

Словотвірне гніздо – це сукупність усіх спільнокоренових похідних слів, пов'язаних між собою відношеннями словотвірної мотивації.

В сучасному мовознавстві дослідження словотвірних можливостей звуконаслідувань є нечисельними. Звуконаслідувальна лексика має ряд

особливих рис: на базі цього матеріалу утворюються слова, які є морфологічно-оформлені - звуконаслідувальні дієслова, іменники та прикметники. Досить продуктивними є звуконаслідувальні основи мов світу. Хоча потенціал словотвору звуконаслідувань різниться у таких мовах, як німецька та українська.

Основною особливістю словотворчих гнізд звуконаслідувань в німецькій мові є те, що похідною одиницею гнізд виступає не тільки звуконаслідування (звуковий комплекс), а також і іменник разом з дієсловом.

Окрім того, способи словотворення у двох мовах є достатньо численними і різноманітними. Безсумнівно найбільш продуктивним в українській та німецькій мовах є *суфіксально-префіксальний спосіб*. Зміни граматичної категорії на рівні частини мови відбуваються в обох мовах. В німецькій мові - це субстантивація інфінітива та номіналізація.

Доволі часто в німецькій мові можна стикнутись з випадками неможливого визначення напрямку походження, тобто встановити, яка частина мови слугує початковою основою даного похідного. У цьому разі певно можна говорити про основи з подвійним напрямком похідності.

Зокрема звуконаслідування німецької мови часто слугують в якості визначального компонента складних іменників та прикметників.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У магістерській роботі представлено розв'язання таких завдань, як:

- 1) розглянути та проаналізувати основні теоретичні положення щодо звуконаслідувальної лексики у лінгвістичних працях;
- 2) за допомогою вибірки з лексикографічних джерел зібрати повний корпус звуконаслідувальних іменників, дієслів, прикметників та вигуків в німецькій та українській мовах;
- 3) здійснити лексико-семантичну класифікацію звуконаслідувальної лексики у німецькій та українській мовах;
- 4) визначити словотворчий потенціал звуконаслідувальних лексем.

Звуконаслідувальна лексика є одним з древніх пластів словникового складу будь-якої, у том числі і німецької мови, що привертала увагу ще античних філософів в суперечці про природу мовного знаку. З тих пір це питання не втратило своєї актуальності, і по цей день викликає живий інтерес у широкому колі лінгвістів. Сформувавшись в рамках теорії про природу прамови, що виникла на основі звуконаслідувань, це стало опорою для нової мовознавчої дисципліни, яку зараз називають фоносемантикою.

Слід наголосити, що звуконаслідувальна лексика в багатьох мовах відрізняється. В більшій мірі, це пов'язано з особливостями географічного положення і культури того чи іншого народу.

Хоча звуконаслідування різних мов й мають певну схожість, але вагомою проблемою все ще є те, що вони досить сильно і різко відрізняються, адже у кожного народу є свої поняття про зовнішній світ.

У 1 розділі досліджуються теоретичні особливості звуконаслідувальних слів. Було виявлено, що однією з специфічних особливостей словотворчої системи німецьких звуконаслідувальних слів є активна участь звуконаслідувальних вигуків у створенні нових номінативних одиниць, які відносяться до повнозначних частин мови (до дієслів, іменників), що дозволяє говорити про їх лексикалізацію в звукообразотворчій системі німецької мови.

У 2 розділі проаналізовано структурно-семантичне функціонування ониматопеїстичної лексики у німецькій та українській мовах.

Встановлено, що розмовна мова являється основною сферою функціонування звуконаслідувальних дієслів. Ще варто наголосити, що звуконаслідувальні дієслова виступають основами для утворення інших частин мови (іменників і прикметників), що дає деяке уявлення про кількісний склад звуконаслідувань у словниковому складі німецької та української мов. Отже, звуконаслідувальне дієслово дає як мінімум дві похідні частини мови (прикметник і іменник).

В результаті проведеного дослідження було встановлено, що звуконаслідувальна лексика сучасної німецької та української мов представляє собою достатньо численну групу слів, що потребують системного опису в рамках спільної теорії звуконаслідування. В зібраному матеріалі проаналізована група, яка нараховує більш ніж 3000 номінативних одиниць, які представлені такими частинами мови, як вигуки, дієслова, іменники та прикметники.

Проведений аналіз показав, що серед розглянутих способів словотворення ониматопів найбільш поширеними є деривація, конверсія та словоскладання.

Словоскладання найбільш широко представлено у іменників.

Дієслівне словоскладання розвинуто слабо.

Словоскладання прикметника не отримало широкого розповсюдження.

Способи словотворення розглянутих частин мови достатньо різноманітні.

Однак, найбільш широко розповсюдженими стали префіксація, суфіксація, конверсія та словоскладання.

В процесах морфологічного словоскладання беруть участь звуконаслідувальні вигуки, дієслова, іменники та прикметники. При цьому вигуки відіграють достатньо важливу роль в формуванні лексичного пласту частин мови (дієслів та іменників), що дозволяє наголосити на їх особливому мовному статусі, що відображає специфіку звуконаслідувальної системи мов.

В якості основ при деривації виступають вигуки, дієслова і невелика група іменників, що позначають музичні інструменти чи знаряддя праці, що видають при роботі певні звуки.

Найбільший інтерес представляє, насамперед, дієслівна деривація. Окрім численних префіксальних утворень, що виникають в результаті приєднання до дієслова відокремлюваних, невідокремлюваних префіксів, а також частотних компонентів зі статусом напівпрефікса, що, в загальному, істотно розширює численний склад звукообразотворчої лексики в словниковому складі німецької мови, для ЗН-дієслів характерно широке використання суфіксів, що в цілому не відповідає системі дієслова сучасного німецької мови.

Як правило, дієслівні суфікси є старими основотвірними суфіксами іменників, що перейшли у систему дієслова, з яких найбільш продуктивними в німецькій мові являються лише два *-er(n)*, *-el(n)*, за кількістю в багато раз перевищують інші суфіксальні утворення.

Невелику групу дієслів складають лексеми, що утворені за допомогою редуплікації.

Однак, так як в дієслів та прикметників тип словоскладання іменників залишається визначальним, причому в якості першого компонента можуть виступати вигуки, іменники та рідше дієслівні основи. Модель з вигуками в якості визначального компонента композиту є специфічною рисою, характерною для оноματοпеев і не типовою для словотвірної системи німецької мови в цілому.

Основна маса прикметників утворена від основ звуконаслідувальних дієслів за допомогою трьох синонімічних суфіксів *-ig*, *-isch*, *-lich*. Та найбільше поширення з них отримав суфікс *-ig*. Нечисленну групу складають кореневі звуконаслідувальні прикметники, а також утворення редуплікацією.

Особливістю звуконаслідувальних дієслів в німецькій мові є те, що деякі з них можуть виражати тільки одноразовість дії.

Звуконаслідувальні слова української мови виступають базою для творення слів інших частин мови.

Від оноματοпоетичних дієслів української мови утворюються слова за допомогою суфіксів: іменники: *-анн, -інн, -ім, -ун* прикметники: *-ат, -уч*.

В українській мові досить широко представлена група дієслів звуконаслідувального походження.

Найпродуктивніші дієслівні суфікси: *-а(ти), -ка(ти), -ча(ти)*.

Звуконаслідувальні слова української мови можуть слугувати будь-яким членом речення, але в основному схильні виступати у якості присудка.

Залежно від ступеня семантичного наповнення звуконаслідувальні дієслова відносять до абсолютивних, тобто таких, які є «самодостатніми, щоб передавати свій зміст».

Дієслівні префікси складають найбільшу частину словотворення звуконаслідувальних дієслів.

Звуконаслідувальні дієслова української мови сформовані за допомогою чотирьох способів: префіксації, суфіксації, конфіксації та постфіксації. Тим часом, лише декілька дієслів виникли внаслідок префіксальносуфіксально-постфіксального способу.

Загалом звуконаслідувальні дієслова української мови виражають однократність та багатократність дії.

При вживанні звуконаслідувальних слів, що позначають звуки, які виробляють тварини чи птахи, в переносному значенні більшість з них набувають негативний оцінний компонент але деякі можуть вживатись як пестливі і мають позитивний оцінний компонент значення. Більшість звуконаслідувальних слів в своїх переносних значеннях мають в словнику фамільярне, грубе чи розмовне, що говорить про використання даних слів в розмовній мові чи про використання авторами літературних творів для створення відповідної атмосфери.

На відміну від української мови в німецькій присутня достатньо велика кількість звуконаслідувальних лексем, які не утворюють нових слів.

Однак в німецькій мові є група звуконаслідувань, які можуть виступати лише як іменники, велика кількість цих лексем відносяться до груп назв тварин,

птахів та комах, шуму, звуку, які супроводжуються тією чи іншою дією. При цьому всі вони не є похідними.

Основною особливістю словотворчих гнізд звуконаслідувань в німецькій мові є те, що похідною одиницею гнізд виступає не тільки звуконаслідування (звуковий комплекс), а також і іменник разом з дієсловом.

Окрім того, способи словотворення у двох мовах є достатньо численними і різноманітними. Безсумнівно найбільш продуктивним в українській та німецькій мовах є суфіксально-префіксальний спосіб. Зміни граматичної категорії на рівні частини мови відбуваються в обох мовах. В німецькій мові - це субстантивація інфінітива та номіналізація.

Доволі часто в німецькій мові можна стикнутись з випадками неможливого визначення напрямку походження, тобто встановити, яка частина мови слугує початковою основою даного похідного.

Однак, звуконаслідування німецької мови часто слугують в якості визначального компонента складних іменників та прикметників.

Цікаво, що не всі нелінгвістичні звуки навколишнього світу виражені звуконаслідуваннями, більше того, в різних мовах можна спостерігати відмінності звукової реальності.

Письменники активно використовують звуконаслідувальні слова в художніх творах, де вони стають яскравим виразним засобом. Вони допомагають письменнику образно представити навколишню дійсність, а також виразити своє відношення до герїв та до їх вчинків.

Звуконаслідувальні слова входять у склад прислів'їв та стійких словосполучень, які властиві усім мовам. В них особливо яскраво відображена національна своєрідність мови.

Провівши дослідження ономотопеї не лише зі словників, можна впевнено сказати, що звуконаслідування найчастіше присутнє у літературі, а саме, в дитячій літературі або дитячій мові. Тому за орієнтовними підрахунками, в середньому відсоток ономотопоеитичних одиниць у складі лексики, характерної для текстів різного походження, які були проаналізовані у цій роботі становить:

– мова малечі:

а) діти від 2-х до 5-ти років – 8–11 %;

б) діти від 6-ти до 9-ти років – 3–7 %;

– повсякденне мовлення – 2–3 %;

– дитяча література (казки, пісні, вірші) – 4–7 %;

– тексти рекламного жанру – 1–1,5 %;

– беллетристика – 2,5–3 %;

– видання публіцистичного стилю – 0,3 %.

Підсумовуючи усе вище зазначене, можна згадати відому вчену І. О. Голубовську, яка визначила, «що слухові враження, осмислені різними мовами, все більше відрізняються один від одного, якщо досліджувані мови географічно і культурно віддалені. Етноси різної культури та мови не лише неоднаково «чують» голоси тварин, але й виражають певну вибірковість при їх сенсорно-рецептивному осмисленні». Нееквівалентність ономатопоетичних лексем у досліджуваних мовах пояснюється можливістю формування певної кількості правильних моделей одного явища та різноманітністю засобів і способів моделювання. При цьому схожість ономатопей мотивується спільністю об'єкта моделювання і стає можливою у зв'язку з послабленням сигніфікативної функції звуків мовлення та збільшенням ролі їх акустичних рис в звуконаслідувальних словах. З цієї причини в мові присутні кілька ономатопей, які відтворюють однакові звучання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов : Рипол Классик, 2013. 614 с.
2. Бабакова О. В. Семантична структура та функціонування дієслів звучання : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01 З. 2007. 20 с.
3. Бабенко Я. Г. Лексические средства обозначения эмоций в русском языке. Свердловск : Из-во Урал. ун-та. 1989. 184 с.
4. Багряний І. П. Тигролови Вид. «Фоліо» : Харків, 1997, 340 с.
5. Беляевская Е. Г. Семантика слова. Москва : Высш. шк., 1987. 126 с.
6. Блажко М. І. Градуальний компонент семантики прикметників і дієприкметників сучасної німецької мови на позначення звучання. Ніжин : НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. Кн. 1. 70–74 с.
7. Вежбицька А. Семантика междометий. *Семантические универсалии и описание языков*. М. : Языки русской культуры, 1999. 611–649 с.
8. Виноградова Т. В. Семантика и синтаксис английских глаголов, выражающих понятия произвольного звучания : автореф. дис... канд. фил. наук : 10.02.04 Н. 1999. 24 с.
9. Винокур Г. О. Заметки по русскому словообразованию. *Избранные работы по русскому языку*. М. : Учпедгиз, 1959. 419–442 с.
10. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови К. : Пульсари, 2004. 400 с.
11. Вишневская Г. М. Звукоизобразительность в традиционной детской поэзии : учеб. пособие. Иваново : изд-во Иван. гос. ун-та, 2009. 136 с.
12. Воронин С. В. Звукоподражание. *Лингвистический энциклопедический словарь*. М. : Советская энциклопедия, 1990. 165–166 с.
13. Гаценко І. О. Особливості структури звуконаслідувальних слів української мови. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2003. Вип. № 8. 50–56 с.

14. Гаценко І. О. Функціональний аналіз семантичної структури звукозображальної лексики. Наукові записки. Острог : Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія». Серія «Філологічна», 2013. 13–15 с.
15. Гаценко І. О. Класифікація звуконаслідувальних слів за їх семантичними ознаками (на матеріалі англійської мови). Вісник КДЛУ. Серія Філологія, 2003. 87–91 с.
16. Гаценко І. О. Класифікація звуконаслідувальних слів української мови. *Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика*, 2003. 122–127 с.
17. Гаценко І. О. Лексична характеристика звуконаслідувальних слів української мови. *Наука і сучасність: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*, 2003. 162–167 с.
18. Гаценко І. О. Особливості структури звуконаслідувальних слів української мови. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2003. Вип. № 8. 50–56 с.
19. Гаценко І. О. Синтаксична функція звуконаслідувальних слів української мови. *Сіверянський літопис*. 2002. 97–100 с.
20. Гаценко І. О. Структура звукоподражательных слов украинского языка. *Материалы Международной научной конференции “Форма, значение и функции единиц языка и речи”*. Минск, 2002. 101–102 с.
21. Германович Д. И. Синтаксис междометий и их стилистическое значение. *Известия Крымского пед. ин-та*. 1949. 24 с.
22. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовної картини світу. К., 2004. 41 с.
23. Гончар О. Т. Твори: У 12 т. К. : Наук. думка, 2001—2009. 430 с.
24. Городенська К. Г. Реалізація семантичного потенціалу дієслів у синтаксичних дериватах. *Словотвірна семантика східнослов'янських мов*. К. : Наук. думка, 1983. 102 – 113 с.
25. Гречко В. А. Теория языкознания : учеб. пособие. Москва : Высш. шк., 2003. 37–38 с.

26. Грінченко Б. Д. Твори: В 2 т. К.: Наук. думка, 1990. Т.1 : Поетичні твори. Оповідання. Повісті. К. : Наук. думка, 1990. 640 с.
27. Гурджиева Е. А. Элементарный звуковой символизм (статистическое исследование) : автореф. дис... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 1973. 31 с.
28. Дияк О. В. Структурно-семантична організація словотвірних гнізд із коренями на позначення металів : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01 К., 2006. 21 с.
29. Ефимова Т. Ю. Кис-кис! Мяу! Или кое-что о звукоподражаниях. URL : <http://www.ereading.club/book.php?book=75189> (дата звернення : 28.10.2021)
30. Жерновой А. Н. Начальные сочетания фонем в немецком языке. *Психолингвистические исследования значения слова и понимания текста*. Калининград, 1988. 124–132 с.
31. Звукоподражание: Справочник Литературных терминов. URL : <http://lit100.ru/text.php?t=080a>. (дата звернення : 12.11.2021)
32. Зимовая М. Д. Звукоизобразительные тенденции начальных согласных в немецком и новогреческом языках: автореф. дис. ... канд. филол. на-ук. 10.02.01 П., 2005. 17 с.
33. Зиндер Л. Р. Современный немецкий язык : Теоретический курс. Л.Р. Зиндер, Т.В. Строева. М. : Изд-во литературы на иностранных языках, 1957. 420 с.
34. Зыблева Д. В. Коммуникативно-прагматические функции междометий в современном немецком языке: автореф. дис... канд. филол. наук. : 10.08.03 М., 1987. 22 с.
35. Каражаев Ю. Д. Фоносемантический аспект происхождения языка. Фоносемантические исследования. Межвузовский сборник научных трудов. Пенза : Изд-во Пензенского гос. пед. ин-та, 1990. 36–44 с.
36. Кобилянська Р. І. Фоносемантичні дослідження у сучасній німецькій мові. *Буковинський журнал*. 2011. Вип. 1. С. 166–170.

37. Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Львів, 1958. 45 с.
38. Корниенко Л. И. Структурно-семантические особенности звукоподражательных глаголов современного немецкого языка: автореф. дис... канд. филол. наук : 10.02.04 Киев, 1983. 19 с.
39. Котляревський І. П. Повне зібрання творів. К. : Наукова думка, 1969. 39–234 с.
40. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Підручник. К. : Академія, 2001. 368 с.
41. Кузьменко Ю. К. Фонологическая эволюция германских языков. Ленинград : Наука, 1991. 284 с.
42. Курилович Е. Очерки по лингвистике. Б. : ИП «ТРИВИУМ», 2000. 75 с.
43. Курило О. Й. Відвигукова лексика сучасної української літературної мови: склад і структура. *Збірник наукових праць Ужгородського державного університету «Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства»*. 2000. Вип. 2. С. 130–135.
44. Кушнерик В. І. Фоносемантизм : гіпотези і факти. Ч. : Книги – ХХІ, 2008. 176 с.
45. Кушнерик В. І. Аналіз емоційно забарвленої лексики німецької мови (на основі вибірки зі словника DUDEN) Науковий вісник Чернів. ун-ту : зб. наук. праць. Ч. : Рута, 2005. Вип. 266 : Германська філологія. 159–167 с.
46. Кушнерик В. І. Фоносемантизм у германських і слов'янських мовах: діяхронія та синхронія : автореф. дис... докт. філол. наук : 10.02.17 Київ, 2010. 33 с.
47. Кушнерик В. И. Фонетическое значение и фонетическая мотивированность в современном немецком языке: автореф. дис... канд. филол. наук. Одесса, 1987. 15 с.
48. Ладченко М. М., Якимович Ю. В. Verba Dicendi: німецько-слов'янські лексичні паралелі. *Сучасні дослідження з іноземної філології*.

Збірник наукових праць. Випуск 8. Відп. ред. Фабіан М.П. Ужгород : ТОВ «Папірус-Ф», 2010. С. 328–335.

49. Левицкий В. В. Звуковой символизм: мифы и реальность. Черновцы : Рута, 2009. 186 с.

50. Левицкий В. В. Семантичні і стилістичні функції початкових сполучень фонем у німецькій мові. 1986. №81. С. 75–80.

51. Левицкий В. В. Семантика и фонетика. *Пособие, подготовленное на материале экспериментальных исследований*. Черновцы : Изд-во ЧГУ, 1973. 102 с.

52. Малик В. К. Червона торянда. Вид. «Веселка». Київ, 2003. С. 150

53. Матасова О. В. Звукоподражательные междометия немецкого языка: фоносемантический и семантико-диахронический аспекты : дис... канд. филол. наук : 10.02.04. Саратов, 2006. 219 с.

54. Мацько Л. І. Семантика вигуків і звуконаслідувань. *Українська мова і література в школі*. 1986. № 2. 56–62 с.

55. Мацько Л. І. Стилiстичнi функцiї звуконаслiдувальних слiв. *Культура слова : Республ. мiжсвiд. збiрник*. 1996. Вип. 22. 35–39 с.

56. Мацько Л. І. Стилiстика української мови. К. : Вища школа, 2003. 462 с.

57. Мельничук Р. І. Фоносемантичний аналіз іменників, прикметників і дієслів освітлення сучасної німецької мови. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики : науковий журнал*. Чернівці : Видавничий дім «РОДОВІД». 2014. Вип. 2. С. 121–128.

58. Мельничук Р. І. Функціонування звукозображувальної системи у звуконаслідувальній і звукосимволічній лексиці сучасної німецької мови. *Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивнодискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти* : матеріали II-ї Міжнар. наук.-практ. конф., НТУУ «КПІ» : Київ, 2015 р. С. 85.

59. Мельничук Р. І. Явище фоносемантизму у лексичних одиницях сучасної німецької мови зі значенням «РУХУ». *Реформування та 207 розвиток*

науки : сучасні виклики : матеріали міжнар. конф. Київ : Центр наукових публікацій. Ч. IV. 2013. С. 89–92.

60. Мойсієнко А. Мова як світ світів. *Українське мовознавство*. 2004. Вип. 29. 30–60 с.

61. Мушкетик Ю. М. День пролітає над нами. Повість К. : Видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь», 1967. 184 с.

62. Найдеш О. В. Об'єктивний звуко символізм фонестемної лексики німецької мови. *Науковий вісник Чернів. ун-ту: зб. наук. праць*. Чернівці : Рута, 2009. Вип. 431. С. 94–111.

63. Найдеш О. В. Явище фоносемантизму в німецькомовній поезії. *Наук. вісн. Чернівецького університету: зб. наук. праць*. Вип. 41. 1998. С. 14–25.

64. Нуруллова А. А., Арсентьева Е.Ф. Особенности функционирования ониматопозитических единиц в английском, русском и немецком языках. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов : Грамота, 2013. № 6. С. 153–155.

65. Нуруллова А. А. Ономатопея в английском, русском и немецком языках. *Германистика сегодня : контексты современности и перспективы развития : материалы I Всероссийской научно-практической конференции* Казань. 2012. С. 54–58.

66. Ольшанский И. Г. Лексикология. Современный немецкий язык. М. : Академия, 2005. 416 с.

67. Орлянская Т. Г. Звукоподражание и звуковой символизм (на материале японского, русского и английского языков). *Вестник МГУ*. 2006. № 3. С. 83–98.

68. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови К. : Либідь, 1993. 248 с.

69. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике. Ленинград : Изд-во АН СССР, 1942. 536 с.

70. Речмедін В. О . роман: Весняні грози. *Радянський письменник*, Київ, 1961 . 478 с.

71. Родніна Л. О. Суфіксальний словотвір іменників. *Словотвір сучасної української літературної мови*. К. : Наукова думка, 1979. С. 57–118.
72. Розен Е. В. На пороге XXI века. Новые слова и словосочетания в немецком языке. М. : Менеджер, 2000. 189 с.
73. Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов. Москва : Наука, 1985. 368 с.
74. Сапогова Л. И. Некоторые вопросы теории звукоподражаний. *Вопросы английской и французской филологии*. Тула, 1972. С. 118–131.
75. Свидницький А. П. Роман. Оповідання. Нариси. К. : Наукова думка, 1985. с. 28–210.
76. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К., 2006. 716 с.
77. Слюсарева Н. А. Теория Ф. де Соссюра в свете современной лингвистики М. : УРСС, 2004. 109 с.
78. Смирницкий А. И. По поводу конверсии в английском языке. 1953. № 3. 12–24 с.
79. Соколова С. О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові. К. : Наук. думка, 2003. 283 с.
80. Старицький М. П. Кармелюк. К. : Дніпро, 1971. 708 с.
81. Степанова М. Д. Теоретические основы словообразования в немецком языке. М.: Высш. школа, 1984. 254 с.
82. Тихонов А. Н. Основные понятия русского словообразования. Словообразовательный словарь русского языка в 2-х т. М. : Русский язык, 1985. 18–52 с.
83. Ткаченко О. Б. Українська мова і мовне життя світу. К., 2004. 230 с.
84. Томсен В. История языковедения до конца XIX века. *Учебное пособие*. М. : УРСС, 2004. 158 с.
85. Тютюнник Г. М. Дикий: вибрані твори. Киит. : **Знання**, 2014. 223 с.
86. Ульманн С. Семантические универсалии. *Новое в лингвистике. Языковые универсалии*. М. : Прогресс, 1970. 83 с.

87. Федоренко Л. О. Модифікації структурного і семантичного складу фразеологізмів сучасної німецької мови. *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2007. №31. 197 с.
88. Филимоненко С. А. Звукоизобразительная лексика в немецком языке : автореф. дис... канд. филол. наук. СПб., 2008. 26 с.
89. Чаковский А. Б. Победа (кн. 1, 2, 3). М. : Советский писатель, 1984. 832 с.
90. Чубач Г. Т. «Відкрию таємницю». Вірші та поеми. К. : Молодь, 1989. 111 с.
91. Якимович Ю. В. Ономапея як абсолютна та семантична мовна універсалія. Науковий вісник Ужгородського університету: Філологія. № 3. Ужгород, 1998. 40–46 с.
92. Якобсон Р. Звук и значение. *Избранные работы*. М., 1985. 30–91 с.
93. Becker T. Einführung in die Phonetik und Phonologie des Deutschen. Darmstadt : WBG, 2012. 130 S.
94. Busch A. Germanistische Linguistik : eine Einführung. Tübingen : Narr, 2014. 163 S.
95. Bußmann H. Lexikon der Sprachwissenschaft. Stuttgart : Kröner, 2008. 86–87 S.
96. Cassirer E. Die Kantischen Elemente in Wilhelm von Humboldts Sprach-philosophie. Ohag., 1923. 105–127 S.
97. Noll D. Die Abenteuer des Werner Holt. Roman einer Jugend. 8. Auflage. Berlin, 2002. 345S.
98. Ertel S., Dorst R. Expressive Lautsymbolik : eine Überprüfung der Hypothese mit 25 Sprachen. *Zeitschrift für experimentelle und angewandte Psychologie*. 1965. No 12. 557–569 S.
99. Ertel S. Psychophonetik (Untersuchungen über Lautsymbolik und Motivation). Göttingen, 1969. 230 S.
100. Gottfried August Bürger : Wunderbare Reisen zu Wasser und zu Lande. Frankfurt a. M. 1976. 235 S.

101. Günter S. Konnektoren im gesprochenen Deutsch. Normverstoß oder funktionale Deffferenzierung. München; Berlin : Langenscheidt Verlag, 2007. Heft 4. 195–204 S.
102. Ladtschenko M. Onomatopoetische Verben des Sprechens in der deutschen Umgangssprache. *Germanistik in der Ukraine*. 2011. 109–112 S.
103. Louden M. L. Umlaut, Ablaut, and Phonetic Symbolism in German. *General Linguistics*. 2000. N. 37. 1–22 S.
104. Müller H. Experimentelle Beiträge zur Analyse des Verhältnisses von Laut und Sinn. Potsdam, Berlin : Müller & Kiepenheuer Verlag, 1935. 154 S.
105. Paul H. Prinzipien der Sprachgeschichte. Von Hermann Paul. 5-te Aufl. Halle, Niemeyer : 1990. 428 S.
106. Rauhut F. Probleme der Onomatopoeie. *Volkstum und kultur der Romanen*. 1928. Bd. 113 S.
107. Rubinyi M. Das Problem der Lautnachahmung. Germ.–Rom. Monatssehrift. 1913. Bd. 5. 497 S.
108. Volkslied «Ein Vogel wollte Hochzeit machen». 1470. 132 S.
109. Waltraud Linder-Beroud. Kuckuck, Kuckuck, ruft aus dem Wald (2007). In populäre und traditionelle Lieder. Historisch-kritisches Liederlexikon des Deutschen Volksliedarchivs. 2005. 15 S.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Duden: Das Universalwörterbuch / Hrsg. vom Wissenschaftlichen Rat der Dudenredaktion unter der Leitung von G. Drosdowski. Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverlag, 2001. 1892 S.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В.Т. Бусел. – Київ : Перун, 2005. 1728 с.

ДОДАТКИ

*Анімалістичні дієслова:**Наслідування голосів тварин і птахів:***bahen** бекати**blaffen** гавкати**bloken** мукати, мекати (вівця, корова, бик)**bölken** ревіти (про скотину), мукати, бекати**brummen** ричати (про ведмедя), ревіти (про бика), гудіти (рій бджіл)**brüllen** мукати**finken** співати (про зяблика)**floten** заливатись, співати (про солов'я)**gackern** кудкудакати (про курку), гоготати (про гуску)**grunzen** хрюкати**gurren** воркувати (про голубів)**heulen** вити**iahen** кричить осел**kaudern** бурмотіти, як індик**keckern** тявкати**kläffen** гавкати**klloren** квоктати, воркувати (індик)**kluckern** квоктати (про квочку)**krähen** каркати**kuckucken** кувати (про зозулю)**mahen** мекати**maunzen** скулити**meckern** мекати**miauen** нявкати**muhen** мукати (про корову)**piepen** пищати, чірікати (про пташенят)**piepsen** пищати (про мишей)

quaken крякати, квакати

quarren крякати, квакати

quieken морська свинка

rohren сурмити (олень)

schilpen чірікати (про горобця)

schnattern гоготати (про гусей), крякати (про качок)

schwirren свистіти, дзижчати

summen дзижчати, гудіти (про муху)

zirpen стрекотати (про коника стрибунця), щебетати (про птахів)

zischen шипіти (про змію)

wauwauen гавкати (про собаку)

wimmern скулити, жалібно стогнати

wiehern іржати (про коня)

wülen спів удода

gack-gack кудкудакання курей «кудах-тах-тах»

ia-ia іакання осла «іа-іа»

kikeriki крик півня «кукаріку»

kliff-klaff або **wau-wau** гавкання собаки «гав-гав»

kuckuck кування зозулі «ку-ку»

mäh-mäh мекання ягняти «бе»

meckmeck мекання овець та кіз «ме»

miau м'явкання кішок «мяу»

muh мукання корів «му»

uhuh угукання сови «угу»

Дієслова способу дії:

fauchen (pfauchen) шипіти, фиркати

prusten фиркати, хрипіти

piepsen пищати

ziehen пищати

zirpen – скрекотати, тріщати

zwitschern щебетати

Імітуючі звучання, вироблені безпосередньо тваринами:

blaffen гавкати, тявкати

brummen ричати, ревіти

fauchen (pfauchen) фиркати, шипіти (про kota)

Птахами:

krähen кукурікати

quaken крякати

gackern кудахкати

schnattern гоготати

gurren воркувати (про голубів)

krächzen каркати

ziehen пищати, попискувати, чірікати (про пташенят)

piepsen пищати, чірікати (про пташенят)

schmettern співати, заливатись (про птахів)

Комахами:

zirpen скрекотати (про коника стрибунця), тріщати (про цикад)

surren гудіти, дзижчати

Рептиліями:

quacken квакати

quarren квакати

Звуконаслідувальні дієслова вживаються для надання негативної оцінки комунікативної ситуації (джерелом звуку виступає людина):

bellen сварити(сь), кричати, ричати, кидатись (на когось)

blöken ревіти, голосно плакати

brüllen вити, голосно плакати

brummen фальшивити, погано співати (низьким голосом), ревіти басом

kläffen собачитись, тявкати

kollern біситись, злитись, шипіти

krähen говорити каркаючим голосом, пустити півня, сфальшивити (про співака)

piepsen нити, скаржитись

poltern лютувати, падати з шумом

quaken говорити

quarren плакати, пищати, бурчати

schnattern тріщати, базікати, пліткувати

wimmern жалісно стогнати, хникати

wiehern іржати, голосно реготати

Невелика кількість звуконаслідувальних дієслів має позитивний оціночний компонент значення:

girren воркувати

summen тихенько наспівувати (впівголоса)

Одиниці з негативним емоційним забарвленням:

knurren бурчати

murren нарікати, бурчати

nörgeln бурчати

quackeln говорити нісенітниці (дурниці)

prahlen багато говорити

tapsen – крокувати незграбно

tratschen базікати, пліткувати, розбовтати

kakeln кудяхкати (як курка), тріщати не вгаваючи

Нейтрально-позитивний оціночний компонент значення:

flüstern шепотіти

klappern базікати

lallen базікати, лепетати

lispeln шепотіти, нашіптувати, говорити пошепки

murmeln бурмотіти

niesen чхати

rappeln базікати, розмовляти

piepsen говорити дуже високим голосом

plappern тараторити

plaudern базікати, вести бесіду

sabbern базікати, пускати слюну

seufzen стогнати, зітхати

schleppen тягнути, волочитись

tratschen пліткувати, базікати

Викликані різними фізіологічними процесами і емоційним станом людини, в яких ці органи задіяні:

ach, ha вигук здивування

brausen лютувати

belfern лаятись, сваритись

heulen вити, завивати

hu вигук жаху, відрази

husten кашляти

gellen різко звучати (про крик)

gicksen – скрикнути

jammern вити, ревіти, кричати, зойкати

janken верещати, скулити, плакати, стогнати

jauchzen радіти, вигукувати з радості

jaulen вити, завивати

kreischen верещати, скиглити

küssen цілувати

niesen чхати

quieken (quietschen, quieksen) пищати

plärren голосно плакати, ревіти, кричати

pusten – пихтіти, сопіти, важко дихати

röcheln хрипіти

schlorren йти, човгаючи ногами (туфлями)

schluchzen ридати, схлипувати, плакати ридма

schlürfen сьорбати, присьорбувати, потягувати, чавкати

schnackeln клацати (язиком, пальцями)

schnauben шмаркатись, шморгати

schnaufen сопіти, пихтіти, хропіти

schneuzen сякатись

schnupfen втягувати носом, нюхати

schnüffeln обнюхувати, потягувати носом

tippeln дріботати (ногами), бродяжити, шататись, бродити

trampeln тупати (ногами)

winseln верещати, скиглити

Природні звуки:

plotschern дзюрчати

tropfen капати

Антропоцентричну групу:

gurgeln полоскати горло

kichern хихикати

Анімалістичну групу:

blaffen гавкати

bühen мекати

knurren – ричати, бурчати

Звуки, які видаються рукотворними предметами і механізмами:

fleten грати на флейті

orgeln грати на органі

trommeln – барабанити, постукувати, бити в барабан

Змішаний тип (джерелами звуку виступають природа, людина, тварина чи механізм):

fauchen шипіти, пихтіти

grapschen жадібно хапати, цапати

kratzen царапати

sausen шуміти, свистіти, дзижчати (про бджіл)

schnarchen хропіти, сопіти

Звуконаслідування явищам природи:

knistern шелестіти, тріщати

rascheln шелестіти, шарудіти (про вітер)

sausen шуміти; свистіти (про вітер)

Для передачі звуків, що продюзовані різними джерелами:

buddeln копатись, ритись

bumsen торохкотіти, гепнутись

donnern гримотіти, гуркотіти

flirren виблискувати, мерехтіти, миготіти

flüstern шелестіти

hämmern стукати молотком

kippen перекидати, повалитись

knabbern хрустіти

knacken клацати, гризти (горіхи), давити (блох), бити (вошей)

klappern грюкати, стукати, тріщати, деренчати, гриміти, клацати (зубами, дзьобом), стукати зубами від холоду

klatschen хлопати, пліткувати

klapsen хлопати, плескати

klicken клацати, видати звук, що клацає

klopfen бити, стукати, гамселити

knallen гриміти, стріляти

knirschen хрустіти, скрипіти, скреготати

krachen тріщати, лопатись, гримотіти

krächzen хрипіти, говорити хриплим голосом

kritzeln царапати

plumpsen плюхнутись, незграбно впасти

rauschen шуміти, шелестіти, шарудіти, джюрчати, рокотати

rummeln шуміти, гуркотіти

sausen шуміти, свистіти, гнатись з шумом

schleppen тягнути, волочитись

schnarchen хропіти

Звуконаслідувальні дієслова, які передають шум, що виникає при маніпуляції з рідиною, в більшості випадків з водою:

gluckern булькати (про воду)

klecken тьопнути, падати з шумом (про воду)

manschen розплескувати, розливати

planschen плескатись (в воді), плескати, бити (по воді)

puddeln борсатись в воді, quatschen плескати, шльопати, хлюпати (по рідкому бруду)

patschen плескати (по воді), плескатись (в воді), ходити, плескати по воді

plätschern плескатись, полоскатись, дзюрчати (про струмок)

Дієслова, які вказують на джерело походження звуків:

klimpern бринчати, тринькати (на музичному інструменті)

puffen пихкати (про поїзд)

tippen друкувати на (друкарській) машинці

tuckern стукати (про мотор)

Дієслова, про походження звуків, які передають, ми можемо тільки здогадуватись:

beben тремтіти

bimmeln дзвонити

donnern гриміти

dudeln дудіти

flutschen (fluschen) проскакувати, прослизати

grapsen (grapschen) жадібно хапати

hüpfen стрибати, скакати

klingen (klingeln) дзвеніти, звучати, лунати

klippen дзвеніти, дзенькати, деренчати

knuffen штовхати, пхати, вдаряти

quiquilrieren *пн.-нім.* свистіти

schnappen зробити швидкий рух, стрибнути, шмигнути, хапати, (жадібно)

ЛОВИТИ

schneipeln стругати

wuseln спритно рухатись

zappeln (zwatzeln) тріпотіти, тремтіти, борсатись

Звуки, які супроводжують процес споживання їжі живими створіннями:

knabbern (knupfern, knappern) гризти, ковтати

knacken клацати, гризти, knuspern гризти, хрустіти

nutschen, lutschen сосати

schlingen (жадібно) ковтати, заковтувати

Звуконаслідування, характерні одночасно для людей, тварин, механізмів і природних явищ:

blähen здувати, надувати (про вітер, про ніздрі)

klappern грюкати, стукати, тріщати, деренчати, клацати (зубами, дзьобом)

summen дзижчати; гудіти (про бджіл, про мотор)

zischen шипіти (про воду, пару; про змію)

Власне вигуки, тобто звукові комплекси: oh, ach, juchhe, heisa, hurra

Звуконаслідувальні вигуки, що відтворюють ті чи інші звуки:

bums бух, **husch** шусь, **klaps** лясь, **klatsch** бац, **plauz** бах, **schwapp** геп, **wupp** ова, **zisch** шикати

Вигуки, що утворені від різних частин мови: o weh о горе, leider на жаль

Вигуки тварин:

Bah бе (бекання вівців)

Blaff тяф-тяф (гавкання собак)

Fink-fink спів зяблика

Gack кудахкання курки

Grunz хрю (про свиню)

Iah i-a (крик осла)

Kikeriki кукаріку (про півня)

Koax ква-ква

Kliff-klaff або **Wau-wau** гавкання собаки «гав-гав»

Krah кар

Kuckuck кування зозулі «ку-ку»

Mah ме (мекання кіз)

Mäh-mäh мекання ягняти «бе»

Meckmeck мекання овець та кіз «ме»

Miau мяу

Muck про зайця

Muh мукання корів «му»

Piep пі-пі

Pieps писк мишей

Quack ква-ква

Quick писк морської свинки

Schnatter крик гуски

Summ дз-дз-дз (дзижчання)

Trööt крик слона

Zirp стрекотіння коника стрибунця

Zisch ш-ш-ш (шипіння змії)

Zwitsch щебетання птахів

Wak-wak спів перепелиці

Wieher іржання коня

Wü-wü спів удода

Uhuh угукання сови «угу»

Більшість назв тварин:

der Kiebitz – чайка

die Krähe – ворона

der Kuckuck – зозуля

der Uhu – пугач

Звуконаслідувальні іменники:

das Ächzen стогін

der Babbler балакун

die Bimmelei дзвін

Blablabla нісенітниця!

der Böller бомба, хлопавка

die Brauserei гул

der Brummer зануда, буркотун

der Brummbär зануда

der Donnerer крикун

der Dudelsack волинка

die Eule пугач

der Flüsterer шепотун

die Flappe відвисла губа

das Geächz охання, кректання

das Gemurmél шепіт, гуркіт бурмотіння,

das Gemecker мекання

das Gequake квакання

der Geräuschmesser шумомір

der Gröler гарлапан

das Gesumm дзижчання

das Gesurre гудіння

das Gezwitzcher щебетання

der Heulton виття, стогін

das Jammergeschrei зойк, крик відчаю

der Kladderadatsch балаканина, плітки, трамтарарам, шум, скандал

der Kläffer брехун

der Klimbim музикальний оркестр

die Klimpereі брязкання
die Knackbeere суниця зелена
das Knäkebrot сухі житні хлібці
das Knackgeräusch тріск
der Knacklaut твердий приступ
die Knackmandel мигдаль
die Knackwurst копчена ковбаса
die Knacki кримінальний злочинець
die Knarrstimme писк, скрипучий голос
der Knaster буркотун
der Knicker скнара
der Knurrkater зануда, котик-муркотик
der Kracher вибух
der Krakeeler хуліган, забіяка
der Kuckuck, das Tacktaktack жартівливе визначення кулемету
der Lacher сміхотун, насмішник
der Meckerer скиглій
die Meckerei буркотіння
die Manscherei суміш
der Mucker лицемір, ханжа
die Mäulchen ротик, поцілунок
die Mücke комар, мошка
das Techtelmechtel шури-мури, любовна інтрижка
die Ticktack годинник, цокіт
der Quatsch нісенітниця, безглуздя, дрібниця, дурниця
die Pfeiferei набридливий свист
der Piepmatz пташеня
der Piepvogel пташеня
das Piffpaff постріл і сама зброя
Pfeiferei набридливий свист

der Plapprer базікало

die Plapperei балаканина

der Plärrer плаксій

der Quackeler буркотун

der Quäker крикун, верескун

der Quakfrosch жабка-скрекотушка

die Quatscherei безглузда розмова

der Remmidemmi шум, переполох

der Schlucken гикавка

das Schlucken ковтання

die Schnarcherei хропіння

die Schnatterei гелготання, балаканина

der Säusler шепелява людина

der Schnarcher хропун, сопун

der Schnatterer щебетун

Tamtam «тамтам» (ударний музикальний інструмент азіатського походження)

die Tatze лапа

die Tute рука, лапа

die Tatsche лапа

die Ticktack жартівливе визначення годинника

die Zitze вим'я

Окремі звуконаслідувальні іменники розкривають словотвірну варіативність, що є притаманною словам кількох форм, при цьому лексеми з суфіксом -е є більш пізніми утвореннями з відтінком осуду або нехтування:

das Gebrüll – das Gebrülle ричання, гуркіт

das Geheul– das Geheule виття, ревіння, стогін,

das Gesäng – das Gesänge спів

das Geplärr – das Geplärre плач

das Geschwätz – das Geschwatze балачки, базікання, плітки

das Gezänk – das Gezanke лайка, суперечка

Деякі з них утворюють синонімічні ряди:

das Gebell – das Gekläff гавкіт, лайка;

das Gebabbel – das Getratsch – das Geplapper нісенітниця;

das Gebrüll – das Gedonner – das Gedröhn гукіт

Звуконаслідувальні прикметники:

bammelig тремтячий, наляканий

brauschig розпухлий, набряклий

brummig буркотливий

bullerig гуркітливий

donnern гуркотіти

fipsig незначний

geräuschvoll галасливий, гамірний

grolig крикливий

happig жадібний

hauchzart тонкий

huschelg неохайний

jammernüde змучений, знесилений

jammervoll жалюгідний, вбогий

klapperig гуркітливий

klapsig біснуватий, той, що з'їзду

knallblau яскраво-синій

knallhart холоднокровний

knallig різкий, крикливий

knallsauer гримучо-кислий

knackig хрумкий, апетитний

knackfest твердий, міцний

knackfrisch цілком свіжий

knusperig хрумкий, підсмажений

knisterig тріскучий, тремтячий

lautlos мовчазний, тихий

lächerlich кумедний

losdonnern загуркотіти

manschig липкий

mürrisch похмурий, сварливий, понурий

quabbelig м'який, огидний

piepsig писклявий

plapperig балакучий

plemplem пришелепкуватий

rauschelig шурхітливий

rauschend гучний, галасливий

tappig незграбний

täppisch незграбний

weinerlich плаксивий, жалісний

zitterig тремтячий

Звуконаслідувальні дієслова:

beben тремтіти

dudeln дудіти

kuckucken кувати

lallen базікати

plappern тараторити

quieken пищати, верещати

zittern тремтіти

quinquilirieren пн.-нім. свистіти

Вислови з використанням ономапоетичної лексики:

Oh! (Das gefällt mir aber gut!) – О! (Ось це мені подобається!)

Na!! (Lass das sofort sein!) – Ну! (Давай но, починай!)

Puh! (Ist das anstrengend!) – Ух! (Це важко!)

Hi! (Grußwort) – Привіт!

Aha, das wusste ich doch! – Ага! Я ж говорив!

einen Geldschrank knacken «зламати вогнетривку шафу»

ein Rätsel knacken «розгадати загадку»

Flöhe knacken вульг. «байдикувати, животіти»

alter Knacker «старий шкарбун»

der Knacks «дефект», «вада»

seine Gesundheit hat einen Knacks bekommen «його здоров'я похитнулось»

einen Knacks haben «зсунутись з глузду, з'їхати з розуму, бути не в собі»

es donnert гримить

es blitzt блискає

es braust шумить, вирує (про море, вітер)

das Stroh raschelte «солома шелестить»

die Erde raschelte «земля шарудить»

die Birken raschelten «берези шелестять»

Und — schwups — packt er den Dieb am Kragen. – І тут він хап злодія за комір!

Und er fiel auf den Fussboden - hoppla! - das tat weh. – І тут він впав на підлогу — опля! – це було боляче.

Da macht er hatchi! – І тут він як чхне!

Звуконаслідування, як елементи фразеологізмів:

ach: Ach ja! –Звичайно! **Ach je!** – Як шкода! **Ach prima!, Ach so!** – Ось як!; **Ach was!** – Та ну! Подумаєш! ; **Ach wo!** – Ось що!; **Ach du Schreck!** – Який жах!; **Ach du Schande!** –От халепа!; **Ach komm!** – Ну вистачить! **Ach Unsinn!** – Нісенітниця! **Ach du liebe Zeit!** – Боже мій!; **Ach Gott!** – О, Боже! **Ach du lieber Himmel!** – Святі Небеса!

Стійкі фразеологізми та ідіоми:

den Kuckuck nach etwas fragen – все до лампочки, начхати на все

hol dich der Kuckuck – хай тобі грець

jemanden zum Kuckuck jagen – послати когось під три чорти

sich zum Kuckuck scheren – забратись до біса

der Kuckuck hat es gesehen – чорт його знає

zum Kuckuck sein – піти під три чорти

da ist der Kuckuck los – там сам чорт спіткнеться

weiss der Kuckuck – біс його знає

an dem Kerl knackt (ja) alles – цей хлопець одягнений мов щойно від кравця

einen Geldschrank knacken – зламати вогнетривку шафу

ein Rätsel knacken – відгадати загадку

Flöhe knacken – вульг. байдикувати, животіти

alter Knacker – старий шкарбун

Речення, які містять ономапоетичну лексику:

Er wurde angebellt.

Його облаяли (ображати, накричати на нього).

Die Schauspieler -wurden ausgepfiffen.

Акторів освистали.

„Ein Vogel wollte Hochzeit machen in dem grünen Walde. Fidirallala, fidirallala, fidirallalalala.“

Досить велику кількість вуконаслідувань можемо також прослідкувати у *дитячих лічилках та віршиках:*

Ene mene Miste, es <u>rappelt</u> in der Kiste, ene mene meck und du bist weg!	Ене мене місте, Це гримить в коробці, Ене мене мек І ти вибуваєш!
1,2,3,4-alle,alle turnen wir mit den Handen- <u>klapp,klapp,klapp</u> mit den Fussen- <u>trapp,trapp,trapp</u> mit den Fingern- <u>nick,nick,nick</u> mit den Kopfchen- <u>tick,tick,tick</u>	1,2,3,4-всі, всі ми займаємось гімнастикою Руками-хлоп, хлоп, хлоп Ногами-топ, топ, топ Пальцями-клац, клац, клац

1,2,3,4-alle,alle turnen wir.	Головою-бац, бац, бац 1,2,3,4-всі, всі ми займаємось гімнастикою.
1,2,3,4-wer fehlt heute?-sagt es mir. 1,2,3,4- <u>Hurra!</u> Heute sind alle da.	1,2,3,4- кого сьогодні нема? 1,2,3,4- Сьогодні всі тут, ура!
Hannes Hampel Hampelt hin Hampelt her Hampelt hin und her Hampelt hoch und runter Hannes Hampel Ist ein bunter Hampel- Hampel- Hampelmann. Tick-tack guten Trag Tick-tack guten Tag.	Ганес Дурник Стрибає туди, Стрибає сюди Стрибає туди-сюди Стрибає вгору-вниз Ганес Дурник Це строката маріонетка. Тік-так добрий знак Тік-так добрий знак.
Schwarze Katzen Katzen <u>kratzen</u> <u>Kratzen</u> schwarze Katzen?	Чорні кішки Кішки царапаються Чи царапаються чорні кішки?
Bülow, Nolle, Witte, Zoo... Auf dem Dache sitzt ein Floh, Der sich nicht zu helfen wo. Konikoki Kakadu... Rose auf und Rose zu. Ferkel Ei und Ferkel Zwei. Wer nicht fehlt ist mit dabei.	Бюлоу, Нолле, Вітте, зоопарк... На даху сидить блоха Яка не хоче собі допомогти. Кінікокі какаду... Троянда відкривається та закривається Поросяче яйце і друге порося Хто не вибуває, той грає далі.

<p>Stachus, Kios, Kaos, Kies, Spinne, Speise, Scheiße, schieß. Sexu Elefant Asie. Fische haben nie kein Knie.</p> <p>Ritze Rotze Ringelratz Zwei Miezeschwein, ein <u>Grunzekatz</u>. Mein Großpapa heißt Lali, Der wird des Nachts ganz lila.</p>	<p>Штахус, Кіос, Каус, гравій, Павук, страва, нісенітниця, стріляй. Слон із Азії прибіг. Риба ніколи не матиме колін.</p> <p>Ріже шмарклі круглий тхір Дві подружки свинки, один хрюкаючий кіт Мого дідуся звати Лалі, Котрий вночі стає фіолетовим.</p>
<p>Es war einmal ein Männchen, das kroch ins Kaffeekännchen, da kroch es wieder raus, und Du bist raus.</p>	<p>Одного разу чоловік Підповз до кавоварки І знову відповз І ти вибуваєш.</p>
<p>Hopp, hopp Has Hüpf in das Gras Hüpf wieder raus, Und du bist drauß!</p>	<p>Хоп, хоп заєць Стрибнув у траву Знову вистрибнув І ти вийшов.</p>
<p>Eins, zwei, drei, vier, fünf, sechs, sieben, acht Kasper hat so laut gelacht Das im Haus der Balken kracht Das Haus fällt ein Und du mussts sein!</p>	<p>Один, два, три, чотири, п'ять Каспер так голосно реготав, Що в домі балкон відпав Будинок зруйновано А ти вибуваєш!</p>
<p>Ene, mene, ming, mang, kling, klang, eia, weia, weg.</p>	<p>Ене, мене, мінг, манг Клінг, кланг, ея, вея, виходь.</p>
<p>Geht ein Männlein über die Brück', hat ein Säcklein auf dem Rück', schlägt es an den Pfosten,</p>	<p>Хлопчик мізинчик йде по мосту, З рюкзачком через плече, Закинув рюкзак на стовп,</p>

Pfosten kracht, Männlein lacht: tipp-tipp-tapp- du bist ab!	Стовп тріщить, Хлопчик мізинчик від сміху пищить: Тіп-тіп-тап- І ти водиш!
--	---

Вигуки в українській мові:

Відштовхуючись від семантики контексту та інтонації мовця можна поділити на такі групи:

Вигуки української мови відносять до таких груп:

Вигуки, які представлені лише одним голосним звуком: *а! е! і! о! у!*

Вигуки, які утворені з голосного і приголосного звука, або односкладові:

ай! ей! ой! ах! ех! ох! ух! ов! еч! ет! ба! га! на! но! ну! тю! фе! фу! ха! хе! ху!

Вигуки, склад яких вміщає один голосний і два приголосних звуки: *гей!*

гов! гон! нум! пхе! пхі! тьфу! тьху!

Вигуки, які складаються з двох голосних та одного чи двох приголосних звуків, або двоскладові: *ага! агей! агій! агу! агось! агусь! алю! ану! ігі! ігій!*

люлі! нате! нумо! овва! ого! мугу!

Вигуки, сформовані лише приголосними звуками: *гм! хм! брр!*

Відіменникові вигуки: *Боже! Господи! матінко! леле! лелечко! нене!*

Вигуки з формою називного відмінка іменників: *біда! твалт! горе! жах! лихо! слава! страх! хвала!*

Емоційні вигуки: *а! у! е! о! і! ай! ой! ах! ех! ох! ух! ат! еч! ет! ба! тю! фе! фу!*

ха! хо! ху! гай! пхі! тьфу! тьху! ага! ого! гм! хм! брр! матінко! о матінко! ой

матінко! о нене! Господи! о Господи! Боже! о Боже! Боже ж мій, Боже!

Боже ж мій милий! ой Боже ж ти мій. Боже! боронь Боже! леле! ой леле!

лелечко! ой лелечко!

Наказові вигуки: *цить! годі! геть! тс! марш! буде! тсс! цс! чи!*

Спонукальні вигуки: *ану! ну! гайда! нум! нумо!*

Апелятивні вигуки *гей! ей! агов! алло! гов! агей! агу!*, які, в свою чергу, поділяються на дві групи:

Перші виражають подяку, пробачення, прохання, привітання, прощання:

увага! добрий день! здрастуйте! доброго здоров'я! привіт! до побачення! прощайте! прощавайте! бувайте здорові! бувай! щасливо! на добраніч! дякую! спасибі! вибачте! пробач! пробачте! даруй! даруйте! прости! Йй-Богу! йй-Бо!

До другої підгрупи належать прикликання або відганяння свійських тварин та птахів, а також їх поганяння: *киць-киць-киць! кось-кось-кось! на-на-на! цу-цу! цін-ціп-ціп! вуть-вуть-вуть! тю-тю-тю! дзусь! (дзус!) киш! гей! цоб! цабе!*

Вигуки, перейняті з інших мов, у словнику становлять 6,12 %:

ура, баста, біс, сос, караул, бравісимо, еврика, марш, пас;

Діалектизми (складають 4,55 % вигукової лексики):

вара, ййон, йо, помагайбі, славайсу, труп, хляп, хоп, чіп;

Застарілі слова (становлять 4,17 %):

війо, гой, йй-право, магайбі, ньо, ов, пугу;

Професіоналізми (вони теж нечисленні, лише 2,95 %):

віра, єсть, плі, сос, струнко, тубо;

Дієслова української мови можуть передавати:

а) **звуки машин, механізмів**, напр.: *гуркати, клацати, пихкати, тікати, тіктакати, тутукати, фуркати, ценькати, цокати;*

б) **звукономінація металевих, скляних, дерев'яних та інших предметів, каміння, піску, льоду**, напр.: *бемкати, брязкати (бряжчати), бухкати, гахкати, гепати, гупати, дзвенькати, дзеленькати (дзеленчати), дзенькати, ляскати, стукати, тарахкати, теленькати, торохкати, тріскати, тряскати, хльоскати (хляскати), хрускати, хряскати, цьвохкати, чиргикати, шархати, шерхати;*

в) **звучання музичних інструментів**, напр.: *бренькати, бринькати (бриньчати), пілікати, тілікати;*

г) **звучання рослин (дерев, трави, листя тощо)**, напр.: *тріщати, шурхати.*

Звуконаслідувальні дієслова української мови:

а) дієслова, які наслідують звуки, утворювані під час тихого, невиразного говоріння, наспівування: *белькотати, белькотіти, бормотати, бормотіти, бубоніти, буркати, буркотати, буркотіти, бурмотати, бурмотіти, мугикати, мурмотати, мурмотіти;*

б) дієслова, які відтворюють звуки, зумовлені фізіологічними вадами мовлення: *гаркавити, сюсюкати, шамкати;*

в) дієслова, що передають звуки, спричинені фізіологічними процесами організму людини з причини хворобливого стану: *гикати, кахикати, кректати, бухикати, чхати, шморгати, харчати, хрипіти, хропіти, ікати, сопіти;*

г) дієслова, що позначають звуки, сформовані певним емоційним станом: *гигикати, пхикати, пхинькати, пхукати, скімлити, скиглити, хихикати, хихотати, хихотіти, хлипати, хникати, хухати;*

ґ) дієслова, які демонструють супровідні звуковияви: *пихкати, пирхати, плямкати, пхукати, чвакати, сьорбати, тупати, хруммати, хрумкати, хрупати, цмокати, чвакати, човгати, шамотіти, шамрати, шаркати, шльопати, шморгати;*

д) звуки машин, механізмів, напр.: гуркати, клацати, пихкати, тікати, тіктакати, тутукати, фуркати, ценькати, цокати;

е) звукономінація металевих, скляних, дерев'яних та інших предметів, каміння, піску, льоду, напр.: бемкати, брязкати (бряжчати), бухкати, гахкати, гепати, гупати, дзвенькати, дзеленькати (дзеленчати), дзенькати, ляскати, стукати, тарахкати, теленькати, торохкати, тріскати, тряскати, хльоскати (хляскати), хрускати, хряскати, цьвохкати, чиргикати, шархати, шерхати;

є) звучання музичних інструментів, напр.: бренькати, бринькати (бриньчати), пілікати, тілікати;

ж) звучання рослин (дерев, трави, листя тощо), напр.: тріщати, шурхати;

Префіксація звуконаслідувальних дієслів української мови

Префіксом, який **виражає першу стадію появи звуків**, є префікс **за-**: *забрызкати (забрызжчати), забухкати, загрюкати, загупати, задзвеніти, задзвякати, задзеленчати, задзеленькати, задзенькати, заляскати, застукотіти, затарахкати, зателенькати, заторохкати, затріщати, захльостати, захряснути, зачиргикати, зашерхати*;

Той, що передає значення «**невелика тривалість звуку**» є префікс **по-**: *побрызкати, погрюкати, погупати, подзеленчати, подзеленькати, подзенькати, постукати, потеленькати, поторохкати, потріскати, похльоскати*;

Семантичне значення «**точно визначена тривалість звуку**» утворює префікс **про-**: *пробемкати, продзеленькати, продзенькати*;

Префікси **від- / од-, пере- та до-** формують словотвірне значення «**завершення вираження звуку**»: *відбомкати, відстукати*;

Суфіксація ономапоетичних дієслів української мови

За допомогою такого суфікса, як **-ну-** утворені дієслова доконаного виду зі словотвірним значенням «**видати звук однократно**», які виражають відтінок раптовості: *бевкнути, бемкнути, брязнути, бухнути, грюкнути, гупнути, дзвякнути, дзеленькнути, дзенькнути, стукнути, тріснути, тряснути, хльоснути, хляснути, хряснути*;

Суфікс **-ону-** **сформував** лише два дієслова: *грюконути, стуконути*;

Із семантичним значенням «**видавати звук багатократно**» утворено дієслова лише недоконаного виду, за допомогою **конфіксу по- ... -ува-**: *побрызкувати, погрюкувати, подзвенькувати, подзвякувати, подзеленькувати, подзенькувати, поляскувати, постукувати, поторохкувати, потріскувати, поцокувати*;

Суфіксація ономапоетичних іменників української мови

Словотвірний потенціал субстантивованих дієслів-ономатопів репрезентований такими суфіксами **-нн-(-я) (-анн-(-я), -енн-(-я), -інн-(-я)), -іт, Ø, -н-(-я), -няв-(-а), -от-(-а), -нин-(-а)**.

Найпродуктивнішим, є суфікс **-нн-(-я) (-анн-(-я), -енн-(-я), -інн-(-я))**, який «виражає особливу дієслівність» та формує похідні від усіх дієслів-ономатопів,

напр: *белькотання, белькотіння, бормотання, бормотіння, бубоніння, буркання, буркотання, буркотіння, бурмотання, бурмотіння, бухкання, бухкання, гагакання, гаркавлення, гигикання, гикання, кахикання, кихкання, кректання, кувакання, мугикання, мурмотання, пирхання, пихкання, плямкання, пхикання, пхинькання, пхукання, пчихання, сопіння, сюсюкання;*

Іменників із суфіксами **-нн-(-я) (-анн-(-я), -енн-(-я), -інн-(-я))**, які виражають опредметнену дію: *бормотання, бормотіння, бухкання, гигикання, гаркавлення, гикання, мугикання, пирхання, плямкання, пхинькання, пхукання, пчихання, тьхукання, хрумкотіння, хрупотіння, хукання, хухання, хухкання, чавкотіння, чвяхання, чвяхкотіння;*

Похідні іменники, утворені за допомогою суфікса **-іт:** *белькіт, буркіт, крекіт, тупіт, хихіт, хрумкіт, цмокіт, шепіт;*

Нульовий суфікс в звуконаслідувальних іменниках: *соп, хлип, хрип, хрум, хруп, цмок;*

Іменники із суфіксом **-н-(-я)**, який, демонструє значення **сукупності, насиченості актів** [70: 110]: *тупотня, хихітня, шамотня;*

Похідні малопродуктивних словотвірних типів із суфіксами **-няв-(-а)**, такі, як: *тупотнява, хрупотнява, шамотнява* та **-нин-(-а):** *тупанина* демонструють лише транспозиційне значення **«опредметнена дія»**.

Похідні звуконаслідування, які позначають закінчену субстантивну транспозицію, які сформовані суфіксами **-к-, -вк-, -нк-, -чк-:** *гикавка, хрипка, хрипавка;*

Менш продуктивним словотвірний типом являються похідні, утворені за допомогою суфікса **-л-(-о):** *бухикало, гикало, плямкало, тупало.*

Звуконаслідувальні прикметники української мови:

Найбільш продуктивний серед суфіксів є суфікс **-чий:** *ахкаючий, балакучий, бомкаючий, булькаючий, виючий, гавкаючий, гикаючий, говорючий, гризучий, гримаючий, дрімаючий, завиваючий, мяукаючий, каркаючий, квакаючий, киплячий, кректуючий, крякаючий, моргаючий, мукаючий, пиляючий, пихкаючий, пищачий, плескаючий, позіхаючий, поплескуючий, постукуючий,*

пхикаючий, ревучий, регочучий, ридаючий, рикаючий, сверблячий, скрегочучий, стукаючий, тремтячий, тріскаючий, хіхікаючий, хлюпаючий, хриплячий, хроплячий, хрумкаючий, хрюкаючий, цокаючий, чавкаючий, чалапаючий, човгаючий, шморгаючий

Другий найпродуктивніший суфікс **-вий**: *брязкітливий, буркотливий, верескливий, галасливий, говірливий, гуркітливий, деренчливий, квапливий, лепетливий, миготливий, пискливий, пронизливий, сварливий, скрипливий*

Та інші суфікси, численність яких мізерна

-кий: *говіркий, громіздкий, дзвінкий, крихкий, хиткий, хрипкий, хрумкий*

-ний: *балабольний, баламожний, безшумний, гучний, затюканий, захеканий, карколомний, переломний, потрісканий, свердлильно-довбальний, чхальний*

-лий: *дризглий, скам'янілий*

-тий: *звивистий, говористий, дудчастий*

Найвідоміший приклад вживання звуконаслідувального прикметника можемо побачити у творі великого та видатного українського письменника – Т.Шевченка:

Щоб лани широкополі, і Дніпро, і кручі було видно, було чути, як реве ревучий.

-щий: *говорущий*

Таблиця 1

Категорія вигуку німецької мови включає в себе:

Привітання	<i>Hallo, Hey!</i>
Відповіді	<i>topp! echt? tja.</i>
Окрики	<i>ah!, oh!, hoppla, oho! Herrgott!</i>
Вагання	<i>um, uh.</i>
Прокляття	<i>ätsch! verdammt! weg! Der Teufel soll alles holen!</i>

Таблиця 2

Напівпрефікси, що відокремлюються

<i>ab-</i>	значення віддалення куди-небудь, виключення чогось, завершеність дії та руху зверху вниз
<i>an-</i>	значення спрямування дії на предмет або особу, наближення, приєднання, початку дії
<i>auf-</i>	значення початку дії, несподіваності, відкриття, розладдя
<i>aus-</i>	значення віддаленості, завершеності дії, спрямованості дії назовні, прояву дії у повному обсязі, спрямованості дії на особу
<i>durch-</i>	значення здолання відстані, завершеності дії, довготривалості, проникнення всередину, раптовості
<i>ein-</i>	значення спрямованості дії всередину
<i>los-</i>	значення початковості
<i>mit-</i>	значення спільності дії
<i>nach-</i>	значення дії, яка йде слід за кимось, чимось, повторення дії
<i>vor-</i>	значення виконання дії в якості зразка, виконання дії з метою обману
<i>zu-</i>	значення дії, спрямованої на особу, дії, спрямованої всередину
<i>zurück-</i>	значення повернення назад

Таблиця 3

Невідокремлювані префікси

<i>be-</i>	<i>er-</i>	<i>ver-</i>
значення планомірної дії	значення початку дії	значення довершеності, використання, витрачання, тривалості дії

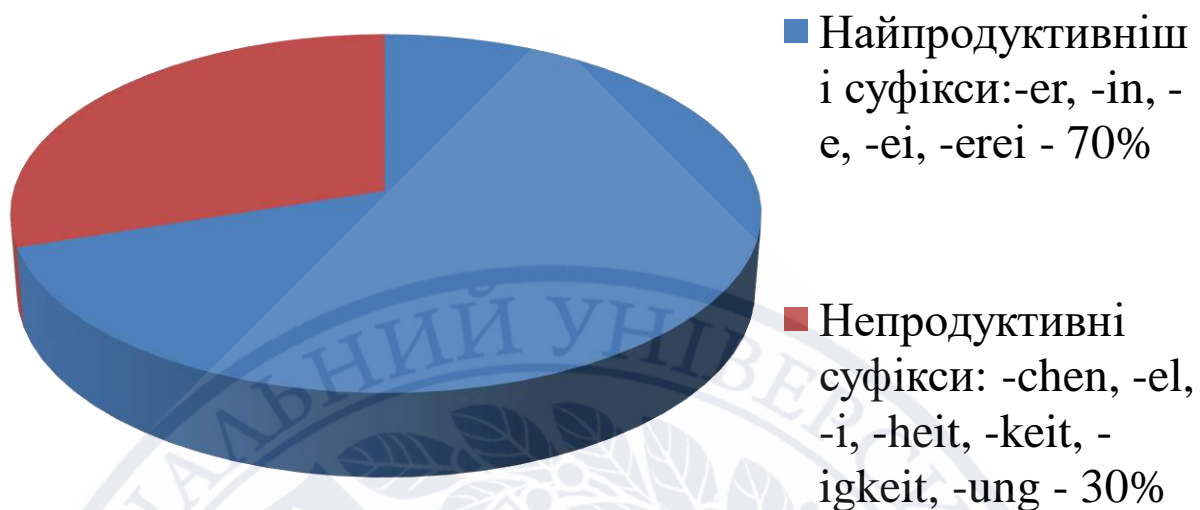

Рис. 2.1 Суфікси звуконаслідувальних іменників німецької мови

Рис. 2.2. Класифікація звуконаслідувальних дієслів української мови

Рис. 2.3. Класифікація звуконаслідувальних дієслів української мови

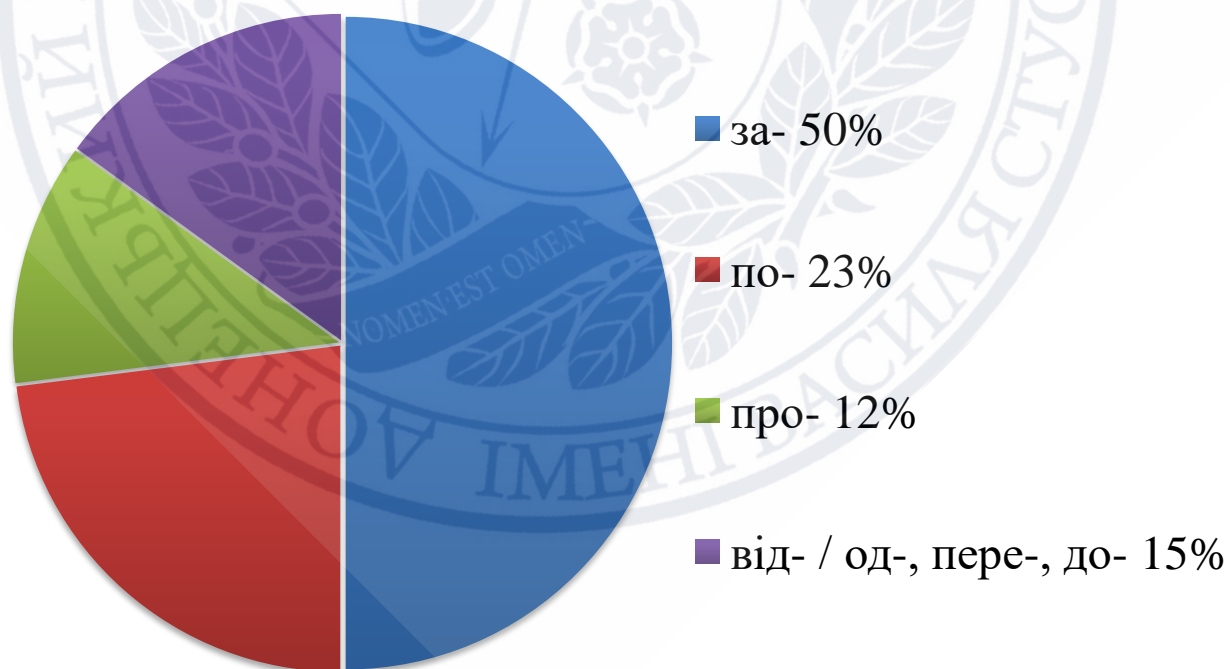

Рис. 2.4. Префікси звуконаслідувальних дієслів української мови

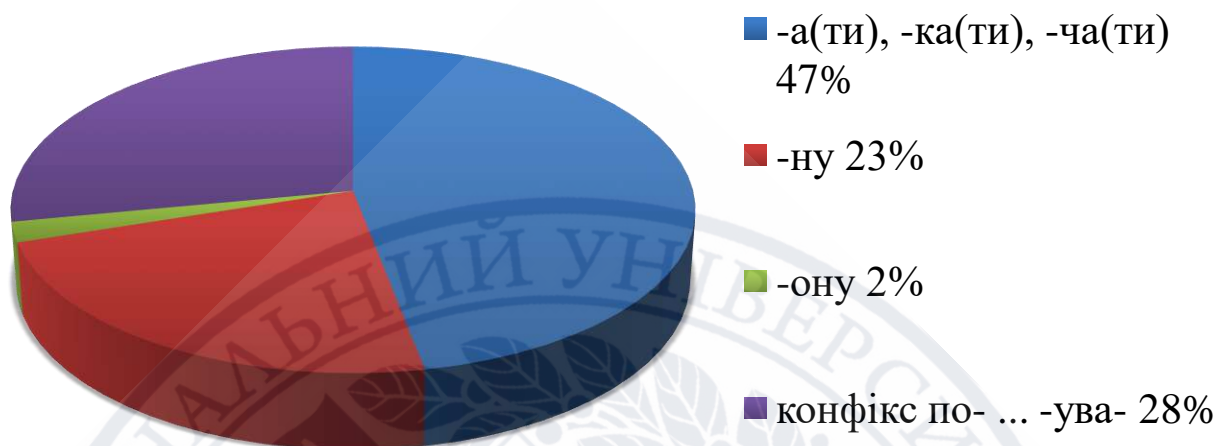

Рис. 2.5. Суфікси та конфікс
звуконаслідувальних дієслів української мови

Рис. 2.6. Суфікси звуконаслідувальних прикметників
німецької мови

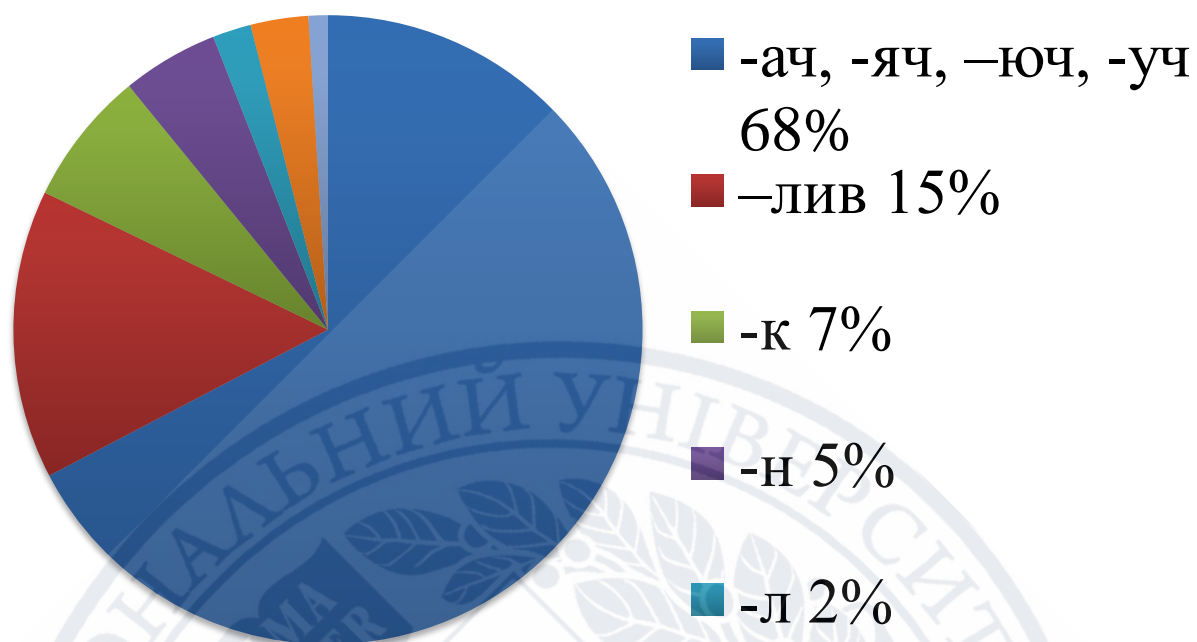

Рис. 2.7. Суфікси звуконаслідувальних прикметників української мови